

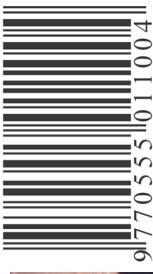
ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

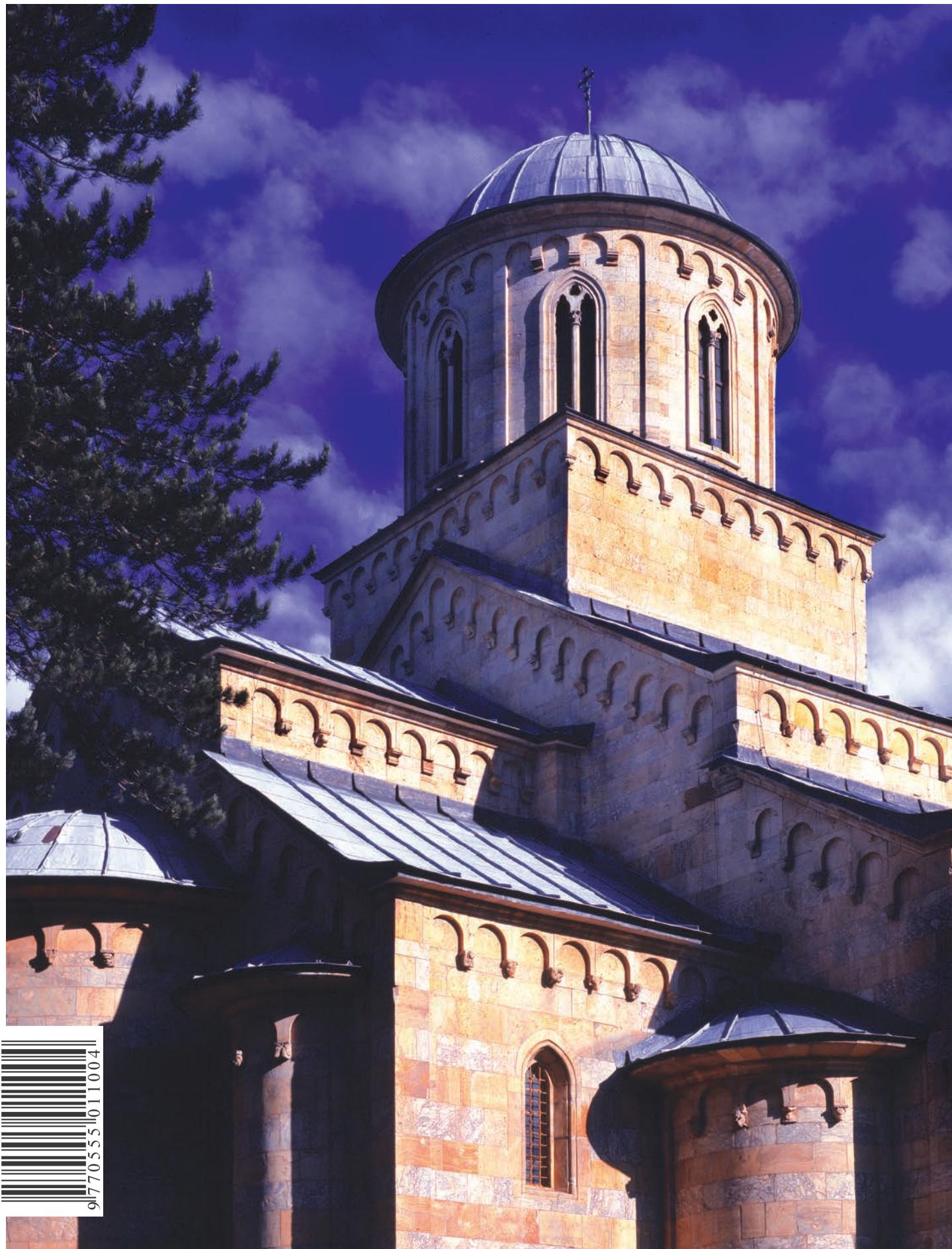
www.pravoslavlje.rs

Број 1081 Цена 90 динара 2,5 КМ 1. април 2012. Излази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114

9 770555 011004

Званичне посете

Благослов гимназијалцима

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 14. марта 2012. г. у Патријаршији Српској у Београду ученике Српске гимназије Никола Тесла из Будимпеште и Земунске гимназије са њиховим директорима Јованком Ластић и Милошем Ђелановићем.

Ђаци и директори школа, које годинама сарађују и заједнички изводе на пут генерације младих људи, примили су благослов и дарове од Патријарха српског Г. Иринеја. Пријему је присуствовао Преосвећени Епископ хвостански Г. Атанасије.

Сусрет Патријарха Српског и председника ДПС Македоније

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 15. марта 2012. године, у Патријаршији Српској у Београду г. Ивана Стоилковића, председника Демократске партије Срба из Македоније.

Представник ОЕБС-а код Патријарха Српског

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 20. марта 2012. године, у Патријаршији Српској у Београду г. Кнута Волебека, амбасадора за људска и мањинска права при мисији ОЕБС-а у Београду.

Пријему су присуствовали Преосвећена Господа Епископи: рашко-призренски Теодосије и хвостански Атанасије.

Сусрет Патријарха Српског и амбасадора Кипра

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 26. марта 2012. године, у Српској Патријаршији гђу Нафсику Крусти, амбасадора Републике Кипар у Београду.

Орден Светог Саве другог степена г. Дмитрију Владимировичу Табачнику

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уручио је у петак, 16. марта 2012. године, у Српској Патријаршији у Београду, орден Светог Саве другог степена г. Дмитрију Владимировичу Табачнику, министру образовања, науке, омладине и спорта Украјине, у присуству викарног Епископа ремезијанског Г. Андреја, као и представника амбасаде Украјине у Србији.

У одлуци Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве наводи се да се орден Светог Саве другог степена додељује за делатну љубав према Српској Православној Цркви, нарочито показану храбрим и истрајним залагањем за заштиту православних светиња и српског народа на Косову и Метохији.

Обраћање Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја приликом доделе ордена:

„Добро дошли у Српску Патријаршију, наш црквени дом, који је у исто време и дом свих православних; дакле, наша заједничка кућа. Мени је велика радост и велика част што сам у прилици да Вам у име наше Цркве доделим орден за Вашу љубав према нашем народу и према нашој историји, љубав коју сте показали у једном од Ваших текстова из кога се види да добро познајете историју Српске Православне Цркве и српског народа, а посебно за Ваше настојање да као члан своје помесне Цркве поштујете и подржавате јединство Православних Цркава, што је данас неопходно и врло важно. Ценимо што сте врло

информисани и што сте заузели свој став по болном питању Косова и Метохије, јер смо имали прилике да чујемо Ваше мишљење да нас подржавате у нашој оправданој борби у настојању да ту свету српску земљу одржимо и сачувамо, како би остало у заједници са осталим областима Србије.

За сву ту љубав и настојање данас Вас одликујемо високим одликовањем, орденом Светог Саве другог степена, у знак захвалности за подршку нашој праведној борби.“

Господин Дмитрије Владимирович Табачник је том приликом одговорио:

„Ваша Светости, Ваше Преосвештенство, високочасни оче, велика ми је част да од Патријарха српског народа и Српске Православне Цркве добијем високо одликовање које носи име првог српског просветитеља Светог Саве, што је још један доказ да су сви православни браћа. Као што znate, Украјина је, као и Србија, прошла веома тежак историјски период и пут ка остварењу своје независности.

Проблеме са којима се Србија суочила, Украјина је такође имала у својој историји. Због тога је врло важно духовно јединство Цркве и народа. Посебно истичем овде српске светиње на Косову и Метохији, које треба да буду сачуване, као што су многе православне светиње опстале у Украјини и Русији. На kraju, Вама захваљујем на високом одликовању и желим свако добро од Господа. На многа љета!“

Молитвено сећање на пострадале у погому на Ким

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је у суботу 17. марта 2012. године у Саборној цркви Свету Архијерејску Литургију и паастос Србима страдалим пре осам година на Косову и Метохији. Патријарху су саслуживали свештеници и ђакони овога храма, а појао је хор Богословије Светога Саве.

Литургији и паастосу присуствовали су Његово Високопреосвештенство Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије и Његово Преосвештенство Епископ хвостански Атанасије, викар Патријарха.

Патријарх српски Г. Иринеј је у беседи подсетио на оне страшне дане 17. и 18. март 2004. године када су на Косову и Метохији злочинци на очиглед целе међународне јавности побили двадесет људи, спалили 35 цркава и манастира и 800 српских дома и протерали на хиљаде Срба, који се до данас нису вратили на своја огњишта.

Јово Бајић

Прослава у Српској Патријаршији

У присуству Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, Његово Преосвештенство Епископ ремезијански Г. Андреј, викар Патријархов, служио је 25. марта 2012. г. у патријаршијској капели Светог Симеона Мироточивог у Београду благодарење поводом грчког националног празника – Dana ослобођења од турског ропства и успомене на ослободилачке устанке из 1821. године. Благодарењу су присуствовали Његова Екселенција Димостенис Стоидис, амбасадор Грчке, представници Удружења српско-грчког пријатељства и чланови грчке заједнице у Србији.

Исповест свештенства

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 21. марта 2012. г. Свету Архијерејску Литургију Прећеосвећених Дарова у београдској Цркви Вазнесења Господњег. Овом приликом је обављена исповест свештенства Архијерејског намесништва београдског првог. Уследио је братски састанак на коме је Његова Светост саслушао проблеме свештенства. Патријарх српски Г. Иринеј је упутио речи поуке које су охрабриле и надахнуле духовне пастире српске престонице.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј 22. марта служио је Свету Архијерејску Литургију Прећеосвећених Дарова у Цркви Свете Тројице у Сремчици. Овом приликом је обављена исповест свештенства Архијерејског намесништва београдско-посавског. На братском састанку Његова Светост је, упутивши речи архијерејске поуке, позвао свештенство на велику жртву у мисији Цркве у савременом добу препуном искушења.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј у петак 23. марта 2012. године служио је Свету Архијерејску Литургију Прећеосвећених Дарова у београдској Цркви Св. цара Константина и царице Јелене. Овом приликом је обављена исповест свештенства Архијерејског намесништва београдског другог.

„Да се не заборави 2012“

У Светосавском дому на Врачару, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј отворио је 17. марта 2012. године изложбу „Да се не заборави 2012“. Изложбу копија фресака из Манастира Дечани приредила је, по осми пут заредом обележавајући погром Срба са Косова и Метохије – 17. марта 2004. године, Висока школа – Академија Српске Православне Цркве за уметности и консервацију.

Патријарх је изложбу отворио у присуству викарног Епископа хвостанског Атанасија,protoјереја-ставрофора Радивоја Панића, старешине Светосавске цркве; професора и студената Високе школе – Академије Српске Православне Цркве за уметности и консервацију; и представника културног и јавног живота у српској престоници.

На почетку програма окупљенима се обратио протојереј-ставрофор проф. др Радомир Поповић, декан Академије, истакавши да је изложба већ традиционална и да на овај начин Академија Српске Православне Цркве све подсећа на културну и духовну баштину Срба на Косову и Метохији, како је будуће генерације не би заборавиле. Цитирајући неколико пута Стари Завет, проф. Поповић је нагласио да је Косово и Метохија српски Јерусалим, те да је неминовно да Срби заувек чувају манастире и цркве на тој светој земљи, које су уједно проглашене за једне од пет највреднијих светиња у целом свету. После уводне беседе, о. Радомир Поповић је дао реч Архимандриту Данилу (Љуботини), који је истакао значај уметности у Православној Цркви и надовезао се на изговорене речи о значају косовско-метохијских манастира не само за српку, већ и за светску културну баштину. Поменувши све светске научнике који су се бавили историјом српских манастира, Архимандрит Данило је нагласио вредност Академије Српске Православне Цркве за очување српске заоставштине на свим просторима, али и утицај овог црквено-школског завода на савремену црквену уметност и српску културу у 21. веку.

Проф. Поповић је затим позвао Патријарха српског Г. Иринеја да отвори изложбу. У пригодној беседи, Свјатејши је поручио да су изложене фреске подсећање на то шта Косово и Метохија значе за српски народ. „Данас смо служили парастосе и молитвено се сетили погрома на Косову и Метохији од марта 2004. године. Нисмо се – том приликом – сетили само тих пострадалих, него смо се сетили и оних прогнаних, сетили смо се спаљених и разорених цркава, сетили смо се и многобројних православних домаћина који су тада порушени и спаљени. Данас смо се помолили Богу за пострадале том приликом, а за њих смо се молили као за оне који су живи душом и који ће ваксирнути, јер је то основна истина Јеванђеља и истина Православне Цркве. Када смо се сећали наших спаљених и разорених светиња, исту веру смо применили и на њих јер верујемо – иако су спаљене и разорене – да ће те светиње кад-тад поново ваксирнути, да ће бити обновљене и да ће у њима поново хорови свештенослужитеља певати Богу хвалу и славу, што су чинили од времена свог настанка.“

Косово и Метохија је Света земља, то је Храм наш, а наши храмови су много пута паљени, разарани и обнављани.

Најбољи пример за то је Манастир Девич, који је у последња три рата сва три пута рушен, такорећи до темеља, и сва три пута је обнављан.

Ова изложба има за циљ да нас подсети на само мали део од онога шта Косово и Метохија имају, та света српска земља, српски Јерусалим, да нас подсети какве светиње тамо имамо. Дивно је што видимо на изложби ове светиње, али жалимо за оним што је уништено, а уништена је Богородица Љевишка, тај велики споменик не само наше културе, наше баштине, него и светске, хришћанске културе. Уништени су Манастир Девич, Света Тројица код Муштишта, један предиван манастир коме су остали само темељи.

Дакле, 17. и 18. марта 2004. године се десио злочин и над једним народом, злочин и над једном културом, злочин над овим фрескама, над светињама једног народа, не само нас, већ и целог културног света.

Нека нас ова изложба подсети на те велике светиње и на светињу Косова и Метохије, да је увек носимо у својим срдцима и да чинимо све да их баш сада, у овом највећем налету некултуре и дивљаштва у историји човечанства, сачувамо, и да се надамо да ће доћи боља времена. Ето, нека изложба буде отворена и да се сви сетимо нашег светог Косова и Метохије“, закључио је Патријарх српски Г. Иринеј.

Извор: Академија СПЦ за уметности и консервацију

ПРАВОСЛАВЉЕ 1081

2	Активности Патријарха
5	Садржај
6	СПЦ и МУП против наркоманије
8	„Слобода“ у изолацији Снежана Крутиковић
11	Милосрдни пријатељи“ П. К.
12	Разговор саprotoђаконом мр Предрагом Петровићем Православно догматско богословље данас – проблеми и перспективе Блаје Пантелић
14	У спомен Старице Јустине Светотројичке Митрополит црногорско-ћуморски Амфилохије
16	Преводи Свете Литургије оца Јустина Поповића Прошојереј-страврофор др В. Вукашиновић
18	Разговор са мр сц. мед. др Јеленом Гудељ Ракић Пост: умерено, разноврсно, довољно Славица Лазић

20	Разговор са др Жарком Требежанином Деца нису увек свесна последица Славица Лазић
22	Проблем „електронског“ насиља и његово решавање Президент др Оливер Суботић
24	Парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1-13) (други део) др Предраг Драшкошић
27	Јакоб Буркхарт о Константину Великом Бакон мр Ивица Чаировић
28	Београдска харфа др Давор Цалпић
30	Поводом филма „О људима и боговима“
34	Свети Викторин Петавијски Радован Пилић
36	„Приступање“ Вожда устанку Живорад Јанковић
38	Вести из прошлости
38	Свет књиге

40	Наука, уметност, култура
42	Кроз хришћански свет
44	Из живота Цркве
46	Вјечнаја памјат
47	Огласи

На насловној страни:
Манастир Високи Дечани
Фотографија: ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Президент др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и
август двојар. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полуодишица 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.
Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:

Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска:
90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:

Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500711000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони:

Редакција: +381 11 50-25-116
Маркетинг: +381 64 85-88-486
ПРЕТПЛАТА: +381 11 50-25-103, 30-25-115
Факс: +381 11 3282 588
e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs – редакција
preplata@spcrs.rs – претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и прилоги објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Дизајн: Соба.rs

Графичка припрема: Срећко Петровић

Штампа: „Политика“ А.Д.

Дистрибутор: „Polydor“ д.о.о.
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ

Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Потписан Меморандум о сарадњи Српске Православне Цркве и Министарства унутрашњих послова Републике Србије на спровођењу стратегије за борбу против дроге у Републици Србији

СПЦ и МУП против наркоманије

Дрога је заиста велики проблем, не само код нас него и у читавом свету. Воде се велике борбе око тога да се стане на пут том великому злу, па је учешће наше Цркве у тој активности врло значајно.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј и г. Ивица Дачић, министар унутрашњих послова Републике Србије, 18. марта 2012. године, у Српској Патријаршији у Београду су потписали Меморандум о сарадњи Српске Православне Цркве и Министарства унутрашњих послова Републике Србије на спровођењу стратегије за борбу против дроге у Републици Србији.

У свом обраћању јавности после потписивања Меморандума, Патријарх српски Г. Иринеј је рекао: „Ми смо сада потписали уговор о заједничком раду на сузбијању једне велике пошасти нашега времена, која има веома штетне последице, пре свега на лица која употребљавају дрогу, затим на њихове породице, а онда и последице по друштво и читав народ. Такви људи постају проблем, сами себи пре свега, њиховим породицама, а онда и друштву и држави. Ми у Цркви имамо искуство са неколико центара за лечење зависника, на пример на Ченеју у Бачкој, али и у центру при храму у близини Алексинца, који је, нажалост, претрпео пожар, па је и улога тог центра смањена премда је то било веома лепо место јер се налази између два манастира, који имају своја имања, те су штићеници тог центра проводили време у раду, како би – на тај начин – обезбеђивали своју егзистенцију, а уједно је то био нов начин лечења.

Дакле, хтели да призnamо или не, дрога је заиста велики проблем, не са-

мо код нас него и у читавом свету. Воде се велике борбе око тога да се стане на пут том великому злу, па мислим да је учешће наше Цркве у тој активности врло значајно, јер Црква преко својих представника чини да заблуделе људе убеди у штетност и зло које они чине, те да сами буду свесни какво зло наносе, пре свега себи и свом здрављу, а онда и њиховим породицама. На тај начин Црква чини да они сами пожеле да се ослободе тога зла и да својевољно учествују у начину лечења које је до сада дало добре резултате. Ми настојимо да тај начин и стил рада применимо и овде и у другим местима, јер се показао као врло ефикасан и плодоносан. Дакле, против тог зла заиста морамо сви радити.

Верујем да у томе и саме школе имају велику улогу, па можда треба од тога и почети, јер зnamо из статистичких података да сваки шести или осми ученик у осмогодишњој школи окуси дрогу у циљу да задовољи своју знатижељу, а затим и несвесно постане њен роб.

Пошто је то велико зло, мора му се плански и приступити, па се надамо да ће ова сарадња и договор Српске Православне Цркве и Министарства унутрашњих послова уродити плодом и да ће то бити ефикасан начин да колико-толико допринесемо да се та велика несрећа сузбије; ако не да се онемогући у потпуности, оно бар да се смањи број зависника који робују тој страсти.“

Јавности се потом обратио г. Ивица Дачић речима: „Данашњи дан је ве-

ома значајан за активност коју имамо у оквиру Стратегије за борбу против дрога у Републици Србији. Веома је значајан због тога што за успешну борбу против дрога није довољно само хапсити оне који се баве шверцом дроге – оне који продају, уличне продавце или дилере – већ је неопходно и лечити зависнике од наркотикâ. У том смислу, обављајући овај посао министра унутрашњих послова имао сам прилику да и у Руској Федерацији и на Западу видим, на лицу места, како функционише заједнички рад са Црквама. И то је била управо идеја о којој смо разговарали Његова Светост и ја пре неколико месеци, да искористимо све међусобне заједничке потенцијале, јер се показало да овакав начин лечења зависника од наркотика путем центара за лечење, користећи группну терапију, где људи долазе добровољно, бораве бесплатно и сами организују свој живот у трајању до три године. Овакав начин се показао веома успешним, много успешнијим него неке друге методе које су коришћене. Проценат излечености је 95% кроз ове центре које формира Српска Православна Црква.

Управо због тога, ја сам данас посетио један такав црквени центар који се зове Земља живих на Ченеју у Бачкој. Морам да кажем да сам веома импресиониран начином организације свега тога. Разговарао сам са штићеницима тога центра, где је свако излагао своју причу, где имате људе који су по десетак и више година користили дрогу и

Манастир Ковиљ, оснивач Заједнице за помоћ зависницима „Земља живих“

који сада потпуно отворено разговарају о томе. Како је рекао и Патријарх, реч је о томе да они својевољно то раде, самостално доносе одлуку – како су самостално донели одлуку да пробају дрогу, тако и самостално доносе одлуку да то буде њихова прошлост. Зато је и стопа излечења зависности од наркоманије веома висока, тај процент је, још једном понављам, 95%. Тренутно се у овим центрима које има Српска Православна Црква неколико стотина људи лечи и борави на такозваној групној терапији. Зашто сам рекао да је значајан овај дан? Зато што мислим да је држава по први пут до сада исказала спремност да то буде део укупног система и стратегије борбе против дрога.

Ми ћемо у наредном периоду разговарати и са другим министарствима, са Министарством правде и Министарством здравља, да то буде једна од

мера која се изриче људима приликом изрицања одређених казни или мера, да они сами могу алтернативно да бирају, као што је то у Италији или можда чак и у неким нашим суседним земљама: или ћете боравити три године у некој врсти казнене установе или ћете боравити у једном оваквом центру да покушате да се излечите.

И друге верске заједнице у Србији имају овакве центре, мислим да је реч о Римокатоличкој цркви. Ми смо спремни да заједно са свима учествујемо у оваквим пројектима. Наркоманија је велико зло које убија нашу децу и зато морамо да учинимо све да то спречимо.

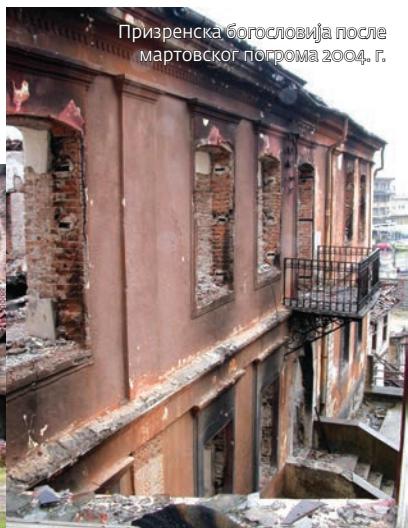
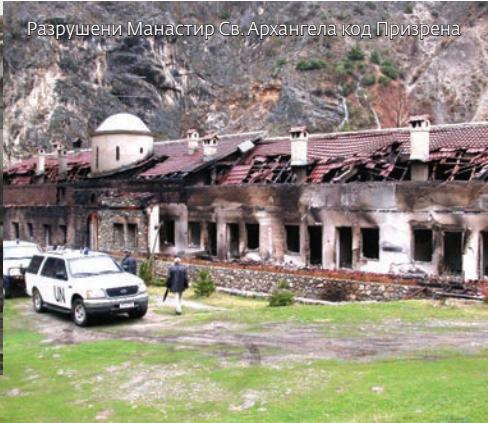
Ја сам захвалан Његовој Светости, захвалан сам и епископима у чијим епархијама се налазе овакви објекти. Ми ћемо максимално помоћи да то све буде повезано са Министарством

унутрашњих послова у смислу међусобне сарадње. Ми смо данас заједно учествовали у овоме – Министарство унутрашњих послова и Министарство здравља – као носиоци активности у борби против наркоманије. Министарство унутрашњих послова, наравно, својим репресивним методама, пре свега против оних који шверцују дрогу, а Министарство здравља у оном делу борбе против дрога који се тиче лечења. Све у свему, дај Боже да проценат излечених буде све већи и, наравно, да сачувамо, да спасемо животе наше деце, имајући у виду да свака роба, па и дрога, тражи по сваку цену своје купце. Мислим да је ово задатак целог нашег друштва и целе наше државе. То је најсветији задатак који власт има да заштити младе људе од једне овакве велике опасности као што је наркоманија.“

Пре потписивања Меморандума представници Министарства унутрашњих послова посетили су Мушки центар за лечење наркоманије на Ченеју у Бачкој, где су разговарали са штићеницима о начину лечења и условима живота у центру. Том приликом представницима Министарства се обратио Његово Преосвештенство Епископ јегарски Г. Порфирије, викар Епископа бачког Г. Иринеја, и г. Перешица Симоновић, државни секретар у Министарству здравља, који је присутним представио начин примене терапије лечења болести зависности.

Извор: Информативна служба СПЦ

Мартовски погром – осам година касније

„Слобода“ у изолацији

Снежана Крујникoviћ

Безбедност која је протеклих година била највећи проблем се побољшала.

Оно што је сада проблем је немаштина, сиромаштво са којим се већина наших људи на Косову суочава. У оној мери у којој се овај проблем буде решавао, у тој мери ћемо моћи да будемо још већи оптимисти што се тиче останка и опстанка Срба на Косову и Метохији.

Седамнаестог и осамнаестог марта 2012. године навршило се осам година од таласа насиља на Косову и Метохији, у којем је 19 особа убијено, а пртерано више од 4.000 Срба и других неалбанаца. У рушилачком вихору без правила и ограничења запаљено је око 900 кућа и 35 православних цркава и манастира, девастиране су средњовековне светиње, попут Богородице Јевишике у Призрену, из 14. века. Етничко пустошење је „сравнило“ шест градова и девет села. Нестале су књиге крштених, венчаних и умрлих које су сведочиле о вековном постојању и опстајању Срба на овим просторима. У црквама је оштећен велики број вредних икона и црквених реликвија. Оскрнављена су многа гробља... Тражећи спас од смрти Срби су у 48 сати напустили

своје домове најпре из јужног, потом из северног дела Косовске Митровице... Албански екстремисти су кренули ка Чаглавици, Липљану, Гњилану, Урошевцу, Ђаковици, Призрену, да би осамнаестог наставили ка Косовом Польу, Обилићу, Племетини код Вучитрна, Свињару надомак Косовске Митровице, Бијелом Польу... Истог дана, 17. марта, четири године касније, 2008., привремена косовска скупштина у Приштини је једнострано прогласила независност Косова од Републике Србије, коју данас признаје 86 од укупно 193 држава чланица Уједињених нација, и 22 од 27 земаља чланица ЕУ.

Деветнаестог септембра 2011. године у Призрену је и званично, после дванаест година избеглиштва почела са радом Богословија Св. Кирила и Ме-

тодија, уписом прве генерације будућих богослова. У мартовском погрому једна од најпознатијих српских просветних установа СПЦ је била за паљена, а ђаци и професори су били приморани да наставе свој ученичко-учитељски пут све до Ниша, где, до потпуног повратка у Призрен, коме се сви надају у наредним годинама, ова школа и сада функционише. Ово су били поводи да о поновном успостављању живота, животу некада и сада Срба на Косову и Метохији, разговарамо са Андрејем (Сајцем), јеромонахом који већ петнаест година посвећује себе Господу у Манастиру Високи Дечани, а од обнове Богословије дели, својеврсни „интернатски“ живот са ђацима, као заменик ректора, професор српског и енглеског језика, опште историје и информатике.

Мартовски погром из 2004. г. сматра се једним од највећих страдања српског народа на КиМ. Оче, како изгледа реалан живот, свакодневица на КиМ осам година касније?

– Град Призрен је крај рата дочекао практично неоштећен, и дуга традиција суживота разних народа и вера је довела до тога да је и после 1999. он остао једини град на Косову и Метохији у коме је преостао број Срба вредан помена. Иако је већина од око 9000 призренских Срба напустила град после 1999, до 2004. остало је у самом граду још око 600 њих, тако да смо могли да говоримо о српској заједници у граду Призрену све до мартовског погрома. Тада су они којима је сметало присуство Срба и мултиетнички карактер града попалили буквально све српске куће и цркве. Било је и неколико убиства, укључујући и једног човека који је страдао у нашој богословији. Број Срба се свео на само седамнаест особа и екстремистима се чинило да су успели да једном за свагда протерaju Србе из Призrena и да униште мултиетнички карактер града.

По благослову Светог Архијерејског Сабора, међутим, још од 2005. по кренута је обнова цркава и манастира Српске Православне Цркве, као и других пратећих објеката уништених у мартовском насиљу. Том обновом, која је финансирана од стране међународне заједнице уз пристанак и сарадњу Привремених Институција Самоуправе на Косову, тада под патронажом УНМИК-а, руководио је садашњи Епископ Рашко-призренски Теодосије. Ова обнова је имала и има два превасходна циља: очување српске културне баштине на Косову и Метохији и охрабрење Срба да се врате или да остану да живе у својим кућама, селима и градовима.

Први циљ је доста успешно испуњен, будући да је највећи број црквених објеката – цркава, манастира, парохијских домова, као и наша Богословија, делимично или потпуно обновљен или бар заштићен од даљег пропадања.

Други циљ је теже остварљив али се трудимо, сви у Епархији рашко-призренској, да на његовом достизању радимо тако што се по обновљеним градским црквама постављају свештеници, тако да сада имамо свештенике у Приштини, Призрену, Истоку, Клини, ускоро и у Пећи. Све су то

градови где Срба има јако мало и где их треба охрабрити и подржати и то видимо као један од најважнијих зајдатаца наше Цркве у овом времену. То је и један од разлога обнове и Богословије Светих Кирила и Методија у Призрену.

Желимо да покажемо екстремистима да у својој намери нису успели и да није тако лако искоренити један народ са миленијумским коренима, желимо да покажемо да смо још увек живави и да нас има и да нам је итека-ко стало до наше Свете Земље.

Срба повратника хвала Богу има неколико хиљада, највише их се вратило у Метохију и у урбалне средине где живе у врло тешким условима. Било би лепо да је њихов број многоструко већи али ни овај број повратника није сасвим за занемаривање. Нажалост, такозваних урбаних повратника има веома, веома мало и ми се надамо да ће обнављање парохијског живота у градовима довести до тога да се и то промени.

Реците нам како изгледа живот свештеника у градовима, а како у селима на тзв. северном односно јужном делу КиМ?

– Јасно је да је свештенству на северу Косова и Метохије, иако деле неизвесност и проблеме са својим народом, ипак неупоредиво лакше него свештеницима у унутрашњости Косова и Метохије.

У селима испод Ибра која су већином српска, свештеници могу несметано да обављају своје дужности уз мање проблеме, везане пре свега за краје и лоповљук те за такозване институционалне притиске које с временом на време примењују косовске власти.

Најтеже је свакако свештеницима који живе по градовима са врло малим бројем Срба у њима, попут оца Дарка и оца Стеве из Приштине или оца Слободана из Призрена. То су млади свештеници који нису бежали од служења својој Цркви на страшном месту и у оваквим младим и пожртвованим свештеницима је будућност наше Цркве.

Шта је, по Вашем мишљењу, данас највећи проблем на КиМ?

– Безбедност која је протеклих година била највећи проблем се побољшала, и мада мањих инцидената има стално, са захвалношћу Богу можемо да кажемо да изостанак већих међу-ет-

ничких инцидената и напада на наше људе у последње време даје наду да ће српска заједница моћи да опстане на Косову и Метохији. Оно што је сада проблем је немаштина, сиромаштво са којим се већина наших људи на Косову суочава. Епархија рашко-призренска преко своје хуманитарне организације „Мајка Девет Југовић“ и преко своје канцеларије за хуманитарну помоћ, чини колико може да се најугроженијима помогне. Но, та врста помоћи је привремена и не решава суштински проблем сиромаштва. Људима су сада потребна средства за рад и могућност да од свог рада могу да живе. У оној мери у којој се овај проблем буде решавао, у тој мери ћemo моћи да будемо још већи оптимисти што се тиче останка и опстанка Срба на Косову и Метохији.

У септембру 2011. г. у Призрену је, после 12 година избеглиштва, почела са радом богословија Св. Кирила и Методија. Прва генерација ученика ускоро завршава први разред. Како изгледа живот ђака у овој богословији? Колико се разликује од живота њихових другова у другим богословијама?

– По благослову Светог Архијерејског Синода 19. септембра 2011. године обновила је рад Богословија Светих Кирила и Методија у Призрену. Уписане је прва година са укупно једанаест ученика, о којима ће бринути четири професора и помоћно особље. Основана пре 140 година, током свог тог времена ова Богословија је представљала неиссрпни духовни расадник из кога су поникли многи архијереји, свештеници и монаси наше помесне Цркве. Између осталих ову Богословију је завршио а потом и њен ректор био садашњи Патријарх српски Иринеј, док је блаженопочивши Патријарх Павле у њој предавао. Приступ оваквих професора и младих богословова било је велика утеша и потпора за Србе из Призrena и околине у тешким временима за наш верни народ, о чему сведоче многобројни историјски документи али и ради приповедају старији Призренци.

О значају Призренске богословије за опстанак и живот Православних призренског краја није потребно много говорити, али можда треба напоменути још једну њену улогу о којој такође сведоче и документи и живи људи, а

Рашчићавање рушевина у Призренској богословији

Нови призренски богослови са професорима

На часу у обновљеној делу зграде богословије

то је улога зидања мостова и поверења међу различитим народима, верама и културама. лично смо се могли уверити да нема старијег Призренца, било Србина али и Турчина или Албанца који би рекао лошу реч о Богословији и њеним ђацима и професорима.

Ипак, смутне 1999. године Богословија је прекинула са радом јер нико није могао гарантовати безбедност ученицима и професорима. Исте године је привремено измештена у Ниш, где је и до данас наставила са радом.

Нажалост, у мартовском погрому Срба 2004. стара зграда Богословије била је сведена на гомилу цигли, угара-ка и пепела, док су остале три зграде у оквиру комплекса Богословије биле тешко оштећене спаљивањем, мада не и потпуно уништене.

Повратак ће морати да се организује постепено, будући да још нису обновљене све зграде те је број ученика и професора који богословија у Призрену тренутно може да прими ограничен. Планирано је да се обнова одвија упоредо са повећањем броја професора и ђака и обима наставе. За в.д. ректора обновљене богословије именован је Епископ рашко-призренски Теодосије, а за професоре-правнике јерођакон Силуан Поповић из манастира Гргоријата на Светој Гори, господин Дејан Ристић, који је завршио теологију у Солуну, те дечански јеромонах Андреј Сајц. Прву годину је уписало једанаест ђака, махом са Косова и Метохије. Осим старе зграде богословије која је обновљена средствима Савета Европе, захваљујући донацији једног Италијана – пријатеља наше Цркве, ове године је обновљена још и зграда са становима за професоре, тако да за живот и рад овог броја ученика и професора сада постоје основни услови.

Водећи рачуна о историјском значају континуитета српског присуства у граду Призрену, Свети Архијерејски Сабор је благословио процес обнове свих објеката Српске Православне Цркве уништених у мартовском насиљу, међу њима и старе зграде Богословије која је задужбина Симе Андрејевића Игуманова, познатог српског трговца и народног прегаоца из деветнаестог века. Обнова зграде је са успехом завршена још 2008. године али су се тек 2011. године стекли услови, пре свега

сигурносни, за почетак повратка Богословије у Призрен.

Овај повратак ће морати да се организује постепено, будући да још нису обновљене све зграде те је број ученика и професора који Богословија у Призрену тренутно може да прими ограничен. Планирано је да обнова иде упоредо са повећањем броја професора, ђака и обима наставе.

Иако није било никаквих проблема везаних за сигурност ђака, јасно је да морамо да будемо јако опрезни. Понекад у пратњи одраслих деца оду на сладолед или ћевапе или само на проверена места и у току дана. Ученици су дакле упућени како на наставнике и васпитаче, тако и једни на друге много више него што би то били у некој другој богословији. Слава Богу

па се међусобно лепо слажу и друже и смех и оптимизам су њихов одговор на изолованост и то што још увек живе усред рушевина.

Узраст Ваших ученика „у нормалном окружењу“ у савременом свету носи са собом многа искушења (много се говори и пише о вршњачком насиљу, агресији, дрогама...). Са којим се искушењима суочавају призренски богослови, а са којим њихови професори?

– Изолација је највећи проблем и за једне и за друге, далеко су од својих породица и пријатеља. Однедавно сам почeo да ценим и да благодарим Богу за тзв. социјалне мреже, пре свега Фејсбуку, које деци помажу да превазиђу тај осећај усамљености. Три пута недељно по сат времена деца могу на фејс и тада се чују и дописују са родитељима и пријатељима, што им, како сами кажу, пружи осећај као да су сат времена били кући. Децу са проблемима у понашању не бисмо могли овде да држимо јер у условима повећане изолације такви проблеми би постали још израженији и са већим последицама. Слава Богу, у првој генерацији такве деце нема.

Од професора који нису монаси се такође захтева жртва, јер су услови скоро као па у неком манастиру. Слава Богу, има људи који су спремни на жртву и у том погледу можемо да будемо оптимисти.

Каква је будућност Призренске богословије? Шта је, по Вашем мишљењу, решење?

– Будућност наше Богословије, као и свих нас је у Божијим рукама. Наше је да садимо и заливамо а колико ће плода бити, то је Божије. Решење је, као и за све у животу, непрестана борба и уздање у Бога.

Тринаеста годишњица НАТО бомбардовања

„Милосрдни пријатељи“

Годишњица почетка бомбардовања прилика да, праштајући једни другима, будемо спремни и да опростимо свако у свом срцу – *Вл. Теодосије*

НАТО бомбардовање СРЈ (кодно име „Операција савезничких сила“ – [Operation allied force] или у САД „Операција племенити наковањ [Operation noble anvil], у Србији позната као „Милосрдни анђео“ или НАТО агресија, била је завршна фаза рата на Косову и Метохији и трајало је од 24. марта до 10. јуна 1999. године. То је било друго важније војно уплитање НАТО-а након бомбардовања Републике Српске 1995. године, и највећи војни сукоб на простору Србије и Црне Горе од времена Другог светског рата.

Погинуло 2.500 људи

Ваздушни удари НАТО снага почели су 24. марта 1999. у 19.45 часова крстарећим ракетама и авијацијом, на више подручја Србије и Црне Горе, а завршени су потписивањем Војнотехничког споразума у Куманову 9. јуна 1999. године. Према доступним подацима, за 78 дана НАТО интервенције погинуло је око 2.500 људи, од тога 1.031 припадник војске и српске полиције.

Парастос жртвама

Са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, Његово Преосвештенство Епископ хвостански Г. Атанасије, викар Патријарха српског, служио је 24. марта 2012. у београдској Цркви Светог Марка парастос пострадалим у

НАТО бомбардовању Србије и Црне Горе 1999. године. Парастосу су присуствовали председник Владе Републике Србије г. Мирко Цветковић, саветник председника Републике г. Млађан Ђорђевић, амбасадор Руске Федерације у Србији г. Александар Конузин, заменик председника Скупштине града Београда г. Зоран Алимпић, као и многобројни народ српске престонице.

Прилика да опростимо, свако у свом срцу

Епископ Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске Теодосије рекао је 24. марта 2012. у Грачаници да је годишњица почетка бомбардовања прилика да, праштајући једни другима, будемо спремни и да опростимо свако у свом срцу.

„Не да заборавимо, већ да не злопамтимо и да не мрзимо и да, гледајући са вером и надом у будућност, учинимо све што до нас стоји да се ратне трагедије више никада не понове, како на овим просторима, тако и нигде на свету“, казао је Еп. Теодосије.

Он је подсетио да је бомбардовање, које је завршено јуна 1999. године, однело хиљаде жртава. „За Србе на Ким, међутим, тада није дошао мир и слобода, већ нова страдања прогони, уништавања наших светиња и гробала и то, нажалост, у присуству међународне цивилне и војне мисије. Овде смо да обележимо годишњицу достојанствено и молитвено, да се сетимо не само оних који су своје животе изгубили за време ратног сукоба 1999, већ и свих оних који су након тих ратних месеци пострадали, или без трага нестали само зато што говоре другачијим језиком, припадају другом народу, или другој вери“, рекао је Вл. Теодосије.

П. К.

Разговор са протођаконом мр Предрагом Петровићем

Православно догматско богословље данас – проблеми и перспективе

Разговарао Блађоје Панчић

Протођакон мр Предраг Петровић је асистент на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, на одсеку Систематског богословља. До сада је објавио десетак богословских студија, у којима се претежно бавио темама из символичке теологије. Са асистентом Петровићем разговарамо о актуелним проблемима и перспективама православног богословља, као и о истраживањима којима се тренутно бави.

Актуелна хришћанска теолошка мисао је готово у целини у кризи. Као да савремени богослови немају свест о сопственом идентитету, те је њихов теолошки израз или искључиво бесплодно академски, или пак вулгарно практични, а у оба случајева је деструктиван.

– Уз сво уважавање Вашег суда, зависи шта подразумевамо под изразима *актуелна хришћанска теолошка мисао*, или, *сопствени идентиштет богослова*, али судећи по изразима *бесилодно-академски*, или *вулгарно-практични*, очигледно имате у виду различите облике богословских (дез) оријентација; оне се односе, заправо одражавају на реални живот, заправо на јединство Цркве. Што се тиче, како рекосте, *бесилодно-академски* богословља, ја са становишта, условно речено „догматског богословља“ могу рећи следеће – богословска истраживања у протеклом веку заснивају се углавном на критичко-историјском и текстократском приступу комплекним животним хоризонтима светоотачких или пак библијских списа. Показује се међутим, да поменути приступи у богословским истраживањима завршавају углавном на неком

спекулативном, те за наш, црквени начин постојања – необавезујућем нивоу, што представља богословски парадокс. Због тога се често пренебрегавају или опет, гомилају проблеми у свакодневном црквеном начину постојања. Реална трагедија црквеног начина живота и лежи у неприродној подвојености *богословској* и *црквеној*. Другим речима, не мали број богослова бави се истраживањем које не потребује никакву проверу од стране конкретног црквеног начина постојања. Истраживање као да је само себи циљ! У прилог томе говори чак и чињеница да многи богослови идеолошки схватају и разматрају и димензије постојања које величамо именима *заједнице, љубави, слободе, Свете Литургије*, итд. Истовремено, и међу нама, у клиру дакле, постоје они којима су уста пуне приче о заједници, љубави, истини, итд., а који нису у стању да начине пријатељство ни са једном једином особом, осим оног једнократног, краткорочно-интересног. С друге стране, Ваше речи *вулгарно-практични теолошки израз*, препознајем као својеврсно преувеличавање црквеног живота над овим другим, *богословско-научним*. Међутим, када једног дана и

такви међу нашом браћом сазнају да светоотачка мисао незнане богоустановљених структура и закона постојања, или ако хоћете незнане науке у данашњем смислу те речи, назива *ленишћу* или *шамом* душе, тада и они (био сам више пута сведок томе) радо уписују наш Богословски факултет. Наша наука дакле, неодвојива је од одговарајућег начина постојања, али и одговарајући начин постојања може да посведочи и пројави само истинску науку. Сетимо се речи Иринеја Лионског да *наше учење извире из евхаристије и да евхаристија потврђује наше учење*.

Како данас приступити Предању Цркве како би оно било и ортодоксно и плодносно?

– Сvakако да Ваш израз *Предање Цркве* најпре означава Предање нарочитог начина постојања које Бог види! Шта би у супротном значило *Предање Цркве* посматрано из из уско посматраног угла наслеђа нпр. Светог Писма, ако Предање Светог Писма не подразумева конкретан начин постојања, како старозаветног, тако и новозаветног Израиља? Иста је ствар и са тзв. Предањем Светих Отаца,

или Житијама Светих, или са математички ограниченим сагледавањем „предања“ седам св. Тајни. Предање Цркве најпре је јединствено у богоустановљеном начину постојања Цркве, а тек накнадно можемо говорити и писати о различитим димензијама истог тог Црквеног Предања. Предање јединственог начина постојања Цркве као богослужбено-символичне Тајне Тела и Крви Христове може нам дати за право и да набрајамо Свете Тајне у овом или оном броју. Оно што је нарочито важно у контексту нашег начина постојања у Цркви, који Ви очигледно називате *илодоносним*, јесте свест о томе да плодови богослужбено-символичног начина постојања не могу бити лицемерје, завист, безобразлук или мржња, или шта друго неприлично, нити пак чистунство, јер како рече Максим Исповедник „није истина због врлине, већ врлина због истине“. Видите, од многих богословских ауторитета који су у последње две и по деценије некако херметички-нејасно говорили о свези богослужбеног, како бисте Ви рекли *илодоносноти*, и богословског, које бисте Ви окарактерисали *ортодоксним*, издвојио бих своебухватну богослужбену утемељеност богословља Митрополита пергамског Господина Јована, и Епископа пожаревачко-браничевског Господина Игњатија. Њихово богословље полази и завршава у богослужбено-символичном назначењу постојања човека и света. Богу хвала, ја сам имао ту част и ничим заслужен божански благослов да будем сведок неодвојивости њиховог богословља од нарочитог начина постојања на коме као *један инсистирају* већ око три деценије. Богослужбено-символични начин постојања јесте конкретна богоустановљена заједница у којој се предображава и у којој предстоји наше спасење; у њој dakle, а не негде другде! Некоме се оваква заједница може чинити необичном, тешком, мучном, понекад усиљеном, што је последица навике да спасење тражимо негде другде, али Бог је нашу свештену природу уткао у конкретне богослужбено-символичне односе, док наша смртност као да тежи да нас одвоји од богослужбено *друготи* (или других). Бог нам је заправо обећао да ће се спасити онај који овакав, богослужбени

начин постојања очува до краја. Убеђен сам да Црква у том смислу види јединственост онога што назвасте *ортодоксно и илодоносно*.

Теорија и пракса су органски повезане. То је јасно. Како онда теолошку мисао учинити, условно речено, „животно применљивом“?

– Ово питање заправо је само једна страна преличених библијских проблема везаних за спасоносни начин постојања заједнички свим људима кроз сва времена. Није доволан захтев да *теолошка мисао* буде, како рекосте, *животно примењива*, јер ми хришћани *Живот* поистовећујемо са Тајном Христовом (јер и сам Господ рече: „Ја сам... живот“) а не са нашим усиљеним, односно квази-богословским дејствима после литургијског тренутка „у миру изиђимо“. Није ли тако? Због

тога *теолошка мисао* у стварности коју називамо „овај свет“ има ограничену примењивост. Западни свет је у том смислу без проблема спојио *теолошку мисао* и „високи стандард“. Међутим, животну примењивост богословске мисли налазимо на за то одговарајућем месту. Природа богословља јесте тајноводствено богочовечанска. Господ нам због тога говори: „Од сада ћете видети анђеле Божије како узлазе и силаze на Сина Човечијег. Животна примењивост не може бити остварена без пројаве живог односа свезе са Јединим Живим. Наиме, за највећи број нас који смо свезани страстима према овом животу Господ прича своје животворне богослужбено-символичне приче попут оне о повратку блудног сина, а за оне који су савршенији од нас у врлини, односно у Господу, Он рече: „тамо где је тело (моје) тамо ће

Којим се темама тренутно бавите?

– Уз Божију помоћ завршио сам са писањем докторске дисертације и текст предао на читање и исправке ментору и члановима комисије. Богословска проблематика дисертације тиче се нарочитих димензија постојања које смо назвали есхатолошко-историјским, и то из богословске перспективе светоотачких списка Дионисија Ареопагита и Максима Исповедника. Ова проблематика јесте по преимућству сотиролошка и тиче се начина постојања, односно Тајне богослужбене заједнице Господа Исуса Христа. Замислите само шта све произилази из чињенице да поменути списи сведоче о реалном месту на коме нас Бог чека или зове, или гледа, или показује милост, и да смо на реалном месту позвани да се обретемо у Њему. Наше спасење води и гарантује Господ. Када нeliцемерно и смирено читамо списе Дионисија и Максима тада путеви спасења нису тегобни, дуги и неизвесни, већ као одмах ту, на домуку наших душа и тела. Сотирологија Дионисијевих и Максимових списа по мом скромном мишљењу представља пречицу у разумевању многих тајни библијског и светоотачког богословља.

У Вашој књизи Симбол и спасење разматраше, у великој мери ослањајући се на ареопагитску традицију, соптириолошке импликације појма „символ“. Да ли и Ви, попушт нпр. оца Александра Шмемана, сматрате да је појам символа одређујући за даље развијање Црквене теологије?

– Наравно и Дионисије Ареопагит или и Максим Исповедник богослужбени-символизам сагледавају као богочовечанску установу. И поред неизрецивог божанског превасходства као Узрока свеколиког постојања и спасења, ипак животоносност богослужбено-символичног начина постојања подразумева и историјске димензије постојања које су сада историјски гледано другачије од оних пре две хиљаде година, али и од оних историјских епоха до Другог Доласка Месије. Због тога је у власти свештеноначалника најпре да соптириолшки позитивно демонстрира своју власт над богослужбено-символичним начином постојања, јер Црква још увек подразумева преобрађај ка бољем, како то рече Василије Велики: „Испуни се и изврши, колико је то у нашој моћи, тајна Твог спасоноснога домостроја, Христе Боже наш“.

се и орлови скупити“. У том контексту Дионисијево и Максимово богословље инсистирају на аналогији, односно појединачно моћи за божанску пријемчивост, јер постоји мера за сваког од нас; за једне да уче и да се одоздо уздижу подражавајући врлинске сile Господњих прича, а за друге да, попут крилатих христолошких парадигми Духа, силазе и сабирају се на гранама Дрвета Живота.

Будући да се код нас нико пре Вас није озбиљније бавио Дионисијевим списима, откуда Вама интересовање за њих?

– Колико зnam, Митрополит црногорско-приморски Господин Амфилохије и умировљени Епископ захумско-херцеговачки, Господин Атанасије Јевтић бавили су се списима Дионисија Ареопагита. Тога се сећам још са својих основних студија. Најзад, нико ко јесте истински богоуглаваје не сме пренебрегнути Дионисијеве богословске истине. Што се моје малености тиче, упоредним изучавањем односне проблематике Дионисијевих и Максимових списка

СИМВОЛ И СПАСЕЊЕ

Предраг Петровић

Савремени егзистенцијални одрази соптириолошких начела древне цркве

Институт за теолошка истраживања

почео сам да се бавим пре осамнаест година. У невероватне димензије и богатства богословља Максима Исповедника упућивао ме је, у време мого студирања, а у складу са мојом тадашњом богословском пријемчивошћу, професор Догматике Добривоје Мидић (који је сада мој Епископ и ментор). С друге стране, чудесни језик богослужбено-символичног богословља Дионисија Ареопагита открио сам незнано како на постдипломским студијама. Богу и божанственом Дионисију хвала за то чудо.

Који су најважнији резултати до којих сте дошли радећи на докторској дисертацији?

– Да бисмо говорили о односу есхатологије и историје потребно би било много више новинског простора, и много више Вашег и мого времена, него што нам нуди просторно-временска скученост овог интервјуа. Нека би дао Бог да се овим темама не бавимо новинарски, већ богословски, истински лицем к лицу, и да тада, по молитвеним речима Дионисија Ареопагита *Бог не узме са усана наших рец Истине!*

У сrijеду, мјесеца марта 13. марта/29. фебруара ове године упокојила се у Господу монахиња Јустина (Хронопулу), игуманија Манастира Свете Тројице код Коропија, Атина, у 92. години свога земнога живота.

Рођена је у Атини 1920. године, завршила гимназију и Богословски факултет атинског Универзитета. Оставши рано без оца, посветила је себе од ране младости Христу Господу. Изабрала је, као што је сама говорила, од младих дана „тежи, подвижнички пут“ јеванђелског живљења. Била је посвећени члан сестринства „Евники“, женског дијела тадашњег црквеног братства „Зои“, које је, нарочито после другог светског рата, одиграло значајну мисионарску и препородитељску улогу у животу Православне Цркве у Грчкој. Снажан печат на развој и дјелатност овог црквеног Братства и Сестринства оставили су у првој половини XX вијека, двојица тадашњих познатих архимандрита: Евсевије Матопулос и Серафим Папакостас, као и њихов још живи деведесетогодишњи наследник Архимандрит и познати богослов Илија Мастројанопулос. Дугогодишњи члан братства „Зои“, и један од његових оснивача био је и знаменити јелински богослов Панајотис Трамбелас. Ово Братство и Сестринство били су нека врста монашких заједница у свијету: живјели су у заједници а служили су у свијету као наставници, љекари, болничарке, мисионари по цијелој Јелади, вршећи утицај у свим областима друштва (међу младима, на Универзитету, у болницама), посебно својом богатом издавачком дјелатношћу, часописима, кружоцима предавања Светог Писма, омладинским заједницама, научним друштвима и др. За разлику од нашег Богомољачког покрета, који је, благодарећи Светом Владици Николају и оцу Јустину Ђелијском сабирао се око манастира, доприносећи обнови изворног црквеног и духовног предања у народу као и монаштва, овом савременом мујеладском црквеном Братству и покрету, оптерећеном морализмом, недостајало је то и такво монашко усмјерење и изворно духовно предање. Управо то је проузроковало шездесетих година

Упокојила се у Господу монахиња Јустина (Хронопулу)

У спомен Старице Јустине Светотројичке

духовну кризу братства „Зои“. С једне стране тада се из њега се издвојило братство „Сотир“, које је покушало да превазиђе зоистички морализам, а са друге стране, најдаровитији чланови подмлатка братства „Зои“ кренули су тих година прошлог вијека у потрагу за изворним саборним црквеним предањем. У том трагању за Светим Оцима Цркве, многи од њих су се окренули Светој Гори, односно монаштву, обновивши бројне манастире како на јеладском копну, тако и на Атону. Из њиховог круга су израсли и најпознатији савремени богослови у Грчкој (Митрополит пергамски Јован Зизјулас, Христо Јанарас, Панажотис Нелас, Архимандрит Георгије Капсанис, Архимандрит Василије Гондикакис, Архимандрит Емилијан Симонопетрски, бројни епископи и многи други).

У потрагу за цјеловитим црквеним предањем, односно за изворним подвјиштвом, између осталих, кренула је тих преломних година и гимназијска професорка Зои Хронопулу. Томе је допринео ни мало случајан сусрет у Атини са јеромонахом Иринејем Гавриловићем, ондашњим постдипломцем, садашњим Патријархом српским Иринејем. Тадашњи о. Иринеј је упутио на сада већ Светог Јустину Ђелијског и на Овчарско-кабларске манастире. Тада њен контакт са О. Јустином постао је још непосреднији преко атинске Руске Цркве и о. Атанасија (сада умировљеног Епископа захумско-херцеговачког) и осталих постдипломата Срба у Атини. У она комунистичка времена она је дванаест пута долазила тајно у Манастир Ђелије, идући тобож до Беча, и служећи као „поштар“ између Ђелија и Атине. Тако се у Манастиру Ђелијама тајно и замонашила примивши од О. Јустине, не случајно, име

Јустина. Тај живи контакт наставио се годинама боравком у Атини ћелијских монахиња ради њиховог учења иконописа (мати Антонина ћелијска била је међу првим иконописцима у Србији обнављањем седамдесетих година прошлог вијека древног иконописног предања код нас) и оснивања женског Светотројичног манастира код Коропија, Атика. Тај манастир је временом постао мјесто свеправославних сусрета и духовног заједништва, не само Јелина и Срба, него и других православних људи. Преко њега смо се срели и упознали са данас чувеним о. Паисијем Светогорцем, Старцем Порфиријем, Митрополитом кефалонијским Прокопијем (Јустининим школском другом), Старцем Амфилохијем Патмоским, Емилијаном Симонопетритским и другима. Позната у Јелади као педагог и црквени мисионар, Мати Јустина је многима омогућила приступ духовном богатству православне браће Јелина, допринијевши не мало утврђењу свеправославног јединства. Она се нарочито истакла својом несебичном материнском љубављу према многима, нарочито у нашој помјесној Цркви. Бројни су храмови у које је она уградила своје прилоге. Преко њеног скромног манастира, у коме није било ни струје, у коме се живјело и живи на најскромнији могући монашки начин, стизала је годинама од добротвора и њених пријатеља, помоћ за страдалнике у Босни, на Косову и Метохији. Све се то догађало „да не зна љевица шта чини десница“. Огњена љубав према Христу и према близњима била је основно својство ове Божије душе. Започела је своје мало монашко општежиће са стоматологом Екатерином Марули (ћерком чуvenог грчког генерала), блаженог спомена монахињом Ксенијом, проводе-

ћи свој живот са неколико сестара у најстрожијем посту и молитви.

Какав је угледа у Цркви имала и стекла Мати Јустина, видјело се и по њеној сахрани која се претворила у радосно-тужни празник, како то иначе увијек бива када се, представи неко ко је, као она, предао самог себе и сав свој живот Христу Богу на дар. Монашко опијело је обавио њен надлежни Архијереј Митрополит Месогеас и Лавриотикис Николаос са Митрополитом црногорско-приморским Амфилохијем заједно са бројним свештенством и још бројнијим монаштвом и народом сабраним од Свете Горе до Пелопонеза и Крита.

Похрањена је ту поред четврото-клитног манастирског храма у коме је служила Господу више од четрдесет година, упокојивши се у нади на Вајсрење и Живот Вјечни.

Бог да јој душу прости!

Митрополит црногорско-приморски
Амфилохије

Преводи Свете Литургије оца Јустина Поповића

—први део—

Протојереј-стварофор гр Владимир Вукашиновић

Ко не разуме Литургију не може разумети Православље.
о. Јустин Поповић

У богословском опусу архимандрита др Јустина Поповића велико, и по обиму и по значају, место заузимају његови преводи. Превођење Светих Литургија је, опет ваља знати, само један аспект преводилачког подвига оца Јустина. Подсетимо – он је преводио и Свето Писмо, дела Светих Отаца, Житија Светих, Свете Тајне и молитвословља, Службе, Акатисте, Каноне и Молитве.

Теологија Литургије је на више места и различитим поводима излагана и образлагана у целокупном богословском делу оца Јустина Поповића. Она није, послужимо се овим, већ, општим местом у опису његове теологије, *једна од богословских тема ћелијског архимандрита* – она је само срце и суштина свеукупне његове теолошке мисли.

Својевrstan резиме учења о Светој Литургији блажени Старац изнео је у свом *Појовору преводима Светих Литургија – О овом преводу Светих Литургија*. У њему Јустин излаже богословље Свете Литургије – њену хриштошко-еклисиолошку „природу“. Евхаристија је најсавршенији „простор“ и „начин“ остварења људског назначења – обожења кроз саучествовање у животу Христовом и Његовом Домостроју који се на Евхаристији увек у целокупности понавља.

Да би то олакшао, приближио савременом човеку, да би њега учинио активнијим учесником ове велике Тајне Побожности, следећи кирилометодијевско предање о. Јустин преводи све три литургије на српски говорни језик. Он том приликом, очигледно алуирајући на Вукову (и Вукових идеолошких настављача) језичку реформу и њене последице на језик српске теологије и молитвеног живота, подвлачи да је овде реч о језику: „не осирома-

шеном и не удаљеном од црквеног молитвеног језика и ритма.“ Отац Јустин, инсистирајући на динамичком и стваралачком разумевању односа језика и Јеванђеља, односно Цркве и културе једног народа, истовремено резимира кирилометодијевско *предање* и антиципира толико хваљену савремену мисијолошку *школоцију инкултурације..* Он пише: „Јер као што се живот Цркве у целости увек прелива преко граница сваке поједине епохе, органски их спајајући и сједињујући, тако и њен молитвени језик: само је онда истински народни ако је израз континуитета и богатства оправослављене народне душе и народног језика. Као што је смисао Цркве да сваки народ примајући га у себе, обогати својом Пуноћом, тако се она односи и према језику тога народа; примајући га за свој језик којим се обраћа Богу она га надахњује и обогаћује сопственим саборним ризницама и развија његове богојадане могућности... Отуда је литургијски језик увек еванђелски, псаламски, молитвени језик у надахнућу Духа Светога, језик богослужења и богословљења, којим се освећује и посвећује народни језик. Тако се и живи народни језик освећује богослужбеном, литургијском употребом...“

Отац Јустин је био свестан значаја говорног језика за оба аспекта црквене мисије: унутрашњи и спољашњи. Уколико ствари посматрамо *ad intra* – богослужбена употреба говорног језика је неопходно (али не и довољно!) средство које треба да омогући активно и словесно учествовање целокупног црквеног сабрања у њеном молитвеном животу. *Ad extra* говорни језик представља незаobilazni пут ка остварењу аутентичне мисије и благовести Јеванђеља Христовог.

Полазна тачка Јустинове *методологије превођења* литургијских текстова била је жеља да открије „древно литургијско Предање“ и њиме измери, оцени начин на који је оно продужено у „данашњој саборној васељенској пракси Православних Цркава.“ *Древно литургијско предање* је сагледавао на основу рукописних службеника – грчких, стајросрпских и црквенословенских. Неке од њих је користио помоћу њему тада доступних научних издања старих литургијских рукописа, друге пак непосредно. Користио је и старе штампане службенike, поготово старосрпске, попут познатог *Службника Божидара Вуковића*. У оквиру ове групе извора предност је давао службеницима архијерејске намене – односно онима који су писани или прилагођени за службу архијереја полазећи од уверења да: „...је чин Архијерејске Литургије у својој неизмењености и литургијској пуноћи и доследности, старији и очуванији него што је то јерејско служење Литургије какво је оно у нашим данашњим службеницима. Отуда је чин Архијерејске Литургије увек мера и мерило јерејског *Службника*.“

Отац Јустин је знао да се један литургијски обред, једно предање и искуство Литургије, не састоји само из текстова служби. Оно обухвата и елементе тзв. литургијског окружења (Храм и све шта се у њему налази) или и светоотаčких мистагогија – односно, начина на који је служба у одређеном времену и на конкретном простору доживљавана и разумевана. Тада доживљај Службе, поготово од стране њених најautentичнијих учесника меродаван је и приликом њеног данашњег превођења и служења. Због тога отац Јустин у пуној мери користи и „светоотаčка тумачења Свете Литургије“

у настојању да открије „древно литургијско Предање.“

Данашњу саборну васељенску праксу Православних Цркава Јустин упознаје на основу савремених службеника Православних Цркава. Он такође консултује и друге преводе: „новогрчке, руске, бугарске, немачке, енглеске и француске“ као и радове савремених литургичара и богослова.

Отац Јустин је свој први превод Свете Литургије објавио у 28. (1922. године), а други у 84. (1978. године), години живота. То су два другачија, различита приступа предлошцима. У првом случају, млади Јустин преводи узимајући постојећи текст без дубљег преиспитивања његовог садржаја. У другом, сада већ зрео богослов (а увек отворен да чује мишљења и искуства других), он се не устеже да интервенише и тумачи, заузима став својим преводом. Погледајмо то на конкретним примерима. У Проскомидији Светих Литургија отац Јустин је променио назначења прве честице треће просфоре (= након Богородичине честице). У штампаним словенским службеницима који су се користили у Јустиново време ова честица била је намењена Јовану Крститељу. Јустин то мења и њу намењује Бестелесним Силама – *У част и спомен превеликих чионачалиника Михаила и Гаврила и свих небеских бесилесних сила*. Отац Јустин објашњава овај свој поступак целокупном тадашњом грчком литургијском праксом, као и многим старим литургијским рукописима, како грчким тако и словенским. Поред тога наводи одломак из тумачења Свете Литургије Филотеја Цариградског, где, Филотеј, говорећи о Проскомидији, директно помиње анђелске силе које на Св. Диоскуру окружују Христа: „Његова Мати је својом честицом Њему с десне стране, Анђели пак и Светитељи су му с леве стране...“ Он, такође, исправно наводи да се молитва Царе небесни, пред почетка Литургије чита само једанпут.

Редакторска рука оца Јустина је кроз све литургијске текстове најмлађег превода евхаристијске молитве поставила *πρεγ* њихове возгласе. На тај начин се оне, пише о. Јустин, „налазе на свом природном месту: непосредно испред својих возгласа којима се свака молитва логички и завршава.“

Појединачних примера Јустинових интервенција има више. Ми ћemo навести само неке од њих. Он, на при-

мер, проширује возглас Молитве Три Свете песме: „Јер си Свет Боже наш [и у Светима обишаши] и Теби славу узносимо...“ Отац Јустин вели да се овај возглас „текстуално тако налази у многим старим рукописним Службеницима, а тако је дословно очуван и у васкрсном и празничном Јутрењу где је несумњиво пренет као такав из Литургије.“

У преводу из 1978. године, у оквиру литургијских радњи *кајења на Светој Литургији*, дошло је до одређених промена у односу на претходна решења и стандардну богослужбену праксу. Најзначајнија је у рубрици између читања апостола и јеванђелског одломка која сада предвиђа могућност кајења током читања апостола или *и после њега, пре читања Св. Јеванђеља: И јева се Алилуја са стиховима. Док се то јева, или пре тоја, док се још чита Апостол, ћакон узима кадионицу са штамјаном, приступа свештенику и, примишиви блаослов, кади свећу Тријезу унаоколо, сав олтар и свештеника.*

Отац Јустин у овом преводу препознаје одређене касније унесене елементе у литургијске текстове и њих ставља у угласте заграде чинећи их тако необавезним односно опционим. То важи за тзв. јектенију за упокојене и поновљену Мирну јектенију пред Другу молитву верних.

Постоји више примера литургичког и богословског развоја оца Јустина Поповића. У различитим варијантама свог превода он мења одређена места и решења у складу са новим сазнањима које је стекао. Карактеристичан пример за то представља Дијалог свештенослужитеља после Великог входа. У преводу из 1922. године дијалог овако изгледа:

Свештеник: Опомени [Помени] ме се брате и саслужитељу.

Ђакон: Нека се Господ Бог опомене свештенства твог [Нека Господ Бог помене свештенство твоје] у Царству Своме.

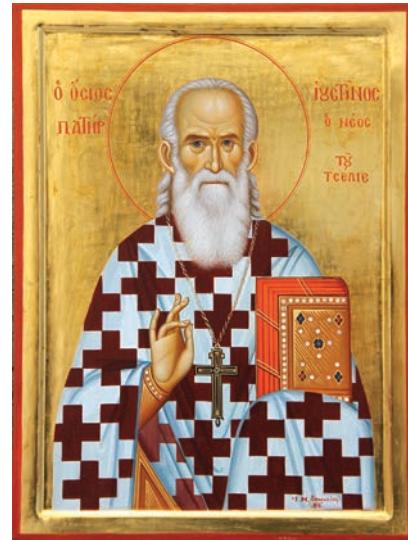
Ђакон: Помоли се за мене Владико свети.

Свештеник: Дух Свети доћи ће на тебе и сила Највишега [Вишишега] осениће те.

Ђакон: Сам Дух служиће са нама све дане живота нашег.

Ђакон: Опомени [Помени ме] ме се Владико свети.

Свештеник: Нека те се Господ Бог [Нека те Господ Бог] помене у Цар-

ству Своме свагда, сада и увек и у векове векова.

Ђакон: Амин.

Као што видимо, у оваквој форми дијалога појављује се наопака идеја да Дух Свети саслужује нама, што је опровергао Епископ Атанасије Јевтић рекавши да: „не саслужује Дух Свети нама него ми Њему!“ У преводу из 1978. године долази до знатних промена. Јустин сада даје древнији и правилнији поредак, скоро идентичан ономе у *Дијакисису* Филотеја Кокиноса:

Свештеник: Помоли се за мене [Владико] брате и саслужитељу.

Ђакон: Дух Свети доћи ће на тебе и сила Вишишега осениће те.

Ђакон: Помени ме Владико свети.

Свештеник: Да те помене Господ Бог у Царству Своме свагда, сада и увек и у векове векова.

Ђакон: Амин.

Отац Јустин објашњава да се определио за ову варијанту дијалога на основу рукописа и старих штампаних књига али и према: „... што је главно, Архијересјском чиновнику, јер је то и старији и правилнији облик овог међусобног помињања и благосиљања свештенослужитеља. Познато је свима православним литургичарима да је чин Архијерејске Литургије у својој неизмењености, литургијској пуноћи и доследности, старији и очуванији него што је то јерејско служење Литургије какво је оно у нашим данашњим службеницима. Отуда је чин Архијерејске Литургије увек мера и мерило јерејског Службеника.“

– крај у следећем броју –

Разговор са мр сц. мед.
др Јеленом Гудељ Ракић

Пост: умерено, разноврсно, довољно

Разговарала Славица Лазић

Магистарске студије у области исхране завршила је на Медицинском факултету Универзитета у Београду 2006. године. Запослена је у Центру за промоцију здравља Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ у Београду. Члан је Српског лекарског друштва, Српског удружења за проучавање гојазности (САСО) и Српског друштва за исхрану. Национални представник за исхрану при Светској здравственој организацији. Говори и пише енглески, португалски и шпански језик уз пасивно знање немачког и француског.

За начин живота у нашем поднебљу најчешће се везује констатација да се неправилно хранимо и да се премало бавимо физичким активностима. Као да се хранимо током Васкршњег поста који је у току? Нема свежег поврћа, избор воћа је ограничен, а ми би требало да једемо здраво?!

– Умерено, разноврсно и довољно су кључне речи правилне исхране које важе и у време поста. Редовни оброци, правilan избор врсте намирница и одговарајући начин њихове припреме обезбедиће довољне количине потребних хранљивих материја за добро здравље. Усклађивање начина исхране пре свега у погледу избора врсте намирница са сезоном је такође од значаја. Кицео купус представља изванредан извор витамина Ц, а махунарке које се доста користе у зимском периоду (пасуљ, сочиво пре свега) представљају одличан извор не само енергије већ и високо вредних беланчевина биљног порекла. Не мање важно, је начин припреме хране. Припрема намирница кувањем у води или на пари, печењем у рерни на масној хартији без употребе масти

и уља има предност у односу на друге начине припреме. Пржење и поховање нису пожељни независно од сезоне, односно поста.

Шта значи пост и придржавање правила православног титика за наш организам? Зашто је уздржавање од месних намирница и пића корисно за наш организам?

– Православни пост искључује коришћење намирница животињског порекла (месо и производи од меса, риба, јаја, млеко и млечни производи) и у том смислу представља једну врсту редукционе дијете (то не значи да је реч о начину исхране намењеном смањењу телесне тежине већ о начину исхране који искључује коришћење одређених намирница, а примењује се у циљу смањења и уклањања здравствених тегоба, односно у сврху лечења као на пример у случају чира на желуцу, шећерне болести, повишеног вредности масноћа у крви, повишеног крвног притиска...) која позитивно утиче на човеков организам. Савремен начин живота који карактерише дуг радни дан, унос бар

једног, а најчешће и више оброка у тој дана ван куће, обиље доступне хране посебно полутрове и готове, довео је до тога да људи конзумирају значајно веће количине хране од оне која је потребна за оптимално функционисање организма. Основу свакодневних оброка чине пецива, тестенине, млеко и млечни производи, месо, тако да је пост у том смислу драгоцен јер представља период у коме се човеков организам „одмара“ од ових врста хране, а истовремено као замена користи оне врсте намирница које су са здравственог аспекта пожељне (махунарке, поврће, житарице, воће) посебно ако су на адекватан начин припремљене.

Многи кажу да им је тешко током поста, да немају снаге, да су лоше расположени, да не могу ефективно да раде на послу јер су избацили месо и млечне производе. Откуда тај осећај и да ли нам само месо даје снагу?

– Врло често тај недостатак снаге или лоше расположење потичу од неправилног начина исхране пре периода поста,

а приликом сваке промене начина исхране организму је потребно одређено време да се прилагоди. Време прилагођавања је индивидуално и зависи пре свега од година старости и здравственог стања. Како бисмо се лакше прилагодили потребно је да бар 7 до 10 дана пре почетка поста смањимо коришћење оних намирница које током поста нећемо уопште користити како би олакшали прелаз на другачији начин исхране. Важно је да оброци буду редовни, као и да исхрана буде разноврсна, не једнолична. То практично значи да не треба сваког јутра за доручак јести суву кифлу и чај или хлеб и мед, пекmez и чај, црну кафу, већ да се за доручак може појести и каша од скуваних овсених, јечмених, ражаних пахуљица у коју можемо додати изрендану јабуку и мало цимета или је посuti са мало сусама, ланеног семена, семенки сунцокрета или бундеве. Наравно избор намирница које се користе у посту зависиће и од година, здравственог стања, физичке активности. Особе које желе да посте на води требало би такође бар десетак дана пре почетка поста да коригују свој начин исхране и да смање употребу пре свега намирница животињског порекла, али и припрему намирница пржењем и поховањем. Пре почетка поста на води требало би да потраже савет од свог лекара, посебно уколико имају одређене здравствене сметње.

У којој мери је тачна светоотачка мисао да храна коју уносимо, између остalog, одређује наше мисли и да уздржање од масне, јаке хране и пића прочишућује наш духовни и мисаони живот?

– „Реци ми шта једеш да ти кажем ко си. Кад те видим како једеш рећи ћу ти какав си“, једна је од старих изрека непознатог аутора која је током века до била своју потврду у пракси.

Током поста се наше тело и детоксикује, прочишућава од штетних материја. Какви су све ефекти посног режима исхране на наше тело, од каквих болести можемо да се заштитимо уколико се правилно хранимо? Како изгледа правилна исхрана?

– Неправилна исхрана представља фактор ризика за настанак бројних различитих поремећаја здравља као што су гојазност, шећерна болест, болести срца и крвних судова, али и неке малигне болести. Правилна исхрана подразумева редовност оброка током дана, прави-

лан избор врсте намирница у исхрани и одређен начин њихове припреме.

Многи пост изједначавају са дијетом, очекујући да ће смањити телесну масу и довести тело у жељену форму. Како едуковати оне који верују, а и оне који не верују, да је пост уздржање, добровољно самоограничење у храни као израз захвалности Богу за велику искупитељску жртву на Крсту, коју је за нас принео Син Божији, Господ наш Исус Христос?

– Пост није дијета. Једном броју људи је лакше да се придржава савета о начину исхране у време поста јер тада имају оквир шта смеју, а шта не смеју да једу и дефинисано време трајања. Наравно уколико потраже савет стручног лица уз подршку породице и пријатеља могу кориговати свој начин исхране независно од периода поста. Едукација у смислу познавања ризика по здравље услед одређеног начина исхране је веома значајна јер информација носи промену знања, ставова, а најпосле и понашања које потенцијално угрожава здравље.

Од којих фактора ризика и болести нас штити правилна исхрана? Како едуковати људе да се посвете здравом телесном и духовном животу, што је, чини се, у нас готово немогуће? Па и славе смо претворили у стомакоугађање, заборављајући на њихов духовни значај.

– Правилна исхрана је један од основних предуслова за очување и унапређење здравља. Није немогуће остварити телесни и духовни склад применом принципа умерено-разноврсно-довољно. Добра организација и планирање исхране су неопходни, а савет стручних лица свакако добродошао јер је по жељно индивидуално планирање начина исхране.

У чему се разликује строг монашки пост, од поста који лаици треба да спроводе у породичном животу? Многи настоје да буду у монашком подвигу, па се држе манастирског типика поста, који је тежак.

– Монашки пост је пост на води који укључује мали број оброка током дана и количине хране које особи ненавикнутој на одрицање од јела и пића могу бити недовољне па и проузроковати здравствене сметње. Стога се и саветује, посебно особама које имају здравствене проблеме да се пре промене начина исхране обрате за савет свом лекару који ће их упутити

на најбољи могући начин како и у којој мери да коригују свој начин исхране, а да не наруше своје здравље. С обзиром на интензиван раст и развој пост се не препоручује деци, али ни трудницама и дојиљама, као ни особама које се опорављају од одређених болести које захтевају одређен начин исхране.

Да ли сваки организам може да издржи пост на води или дане у којима узимамо суву храну - сухоједеније? Зашто су важне материје које у време поста уносимо конзумирајући рибу, ракове, лигње, школјке и остале морске плодове?

– Начин исхране зависи од узраста, пола, здравственог стања, врсте посла којим се особа бави, па од свих наведених фактора зависи савет да ли и колико дуго нека особа може да пости на води. Риба је богата калцијумом и фосфором изузетно важним за здравље пре свега коштано-зглобног система, али и за рад мишића, нервног система, те је унос рибе пожељан бар једном у току седмице, а у периоду поста чешће се користе и риба и морски плодови те се важне материје добијају у већој количини.

У Православној Цркви постоји неколико постова које смо дужни сви да постимо - Божићни, Часни, Петровски, Госпојински, среда и петак. Да ли је систем православних постова оптималан режим исхране? Да ли сте у Вашој пракси лекара приметили да су људи који се придржавају поста здравији?

– Уколико у календару погледате распоред православних постова током године приметићете да се они временски поклапају са прелазима из једног годишњег доба у друго. Сем тога Божићни и Васкршњи пост су у време када се мање крећемо (истовремено и период без пољских радова и физичког рада уопште), а имамо и мањи избор свежег воћа и поврћа, те се ускраћивањем уноса хране животињског порекла организам штити од непожељних последица коју унос ових врста хране у већој мери може да има. Особе које примећују једнодневни или вишнедневни пост, а које и иначе воде рачуна о начину своје исхране могу да са једне стране смање ризик настанка одређених здравствених проблема (посебно уколико постоји наследна предиспозиција за њихов настанак), а са друге стране да смање или уклоне постојеће здравствене тегобе.

Одакле насиље међу децом?

Побуна младих – жеђ за истинским животом

Пут у трагању за смислом, младе води до вере и духовних вредности за које треба да их припремимо.
Без моралистичке реторике.

Проблем насиља вршњака из школске клупе није само проблем школе и надлежног министарства. То је друштвени проблем о коме речито говори подatak да је за три месеца, од када је Министарство просвете и науке отворило први СОС телефон за пријављивање насиља у школама (**0800 200 201**), пријављено 600 случајева у Србији. Насиље је у порасту, а школе и даље настоје да га сакрију. У школама у којима се реализује УНИЦЕФ-ов програм „Школе без насиља“ приметан је мањи број инцидената међу ученицима, ређи су сукоби и конфликти међу децом, ученици које тероришу на физички и психички начин њихови другари, храбрији су у пријављивању насиља. И родитељи су охрабрени да подрже своју децу, мање се плаше последица да насиље над својом децом пријаве наставнику и инспекцији. Посебно је важно истаћи да се у тим школама ради на превенцији насиља кроз медијацију путем заједничких радионица, форума и клубова који јачају заједништво и солидарност. Тих школа је relativno мало у Србији, али су потребне две деценије да би се добили значајнији резултати. Десетогодишњем Вуку Гладанцу, ученику чачанскe основне школе, другови су пре десетак

дана повредили кичму. На одмору су му стезали врат и гурали му главу међу колена, од чега је добио повреду кичме и носио „крагну“. Када се мало опоравио и пошао у школу, у школском дворишту му је пришао ученик, пљунуо у лице и добацио – Да сам те ја давио, кичма би ти била поломљена!“ Родитеље који су проблем изнели директору школе и медијима, исмејали су родитељи дечака који је повредио малог Вука, а нико од надлежних није реаговао. Таквих примера је све више на ступцима новина. У прошлим бројевима подсетили смо на примере деце која су трпећи насиље другова, дизали руку на себе. У неким случајевима, нажалост, успешно. Адолесценција је постала опасно доба младих људи, у коме се дилеме, проблеми и унутрашње драме решавају деструктивним и аутодеструктивним понашањем иза кога стоји велико незадовољство. Њихов бес је револт против лажног друштва без љубави, истине, радости и лепоте, где се осећају отуђени и усамљени. Пут у трагању за смислом, младе води до вере и духовних вредности за које треба да их припремимо. Без моралистичке реторике. Речима које знају да препознају – љубав, нада, вера, истина и утеша.

У Вашој књизи „Представа детета у српској култури“ откривате како је наш народ током векова штитио своје потомство. Да ли смо ми данас постали неопрезни у разумевању проблема своје деце, па усплахирано реагујемо на вршњачко насиље које је у врху црне хронике готово сваког дана?

– То је постао велики проблем зато што се ми нисмо бавили том појавом када су били блажи примери, него тек онда када су се додали екстремни случајеви. Вршњачко насиље постоји стално. Код нас га има у великом степену, али Норвешка, Израел, Америка и Шведска га бележе у већем броју. Битно је да људи имају свест да постоји вршњачко насиље и да оно може да има врло озбиљне и трајне последице на дете и када то новине и телевизија не пренесу. Ко зна колико деце тихо пати код куће а одлазак у школу доживљавају као велику муку, јер их тамо понижавају и врећају. Не морају да их туку. Вршњачко насиље је у великој мери скривено из више разлога. Најпре, насиљници ћуте, жртва се скрива и стиди се, сведоци такође не говоре јер се боје последица. Код нас се сматра да су то „дечије игре“ које ће проћи саме по себи. Статистика показује да трећина оних који су били насиљни у школи као деца, после десетак година имају полицијски досије. Наше друштво надаље гаји опасну заблуду да се кроз туче деца челиче, потпово мушка деца (да не буду Сека Персе). То подстиче децу да се туку. Уместо да им се објасни да сваки проблем може да се реши на леп начин, без насиља. Ученици морају да развију свест да је насиље недопустиво.

Имају ли насиљна деца урођени негативни потенцијал према добру и злу?

– Мислим да човекова природа има потенцијале и за добро и за зло. Тачније – човекова природа је вредносно неутрална. Дете има потенцијала да се развија и да има саочећање – емпатију, што је корен онога што је

Разговор са др Жарком Требјешанином

Деца нису увек свесна шоследица

Разговорала Славица Лазић

у човеку добро. Емпатија је терен алтруизма – ми имамо уграђен биолошки програм да помажемо другима, да штитимо немоћне. С друге стране, не смо заборавити да човек има урођену агресивност. Фром је у праву и многе ствари је учинио јаснијим када је рекао да та агресивност није иста. Може бити одбрамбена и квалитативно је другачија од малигне агресивности. Бенигна или одбрамбена агресивност је уграђена и служи опстанку живота. Тај нагон престаје када престане претња и ту агресивност човекова врста дели са другим животињским врстама. Али, код човека постоји и малигна агресивност, која није урођена и коју немају друге врсте. Она је стечена, мада постоји и нека диспозиција. Ако је дете дugo осуђено у својим покушајима да оствари своје потребе, тада се све више развија та црта малигне агресивности, која је црта карактера. Сврха те агресивности није одбрана живота, већ да се нанесе зло. Фром каже да постоје две подврсте малигне агресивности – једна је некрофилија (љубав према смрти, жеља да се уништи све што је живо, и пример је Хитлер) и други је садизам (уживање у туђој муци, показивање власти и моћи).

Могу ли деца да имају тај инстинкт?

– Очигледно да имају. Фројд је први имао смелости да каже да код деце постоје и садистичке склоности, и мазохистичке, и војајерске итд. Оне нису урођене, вечите и неизменљиве. Код Фројда је то развојно, дешава се на одређеном узрасту, али се касније превазилази. Не треба имати илузија – код деце постоји доста тих нагона. Социјализација је пут да се ти силни

нагони сублимишу, неутралишу и да се превазиђу. Смисао развоја детета, развоја личности није да се ти нагони потисну, него да се та енергија искористи у сасвим друге сврхе, да се оплемени и да се дете развије до много виших ступњева.

Јесу ли деца свесна када чине неправду другоме, да чине зло?

– Једно је агресивни чин којим некоме или нечему дете наноси штету, јер може да буде мотивисан радозналочију, опробавањем своје снаге. Деца немају исто схватање света као одрасли. Нису увек свесни последица. Деца постепено уче да ту агресивност потискују, да је негирају, што није добро. Ако потисну агресивност, она не нестаје, појави се на сасвим другој страни. Агресивност је често померена – ако родитељ (обично отац) врло грубо туче дете, онда оно може агресивно, намерно и садистички да мучи неко мање дете, да разбија, не би ли дало одушка нагомиланој агресији коју не може да усмери ка родитељима.

Родитељи се све мање баве својом децом, готово их и не познају. Чији утицај је најдоминантнији у обликовању деце?

– Породица је најважнија. Ако дете осећа да је на дну породичне хијерархије, ако мора безусловно да слуша, ако га родитељи малтретирају и туку, сасвим је природно да од њега правите насиљника. Исто тако, ако детету све допуштате, ако нема граница, чините грешку. Има тенденција да се детету тобож у име његових права све допушта, што је погрешно схваћена психоанализа. Ништа горе од тога! Стварате малог монструма,

који мисли да му је све допуштено и постаје безобзирно, а касније постаје насиљник. Медији су замена за породицу. Амерички психологи су установили да дете до 12. године само преко телевизије види 10.000 убистава и 100.000 насиљних поступака. Детету се снижава праг осетљивости. Злостављати неког, убити га – није ништа! Деца виде да се насиљници често не кажњавају и лако усвајају тај модел понашања. Медији који славе криминалце и тајкуне који се обогате преко ноћи, стварају негативне узоре.

Да ли деца која слушају веронауку имају бољи степен толеранције?

– Аутентично религиозно васпитање уколико је կրuto, ауторитарно опет може да изазове насиље. Аутентично религиозно васпитање буди код деце саосећање, самилост и емпатију. Аутентична религија деци другог човека приближава као ближњег, а не као непријатеља. Црква је један од битних фактора социјализације. Она може да утиче да се деца одгајају у другом систему вредности и да дођу до истинског смисла живота.

Шта можемо да урадимо?

– Осмишљен, систематски и дугорочан рад. Велика је одговорност на породици, али она није крива за све. Не можете да све свалите на леђа породице, поготово у друштву које је корумпирено и лицемерно. Уместо да у школама раде најбољи, често раде они који не могу да се запосле на другим местима. Добра је појава Новака Ђоковића који је постао узор младима. Има аутентичну скромност упркос слави и истинско саосећање за друге људе, има доброту и хоће да помогне.

Изазови савремене технологије

Проблем „електронског“ насиља и његово решавање

Презвићер др Оливер Суботић

*Авторизовано предавање одржано у Гимназији Свети Сава у Београду,
25. јануара 2012. године*

Насиље је феномен који је присутан у свим историјским епохама: од Каина и Авела па до данас. Оно се разликује само у својим појавним облицима. У наше време, поред свих већ познатих облика насиља, све се више говори и о такозваном „електронском насиљу“. Најједноставније речено, то је онај вид насиља који се спроводи уз употребу електронских, или још прецизније, информационо-комуникационих технологија. Но, ово одређење није довољно за прецизну идентификацију проблема о коме је реч и потребно је навести барем још неколико специфичних одлика тог вида насиља.

Једна од таквих одлика јесу промене на пољу *субјеката и објеката насиља*. У ранијим епохама насиљници су углавном били људи који су имали јасно изражену моћ у друштвеним односима. Та моћ је могла бити брутална сила усмерена према физички слабијем од себе; могла је имати политички карактер и односити се на неподобне; могла је произлазити из материјално-пословног статуса и огледати се у односу према подређенима на радном месту; или се, пак, рефлексити унутар породичних односа између јачег и слабијег пола... Информационо-комуникационе тех-

нологије наведену парадигму донекле релативизују. Наиме, некада се дододи да људи који су духовно, интелектуално или физички инферорни у реалном свету у виртуелној сфери малтретирају друге. Било је тога свакако и раније: дешавало се да повучени, послушни и неконфликтни службеник кући малтретира своје укућане или, супротно, да супружник недостатак свог ауторитета у кући „надомести“ насиљничким понашањем према подређенима на послу. Међутим, „мета“ електронског насиља није примарно на микросоцијалном плану дома или радног места, већ је често на макросоцијалном нивоу и укључује веома моћне и утицајне људе у друштву. Ту је основна промена. Одличан пример су скорашији случајеви бруталних претњи неким личностима из јавног живота преко друштвених мрежа. То заправо значи да информационо-комуникационе технологије уводе сасвим нове друштвене видове моћи (попут *сајбер-моћи*).

Друга специфична одлика електронског насиља је *проширен објет метода*. Наиме, електронско насиље се може спроводити кроз више различитих видова. Први, најједноставнији, јесте коришћење „класичног“ облика насиља, на технолошки гледано, нови начин.

Примера ради, некада је актуелно било класично вербално вређање и шиканирање „лицем у лице“, а данас је то лако преточити у електронски текст и слати на електронску пошту или е-профил. Други, сложенији вид електронског насиља, јесте комбинација старих и нових метода. Речимо, када одређена особа физички малтретира ученика у школи (класично насиље), то малтретирање сними видеом камером и снимак постави на интернет (што је већ електронско насиље). И треће, постоје и потпуно нови видови насиља над личношћу у домену електронске сфере – добар пример је повреда електронске приватности, објава приватних података и у вези са тим психичке трауме које доживљавају људи чија је интима нарушена.

Још једна специфична одлика електронског насиља је његова *дематеријализација и оштара доступност*. Насилници у ранијим епохама нису могли бити баш сви – ипак је требало имати одређене „предуслове“. У електронском свету то је омогућено готово свима и у односу према свима: свако може отворити сајт, е-группу или нешто слично и на њима покренути кампању против било ког човека, поставити његове приватне слике или слати претеће поруке. Поред тога, уко-

лико се узме у обзор огроман број крајње поткултурних коментара на разним форумима и блоговима, насиље постаје општедоступно не само у погледу технике, већ и у погледу културе која у начелу влада на интернету (од тога нису имуни ни религијски форуми). На тај начин човек се навикава да снижава праг толеранције на насиље, па чак и да га у некој мери апсорбује.

Када је реч о одговору на овај сложени проблем, он такође мора бити вишеструк. Најједноставније је поступити у случајевима отворених претњи некој личности преко е-медија – у питању је криминална радња где је главни посао за људе из безбедносних структура друштва. Други ниво решавања овог проблема јесте формирање здравих навика и културе општења у електронској сфери зарад превенције електронског насиља. Трећи вид се односи на ублажавање последица оних случајева насиља који се односе на припаднике тзв. сајбер-заједница. Дешава се, наиме, да по готово млади људи доспеју у тешка психичка стања (која могу довести до фаталног исхода) само зато што их је нека интернет-заједница којој су припадали изоловала или учинила прокаженима. Ту долазимо до сложенијег проблема који се за право тиче идентитета личности, због чега са младим људима морајмо радити на изградњи стабилних физичких идентитета који су веза-

ни за породице, школу, Цркву... а не за нека виртуелна сабрања. На тај начин, нарушување њихових „виртуелних“ идентитета на мрежи не доводи у питање њихово биће и његове темеље.

Но кључни начин за борбу против насиља уопште није системског, већ личносног карактера. Наиме, једини прави одговор на насиље је рад на светости сопственог живота свакога од нас понаособ. Један подвижник је добро приметио да појава само једног светитеља у

„Он је био племић, монах, наш први архиепископ, просветитељ... Он је у ствари био један веома добар човек“. Та доброта Светог Саве неодоливо плени и даје суштински ударац сваком злу и насиљу, било оно класично, „електронско“ или неко друго. Исто вреди и за оне који су Светом Сави следовали по духу – сетимо се само блаженопочившег Патријарха српског Павла. Као скоро рече један ћакон: можда се не можемо сетити речи, мисли, теолошких дела блаженопочившег

Кључни начин за борбу против насиља уопште није системског, већ личносног карактера. Наиме, једини прави одговор на насиље је рад на светости сопственог живота свакога од нас понаособ.

неком времену задаје страховит ударац злу на космичком нивоу. Узмимо Светог Саву за пример. Он јесте пуно организовао и основао и уредио... или за нас је значајна пре свега светост његовог живота, његов јединствен лични пример начина живота и покртвованости који је инспирација за толике генерације које су дошли после њега све до данас. Из његове свете личности извире не само оно што је за живота постигао, већ и оно што је вековима после њега до дана данашњег опстало. Скоро је једно дете на телевизији на питање ко је био Свети Сава дало следећи одговор:

Патријарха, али ћемо се свакако сетити његовог лика и начина на који је живео.

А то је сасвим доволно да нас испирише на добра дела и хришћански живот.

Дакле, пут савлађивања свако насиља, па тако и овог „електронског“, полази од савлађивања својих страсти и слабости и рада на сопственом идентитету и светости. Увек је најтеже победити насиљника у себи – када то успемо, онда ће и све институционално-системске делатности на сужбијању насиља око нас дати прави плод.

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1–13)

– други део –

гр Предраг Дратушиновић

Употреба новца смислена је онда када се „неправедни мамон“ обесмишљава тако што му се одузима његово својство да ствара неправду, већ се ставља у службу стицања пријатеља, дакле за јачање међуљудских односа, које мамон по себи по правилу разара.

Традиционално се парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1–13) тумачи на следећи начин: прича говори о управитељу који је преварио свога господара, али који бива похваљен за своју мудрост. Управитељев поступак јесте морално проблематичан, у смислу да он вара свога господара, али је истовремено и мудар пошто њиме обезбеђује будућност. Христови ученици се позивају да у светlosti долазећег века опонашају не превару неправедног управитеља, већ његову сналажљивост и мудрост у опхођењу са материјалним добрима, односно новцем.

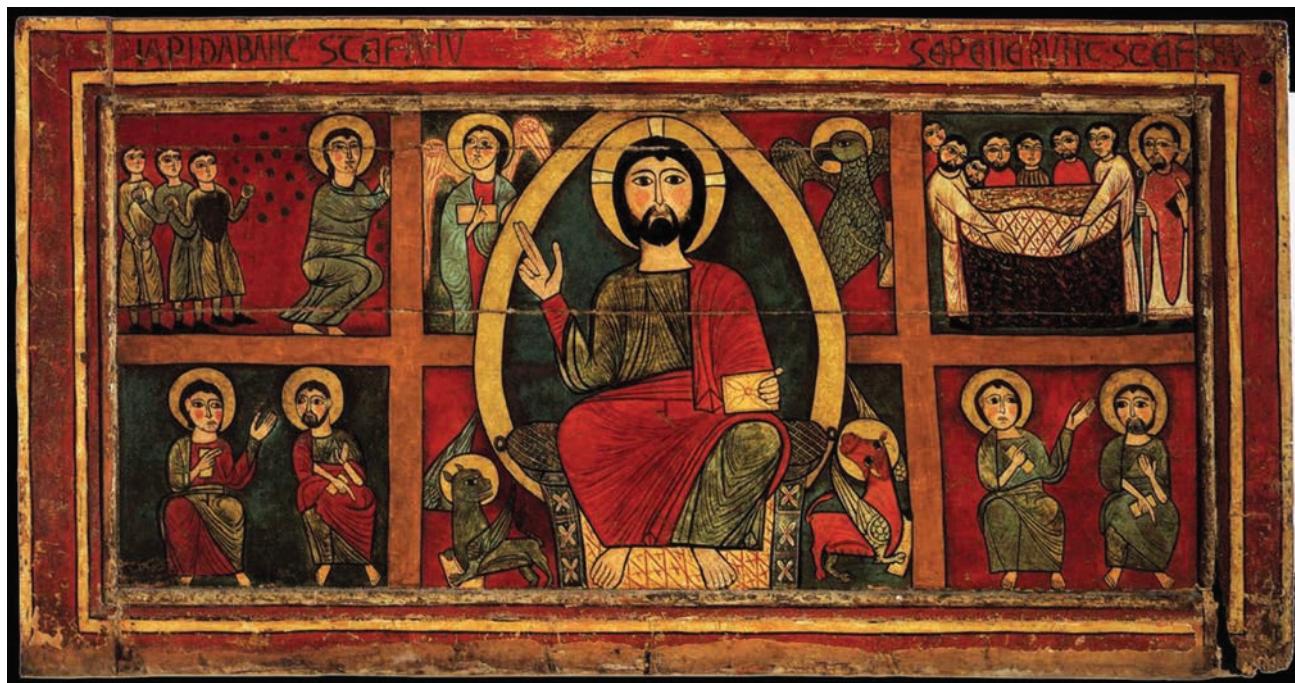
Овакво тумачење није једино које се среће у историји интерпретације нашег текста. Постоје и другачија виђења параболе. Као што смо раније нагласили тумачење читаве параболе суштински зависи од тога да ли се „господар“ (*κύριος*) из ст. 8 разуме као господар из параболе или Господ Христос. Нека тумачења у ст. 8 виде наставак параболе и идентификују „господара“ из ст. 8 са превареним богатим човеком који хвали свога управитеља. Једно од њих је да параболу треба разумети алегориски, односно христолошки. Управитељ би у том случају био сам Господ Христос који бива оправдан отпуштањем грехова грешницима. Исус у ствари изговара ову параболу као одговор онима који га у Лк 15,1 осуђују што заједничари са грешницима. Потешкоће у овом тумачењу су очигледне: оно занемару-

је средишни моменат у причи, а то је опхођење са новцем у циљу планирања будућности. С друге стране, из ст. 11–13 се јасно види да су ученици ти који треба да се идентификују са управитељем, а не онај који изговара причу. Конечно, Исус Христос је проповедао свеукупно, а не делимично опроштење грехова, чemu не одговара управитељев поступак да дужницима отпусти један део дугова.

Друго тумачење полази од увида да ова парабола није о неправедном управитељу, већ о (часном) богатом господару. Ово је дакле прича о човеку који признаје сопствену грешку коју је начинио отпуштајући управитеља и тако бива изложен јавној срамоти (Лк 16,1–2,8). Наиме, тамо где се очекује да богати господар осуди и казни неправедног управитеља он делује потпуно супротно, пошто га, увидевши његову мудрост и сналажљивост, јавно похваљује. Похваљујући неправедног управитеља господар се одриче сопствене части, у једном друштву у коме су част и срамота гаранти социјалног статуса. Прича дакле жели да поручи да хришћанска вера подразумева спремност на одрицање од сопствене части као статусног симбола. Ово тумачење takoђе поседује извесне слабости, пошто фигура која носи радњу параболе није господар, већ управитељ. Носилац радње је управитељ, а у средишту приче је његова будућност.

Потешкоће у разумевању ове приче тумаче су увек изнова подстицале да трагају за одређеним алегоријским елементима. За разлику од једног целовитог алегоријско-христолошког тумачења које смо управо навели, постоји и покушај да се алегорија делимично примени на тумачење параболе, односно да се примени само на нека места. У овом случају богати господар је метафора за Бога који у ст. 8 хвали своје следбенике, мудрост управитеља наглашава потребу за разборитошћу Исусових ученика, док предсуретљивост управитеља према дужницима изражава небески пријем оних који следују Богу. Приликом промишљања оваквих, делимичних алегорија ст. 8 представља Исусово, а не господарево, обраћање и тумачење приче. У сваком случају средиште приче, управитељев опхођење са новцем у циљу обезбеђивања будућности, приликом овако опрезне и парцијалне примене алегорије може јасније доћи до изражаваја.

Постоје тумачења која параболу о неправедном управитељу покушавају да читају у ширем контексту Еванђеља по Луки. Сходно таквим приступима парабола о неправедном управитељу има за главну тему управо ону која доминира и у осталим причама: похвала покајаног и укор непокајаном. Овде су нарочито значајне приче о безумном богаташу (Лк 12,16–20) и блудном сину (Лк 15,11–32). Неправедни управитељ би

Христос Свједржитељ, икона: 13. век, непознати уметник из Каталоније, чува се у Музеју Прадо у Мадриду

био једна комбинација главних јунака из ове две приче: неправедни управитељ је супротност блудном сину који је парадигма покајника, али и сличан безумном богаташу који је непокајан. Проблем са оваквим сагледавањем неправедног управитеља – као непокајане особе – је ст. 8 у коме он бива похваљен. За ову потешкоћу поједи- ни тумачи нуде једно креативно, али проблематично решење. Наиме, сматра се да читава забуна у вези са параболом о неправедном управитељу потиче од њеног погрешног превода са арамејског језика, језика којим је Христос говорио, на грчки. Ст. 8 би на претпостављеном арамејском изворнику гласио: „Да ли је за очекивати да господар похвали неправедног управитеља за његову мудрост?“ То би било једно реторичко питање на које би имплицитни одговор гласио: свакако да не! Када би то било тако парабола би добила следећи смисао: реч је о управитељу који и поред тога што је укорен да расипа имање, наставља са својим грешним поступцима варађући господара. Уместо да се покаје, он покушава да сопственом мудрошћу реши проблем у коме се нашао. Парабола би дакле говорила о потреби покајања и поверења у милост Божију, уместо ослањања на сопствену мудрост. Поред све креативности овог тумачења оно се заснива на непостојећем тексту, односно на хипотетичкој реконструкцији текста.

Још два примера из историје тумачења Лк 16,1–13 заслужују нашу пажњу. Прво сматра да парабола илуструје оштар контраст између ригидне искључивости (на пример познате јудејске секте есена из периода Христове делатности који се у сопственим списима називају „синови светlosti“) и способности прилагођавања датим околностима која треба да буде карактеристична за Христове ученике. У том смислу би „синови светlosti“ из ст. 8 били есени, а синови овога света незнабоши који би требало да представљају парадигму за Христове ученике: „јер су синови овога века мудрији од синова светlosti у своме нараштају“. Есенски ригоризам и морална чистота могу довести до откупљивања способности за опстанак и тако бити препрека за остваривање предности уочи долазећег века, док способност прилагођавања (мудрост) неправедног управитеља показује да необичне и наизглед неморалне праксе могу до- нети вишеструку корист за будућност. Проблем овог тумачења је што покушава да релативизује неморалност чина опраштања туђих дугова. Једно новије тумачење сагледава параболу о неправедном управитељу као иронију или сарказам. У ст. 8 Исус, а не богати господар, је тај који хвали неправедног управитеља. Али да ли је то могуће? Како Исус може да хвали једног преваранта и да позива ученике да се угледају на њега? Могуће објашњење

је да је у питању иронија. Неправедни управитељ је у ствари неуспешан у томе што преваром покушава да задобије болју будућност. Он пропада исто као и блудни син из претходне приче. Сходно томе он не може представљати пример за Христове ученике. Христове речи хвале из ст. 8 треба разумети као иронију. Оне у ствари изобличавају оне који покушавају да своју будућност обезбеде кроз савез са неправедним мамоном. Само одбацијући неправедног мамона, може се рачунати на небеску будућност. Стога је Христова похвала неправедног управитеља у ст. 8 иронична и подсећа ученике на остале приче у којима се савез са мамоном показује као погубан (безумни богаташ, блудни син). Иронија би могла гласити овако: „Начини себи пријатеље новцем и види хоћеш ли наследити вечни живот! Види да ли ће ти 'пријатељи' моћи да те приме у своје 'вечне' домове!“ Проблем овог тумачења је у томе што сам текст не сигнализује никакву иронију током радње. Видели смо да је прича реалистична и замислена у античком свету. С друге стране, похвала неправедном управитељу не мора бити упућена његовом преварантском чину. Чини се пре да је похвала упућена његовој мудrosti (φρόντια), а не неправедности. Неретко и сам, можемо рећи неприкладан, (под)наслов који се у штампаним издањима Новога Завета даје овој параболи („О неправедном

управитељ“) заводи читаоце, односно прејудицира њихово разумевање текста који читају.

После кратког осврта на историју тумачења параболе о неправедном управитељу (Лк 16,1–13), врћамо се традиционалном схватању ове параболе: прича дакле говори о управитељу који је преварио свога господара, али који бива похваљен за своју мудрост. Иако је управитељев поступак морално проблематичан, пошто он вара свога господара, он је истовремено и мудар пошто њиме обезбеђује преко потребна будућа пријатељства. Христови ученици се позивају да у светlosti долазећег века опонашају не превару неправедног управитеља, већ његову сналажљивост и мудрост у опхођењу са материјалним добрима, односно новцем.

Исус је дакле параболу о управитељу који вара свога господара у циљ обезбеђивања будућности ставио у службу поуке о разборитом опхођењу са новцем. Хришћани се позивају да поступају слично: ако је управитељ показао толико мудrosti у опхођењу са новцем да би уз помоћ стечених пријатеља обезбедио своју земаљску будућност, колико би тек ученици Христови требало да покажу исту врсту мудrosti у погледу небеске будућности која предстоји.

Господар (κύριος) из ст. 8 је Господ (κύριος) Христос који тумачи претходно испричану причу. Исус хвали неправедног управитеља пошто је његово понашање на неки начин образац који хришћани треба да следе када је реч о опхођењу са новцем: новац је сам по себи извор неправде („неправедни мамон“), али се може ставити у службу циљева који оправдавају његову употребу, у нашој причи конкретно стицања будућих пријатеља. Управо о овоме је реч у параболи: приступ новцу није сам по себи предност, ако се он не употребљава мудро, а мудра употреба новца огледа се у нечијој способности да стекне пријатеље, тј. обезбеди будуће односе. Тако, није сваки детаљ параболе подложен тумачењу, већ само они детаљи који се тичу опхођења са новцем и стицања пријатеља. Поставља се питање може ли се ова консталација ствари изнесена у параболи историјски конкретизовати?

Узајамна помоћ и економска солидарност били су од кључног значаја за опстанак младе хришћанске заједнице. О томе Еванђелист Лука из-

вештава у Делима апостолским. „А мноштво верујућих беше једно срце и једна душа; и нико не говораше за имање своје да је његово, него им све беше заједничко. И апостоли са великим силом сведочаше о васкрсењу Господа Исуса Христа, а благодат велика беше на свима њима. Јер нико међу њима не беше у оскудици, пошто сви који су имали њиве или куће продавали су и доносили новац од продатога и полагали пред ноге апостолима; и давано је свакоме према потреби коју је имао“ (Дап 4,32–34). Овим речима Лука описује стање у јерусалимској заједници која је после Христовог вазнесења „била постојана у науци апостолској, у заједници, у ломљењу хлеба и у молитвама“ (Дап 2,42), пружајући тако упечатљив пример и сведочанство окружењу које је на хришћане све више гледало са симпатијама (Дап 2,47). Начин живота јерусалимске заједнице, њено богослужење и међуљудски односи („све им беше заједничко“: Дап 2,44) остављало је утисак на Јерусалимљане који су се у се у све већем броју крштавали и постајали чланови Цркве (Дап 2,41; 5,14–16). Један моменат који је свакако био запажен је социјална правда унутар хришћанске заједнице, односно узајамна помоћ и економска солидарност. Делећи своја материјална добра хришћани су стицали пријатеље, односно постајали су пријатељи једни другима.

У контексту ових излагања могуће је сагледати и причу о неправедном управитељу. Употреба новца смислена је онда када се „неправедни мамон“ обесмишљава тако што му се одузима његово својство да ствара неправду, већ се ставља у службу стицања пријатеља, дакле за јачање међуљудских односа, које мамон по себи по правилу разара. Ранохришћанска заједница практикује ово начело у несебичном заједништву са другима кроз равноправну поделу материјалних добара. Тако су синови светlosti и васкрсења (Лк 20,36) верни у маломе и у ставу према неправедном мамону (Лк 16,10–12) који припада „овоме свету“ који је њима суштински стран (ст. 12). Став према „неправедном мамону“ који је и даље део „овога света“ у коме се живи и опстаје формира се кроз есхатолошку перспективу, кроз будући век који долази. Господ ће своје верне примити у вечна обиталишта (ст. 9), и би-

ће верни у „великом“ које ће им бити поверио (ст. 10–11).

Причу о неправедном управитељу треба схватити као још једну у низу Лукиних радикалних критика богатства и неправедне употребе новца која разара међуљудске односе. Стога је треба читати и разумевати у контексту 16. главе Еванђеља, целокупног Лукиног књижевног дела (Еванђеља и Дела апостолска) и читавог канона Новога Завета. Блаженства која Христос изговара у Еванђељу односе се недвосмислено на сиромашне, гладне, несрћне и Њега ради маргинализоване (Лк 6,20–23). Црква је првенствено заједница у коју су призвани сиромашни и несрћни (Лк 14,21). Бог уздиге понижене: „Збаци силне са престола и подиже понижене“ (Лк 1,52). С друге стране, богатима се у будућности не пише добро, пошто су они своју утеху примили већ у земаљском животу (Лк 6,24). Илустративна је загробна судбина безосећајног богаташа који се за живота није осврнуо на сиротог Лазара (Лк 16,25).

Парабола о неправедном управитељу чини од једног корумпираног службеника из света богатих образац за понашање оних који следују Христу. Исусови ученици треба да расположије економске изворе користе за остваривање пријатељских веза. Под тиме се не подразумева само давање милостије, већ радикално одустајање од приватне својине. Ученици ће „осиромашени“ бити примљени у вечна обиталишта (Лк 16,9), а њихово осиромашење треба да буде последица одрицања од сопствених материјалних добара ради других.

Коначно, поставља се питање шта хришћани као „синови светlosti“ и „синови васкрсења“ могу да науче од поступка неправедног управитеља који је син „овога века“ (Лк 16,1–13). Укратко формулисана поука приче гласи: новац треба користити да би се стекли пријатељи – у овом свету и са Богом, у овоме и у будућем веку. Једино тако се праведно превазилази датост неправедног мамона.

Не треба, међутим, изгубити из вида да је текст о коме је реч вишедимензионалан и да се појединости увек износа могу актуелизовати за разне животне ситуације. Централна порука која је формулисана у нашем тумачењу може се посматрати као средиште око кога могу и треба да круже бројна друга и другачија тумачења.

– 1700 година од Миланског едикта –

Јакоб Буркхарт о Константину Великом

Ђакон мр Ивица Чаировић

На почетку IV века Римско царство је било у прилично лошем стању, не само у материјално-финансијском, већ и у духовном смислу. Због сталних ратова и ширења територије, али и због развоја трговине, различит начин живота и мишљења људи, уз велики број култова са Истока, неминовно је утицао на Римљане. Јакоб Буркхарт поменуто стање описује: „Речито сведочанство старења и кварења римског света, за шта хришћанство не сноси кривицу, јесте цела историја овог периода.“¹ Даље, он наводи да би се чак и паганство изгубило да није дошло хришћанство.²

У таквом историјском тренутку, цар Диоклацијан позива на прогон хришћана. Постоје сведочанства да је већ и његов савладар Констанције Хлор, отац Константина Великог, веровао у једног врховног Бога. На пример, сам Буркхарт наводи да је Констанције био пример касног паганског монотеизма.³ Дакле, култ у Константиновој кући је већ био монотеистички, те не чуди што ће доласком на власт Константин преобразити антички Рим и укинути жртвоприношења и тиме ударити велики, ако не и одсудни, ударац многобоштву. Касније ће Јакоб Буркхарт децидирано казивати да се Константин никада није представљао као хришћанин и да је био прорачунати политичар, али нажалост, те исказе није поткрепио никаквим наводима, већ је произвољно изводио закључке на основу неколико премиса о Константиновим поступцима у току владавине.⁴ Ипак је Буркхарт признао да је Константин био монотеиста, а као доказ за то наводи натпис на Константиновом славолуку у Риму.⁵

Као највећег опонента чињенице да је цар Константин био хришћанин истичемо, већ поменутог, Јакоба Буркхарта. Он је, као син протестантског свештеника, студирао теологију у Базелу и Нојшателу све до 1839. године када је и сам изјављујући изгубио веру.⁶ Био је упознат са историјом и теологијом па заиста чуди зашто није користио списе Константинових савременика и зашто је извлачио врло чудне закључке анализирајући списе каснијих историчара. Говорећи на једном месту о Константину, нагласио је да се цар пред крај свог живота поприлично приближио паганству,⁷ а о његовом крштењу говори да сви могу да процене зашто се уствари цар хрстио,⁸ при том не наводећи ни један податак о царевом крштењу из Јевсевијевог списка Живот Константина.

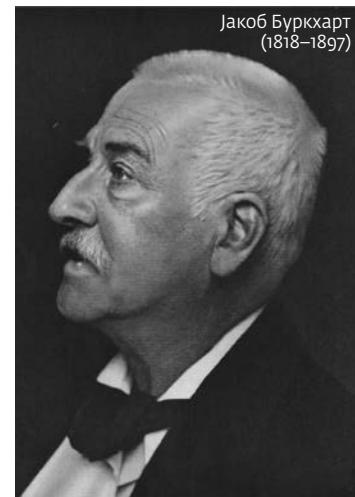
Када говоримо о Јакобу Буркхарту морамо навести и опаску Жилбера Дагрона у књизи Цар и свештеник, да је „године 1853. Јакоб Буркхарт у свом раду који је био против лажног, или боље рећи кривог, хришћанства ојачао психолошки портрет превртљивог и бескрупулозног Константина, а уз то је критиковао Јевсевија да је изопачио истину.“⁹ Следећа Дагронова тврђња је врло значајна за разумевање Буркхартовог односа према Светом цару Константину, а гласи: „Као западни хуманиста, са инстинктом типичног протестанта, Буркхарт је могао само да замисли сталну тензију која је титрала између вере и моћи; он је одбио све облике хришћанске државе, а са врлом антипацијом је анализирао систем који

је сам називао *Byzantinismus*, а који ће касније добити нов назив – цезароцентризам. Историјско тумачење Константина може да се односи на све врсте опозита: искреност и опортунизам, вера и политика, Црква и држава, а у позадини свега био је однос између Запада и Истока.¹⁰

Сагледавајући све аспекте историографије и све околности у којима су се историографи налазили приликом писања о првом хришћанском владару-светитељу, морамо поново да закључимо да је пресудно какав је однос писаца према Богу. Иако је Цар био прекретница између паганске и хришћанске цивилизације многи савременици су га видeli као искреног верника који је покренуо нов начин размишљања и створио нов менталитет у целом царству. Са друге стране, неки каснији историографи у њему су препознали манипуланта и користољупца који је само из интереса прихватио хришћанство.

Конечно, поставља се питање да ли би такав опортуниста и манипулант на крају свог живота оставио Хришћанство и вратио се многобоштву или би се хрстио? Да ли би такав човек прихватио Свето Јеванђеље или би једноставно пред крај живота исповедио паганске богове, и на тај начин коначно показао у шта верује? На крају, историографи свих временских раздобља били су пред једним питањем: да ли цара Константина прихватити онаквог каквог га описују извори из пера очевидаца или анализирати његов живот узимајући у обзир и оне двосмислене и дискутибилне закључке који су извођени из литературе историографа, који и данас заокупљају пажњу широке читалачке публике својим измишљањима на различите теме из светске историје.

На крају остаје да се констатује да је једини проблем код прихватања или неприхватања Константина Великог као истинског хришћанина, управо неверовање, односно веровање, у Тайну учествовања Бога Живога у историји.

Јакоб Буркхарт
(1818-1897)

Напомене:

1 Историја, 249.
2 Burkhardt, J., *Doba Konstantina Velikog*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, превео Душан Јанић, 141.

3 Burkhardt, J., *Doba Konstantina Velikog*, 232.

4 Историја, 304.

5 Историја, 320.

6 Опширније види *The Letters of Jacob Burckhardt*. Selected, edited and translated by Alexander Dru, Routledge & Kegan Paul Ltd., London 1955.

7 Burkhardt, J., *Doba Konstantina Velikog*, 356.

8 Историја, 360.

9 Gilbert Dagron, *Emperor and priest, The Imperial Office in Byzantium*, translated by Jean Birrell, Cambridge University Press, 2003, 286.

10 Историја.

Мост на Ади –
украс Београда

Београдска харфа

гр Давор Џалшић

Београдски мост може бити у озбиљној конкуренцији за најлепши градски мост који користи препознатљиву лепезасту кабловску конструкцију

Изградњом новог моста преко реке Саве значајно је промењена панорама главног града Србије. О градњи, материјалу и конструктивним особинама моста, од којих га неке чине изузетним а можда и јединственим у свету, већ је доста било речи у домаћим медијима као и у епизоди *Constructing Serbia's Largest Bridge* глобалних канала *Discovery* и *Science* чију премијеру су гледаоци имали прилике да виде 18. јуна 2011. године (видети: <http://science.discovery.com/tv/build-bigger/projects-serbia/sava-river-bridge.html>).

Естетска својства овог моста, међутим, тек треба да буду адекватно обраћена и оцењена.

Јасно је већ на први поглед да је овде реч о спектакуларној и веома смељо замишљеној конструкцији (сл. 1). Концепт *моста-јарбола* сам по себи није нов. Већ низ веома познатих мостова света су експлоатисали основну конструкцију моста са кабловима који се лепезасто шире са носећег пилона. Довољно је само се присетити моста *Erasmusbrug* у Ротердаму (сл. 2), *Vasco da Gama*, најдужег моста Европе (сл. 3), *Øresund-a*, који спаја Данску и Шведску (сл. 4), *Millau* виадукта у Француској (сл. 5), *Рио-Антирио* моста у Грчкој (сл. 6), моста залива Хангхзу

у Кини, који је и најдужи мост преко мора на свету (сл. 7), или *Stonecutters* моста у Хонг Конгу (сл. 8).

Ако погледамо структуру ових мостова и њихов најупечатљивији естетски елемент – зракасто распоређене каблове – увидећемо да за разлику од својих претходника, београдски мост нема симетричан али ни наглашено асиметричан распоред каблова са једне и друге стране пилона. Од горе наведених мостова само се *Eразмусбрү* одликује изразитом асиметријом, као и савијеним пилоном због кога је и прозван „Лабуд“. Београдски мост је у овом смислу далеко избалансиранiji, могло би се рећи и *класичнији*. Па ипак, за разлику од других примера, узмимо само оне европске попут *Vasco da Gama*, *Millau*, и *Рио-Антирио*, које одликује симетричност кабловске конструкције, асиметричност распореда и дужине каблова београдског моста представљају једна од његових основних естетских одлика. Ова избалансирана асиметричност даје мосту одређену динамику и занимљивост, док истовремено не нарушава монументалност и стабилност. Приметна је веома велика пажња и естетски осећај аутора када је реч о балансирању дужине каблова, углова под којим додирују пилон и мост, као и њихове густине, што наравно није

само естетски већ пре свега конструкцијни проблем. У овом случају се може рећи да естетика није жртвована зарад конструкције нити је конструкција довођена у питање зарад чисто естетског егзибиционизма.

Сам носећи пилон је изузетно елегантан, по чему се издваја од највећег броја својих претходника. Пилон није монолитан од своје базе до врха, већ се рапча на два крака која формирају профил у виду издуженог слова А. Међутим, иако се рапча, пилон не обухвата мост са спољне стране, што је рецимо случај са мостом залива Хангхзу, већ пролази кроз мост, секући његову наглашену хоризонталу. Кракови се спајају око средине пилона, који се сужава ка врху, доприносећи тиме снажном вертикалном усмерењу стуба. Пролазак пилона кроз саму конструкцију моста видимо и на примеру *Stonecutters-a*, с тим што су његови пилони, за разлику од београдског моста, монолитни, без веома ефектног (и практичног) отварања стуба кроз који пролази трака за шински саобраћај.

Хармонији моста доприносе и пажљиве пропорције које су примењене при обликовању пилона. Гледајући одозго према хоризонтали моста, пилон је подељен на три неједнака дела, чија се дужина пропорционално повећава

од врха ка дну: најмања је сама круна пилона, његов шиљати завршетак који можемо пратити од прекида кабловске конструкције, нешто дужи је сам штобух стуба који носи кабловску конструкцију, да би најдужи био део стуба имећу самог моста и каблова.

Мост добија нарочиту снагу при ноћном осветљењу. Исправан је био избор интензивне али дубоке плаве боје којом је наглашена хоризонтала моста, али у којој се често појављује и сам врх пилона. Ништа мање важно је и веома ефектно осветљење каблова који мосту дају импресиван изглед.

Упркос неким од својих изузетних својстава, београдски мост свакако не може бити у конкуренцији за највиши или најдужи мост на свету. Исто тако, његову лепоту не допуњују вишеструке лепезе носеће конструкције као ни фасцинантни природни пејзажи мора и планина, што је све случај код, речимо, *Millau* или *Rio-Antirrio* моста. Чини се, међутим, да београдски мост може бити у озбиљној конкуренцији за најлепши градски мост који користи препознатљиву лепезасту кабловску конструкцију. Стoga, Beograđani могу бити веома задовољни овом смелом и, за стандарде централно-европских градова, веома високом конструкцијом, која упркос новинама које доноси у урбани контекст града, у естетском и морфолошком смислу, не представља ожилјак на лицу Београда, као што је Ајфелов торањ за многе био *ожилјак на лицу Париза*, док је за неке то и данас.

У визуелном смислу, својом висином и снагом, мост на атрактиван и веома успешан начин активира југо-западни део градског језgra, не угрожавајући при томе друге вертикалне маркере градског пејзажа, попут Саборне цркве, Храма Св. Саве, „Beograđanke“ или „Источне капије“. Напротив, чини се да он допуњује панораму Београда, објашњавајући другу препознатљиву ветрикалу – Авалски торањ – која овим добија противтежу и нову интерпретацију. Коначно, гледано и из птичје перспективе, мост се испоставља као најупечатљивији репер града, и његов нови визуелни симбол. У месецима и годинама које долазе, мост ће сасвим извесно заузети место новог заштитног знака главног града, а можда и читаве земље. Симболика која може бити уграђена у његову визуелну структуру је симболика свих мостова на овим просторима,

који спајају регију централне Европе са простором Балкана и медитерана, покушавајући да спајају „људе и обале“. Није ли овај простор управо у том спајању тежио да пронађе своју особеност и своју величину? Нови мост као да илуструје ово спајање имагинарног „истока“ и „запада“ односно „севера“ и „југа“ док сам његов пилон тежи да буде изнад и једног и другог.

Имајући у виду све ове карактеристике моста и његове потенцијале, чини се да је мост могао понети инвентивније име које би у потпуности одговарало његовим естетским својствима. Један од предлога који је био у оптицају пре званичне одлуке је био и „Beogradsko harfa“. Овај назив би, по мом мишљењу, био адекватан из неколико разлога. „Харфа“ на добар начин описује саму конструкцију и визуелни идентитет моста. Али тај назив би носио и много више од тога. Харфа може асоцирати не само на конкретан музички инструмент, већ и на хармоничност и лепоту на коју звук харфе упућује. Тиме би овај изузетан грађевински подухват с правом био окарактерисан и као изузетно естетско достигнуће. Назив „Beogradsko harfa“ би имао и друге импликације. Он би могао да упућује не само на естетска својства моста већ и на једну нову и другачију слику чи-

тавог града. Уместо Београда као града непрекидних рушења и страдања, града који носи многобројне ожилјке на свом лицу не само од историјских разарања већ и архитектонске и урбанистичке небриге и некултуре која је често била доминантна на нашим просторима и у периодима мира, „Beogradsko harfa“ би његовим житељима и свим гостима могла пожелети другачију добро дошлицу већ при погледу из авиона. Главни град Србије би могао (и) на тај начин бити брендиран као град изузетно дугачке културе и традиције.

Слике:

1. Мост на Ади/преко Аде (Београдска харфа), 2011. Београд
2. Erasmusbrug, 1996. Ротердам, Холандија
3. Vasco da Gama, 1998. Португал
4. Øresund, 2000. Данска-Шведска
5. Millau Viaduct, 2004. Француска
6. Most Rio - Antirrio (Charilaos Trikoupis), 2004. Грчка
7. Hangzhou Bay Bridge, 2008. Кина
8. Stonecutters Bridge, 2009. Хонг Конг

Интервју са последњим преживелим монахом из Манастира Тибирин

Поводом филма

„О људима и боговима“

Превод са француског монахиња Теодора

„Рекох богови сте, и синови Вишњега сви.
Али ћете као људи помрети, и као сваки
кнез пашћете“ (Пс 82,6–7).

Брат Жан-Пјер, који има 88 година и сада живи у једном манастиру у Мароку, једини је преживели монах из Манастира Тибирин (Tibhirine) у Алжиру у коме је живело девет Француза, монаха траписта. За француски часопис *Фийар-Мајазин* он говори о својој сабраћи која су побијена у покољу 1996. године, о трагичним дogaђајима које су доживели, о филму Ксавијеа Бовуоа, *О људима и боговима*, али и о својој вери и нади. Светао, надахњујући разговор.

Да ли вам се допао филм *О људима и боговима*?

– Дубоко ме је дирнуо. Узбудило ме да видим ствари које смо заједно преживели. Али, најјачи утисак је једна врста испуњења које сам осетио, не жалост. Налазим да је филм веома леп, јер је његова порука истинита, премда реализација не одговара увек тачно ономе што се догодило. То међутим није важно. Битна је порука. Тај филм је као икона. Икона казује далеко више од онога што се види... Тако је донекле с грегоријанским појањем. Оно је добро компоновано кад је аутор у композицију унео поруку, а појац нашао у њој и више од тога, зато што Дух дејствује кроз дело... У том смислу, овај филм представља икону. У томе је истински успех, ремек-дело.

Имате ли неку критику да упутите?

– Чуо сам да неки критикују улогу настojатеља, Кристијана де Шержеа. Мисле да је помало бледа личност, али ја налазим да је врло добар. Други опет налазе да је строг, јер се никако не види да се смеје. Али он потпуно одговара озбиљној си-

туацији кроз коју смо пролазили. Мене задивљује начин на који је он отворен за мишљење братије, посебно у тешким тренуцима. Не жели да се намеће. Пажљив је слушалац. Човек осећа да је пун поштовања према сабраћи. У њему јасно видимо пастира који се труди да буде отворен за Бога; он пушта да Бог делује у њему како би исправно реаговао према браћи. Кроз читав филм види се та отвореност за Бога; он пита Бога, пушта да Бог делује преко њега. То је монашки.

познати мало ми смета... Калуђер је створен да буде скривен.

Зашто сте били начелно против снимања овог филма?

– Нисмо хтели да пристанемо да се филм снима овде, у манастиру у Мароку, због опасности да будемо осумњичени за прозелитизам. Неки од нас већ веома дugo не могу да добију дозволу боравка. Требало је бити веома обазрив, али препустили смо се вољи Господњој.

Да ли у филму има недостатака у односу на стварни дogaђaj?

– Нисам приметио.

Како ви као монах доживљавате успех филма?

– Задовољни смо и задивљени толиким успехом, али ту нема никаквог нашег доприноса. Чињеница да смо постали

Екипа је знала за наше противљење и за разлоге наше предострожности. Били су веома увиђавни.

Када сте дошли у Тибирин?

Никада нећу заборавити 19. септембар 1964. године. Увек ће ми бити пред очима једно дете које је седело на магарцу и пошло нам у сусрет када смо у „спа-

чеку" стигли пред манастир. Био сам веома срећан. Из моје мале келије видео сам ограду, башту и село у даљини. Тада сам рекао себи: то је предео који ћу гледати до kraja живота. Јер у мом срцу, то је било за цео живот. Неповратно. Остао сам тамо 32 године, од 1964. до отмице 1996. г.

Како сте живели тамо?

– Почетак је био тежак. Нашој заједници је недостајала стабилност и то је био веома тежак период живота. Сем тога, нови Алжир је тек успостављао власт. Односи са људима из околине нису били јасни. Постојало је спонтано одбацивање Француза. Та провалија између нас осећала се у току празника, и хришћанских и муслуманских. Нисмо имали ништа једни с другима. Борили смо се против тога и покушавали да се међусобно припитомимо. У тој ствари је имао веома важну улогу диспанзер који је водио брат Лик. Примао је око 80 пацијената дневно! Затим је Кристијан де Шерже изабран за настојатеља 1984. г. Био нам је потребан неко као он, ко зна арапски и ко добро познаје арапску културу. Од тада смо постали права заједница, много стабилнија. Постали смо скоро независни. То је била предност која нам је допуштала да предузимамо многе иницијативе у по-гледу исламско-хришћанских односа.

Који је најјачи утисак који је на Вас оставио отац Кристијан де Шерже?

– Оно што ме је код њега највише изненађивало је његова страст за откривање муслуманске душе и за живот у заједници са њима и са Богом, а да истовремено остане истински монах и хришћанин.

С ким сте били најближи?

– С братом Ликом! Били смо врло блиски нас двојица. Он није био свештеник, био је обичан монах. Поверавали смо се један другоме. Био је веома мудар. У једној малој заједници каква је била наша, у којој није било много свештеника, није било лако наћи духовног руководитеља. Кад бисмо имали неки проблем или тешкоћу са неким од браће, прво смо одлазили брату Лику, знајући добро шта ће нам одговорити. Он је био узор... На братским састанцима, чак и у време напетости и страха, он је увек налазио речи да нас насмеје. Био је драгоцен за заједнички живот, иако је као лекар имао посебно правило и по цео дан био у диспанзеру, уз то је и кувао.

Траписти су римокатолички монашки ред који следи Правило Св. Бенедикта. Латински назив је *Ordo Cisterciensis Strictioris Observantiae*. Настали су реформом цистерција 1664. г. у опатији *La Trappe* у Француској. Алжирски мученици су била седморица монаха траписта које су убили радикални исламисти из фракције FIA (*Groupe Islamique Armé*).

Терористи су их отели у ноћи 27. на 28. март 1996. г.

Два месеца после, 23. маја се GIA огласила прогласом у коме је навела име на отетих монаха, убијених два дана раније, 21. маја: Christian de Chergé, Luc Dochier, Christophe Lebreton, Michel Fleury, Bruno Lemarchand, Célestin Ringeard и Paul Favre-Miville. Сви су били Французи.

Тестамент који је оставио настојатељ ове заједнице, Кристијан де Шерже, постао је савремени религиозни класик.

Ова заједница се данас обновља у Мароку, код места Миделта.

Дан је почињао у 1 сат ујутру да би у 7 сати био спреман за диспанзер. Много је патио од астме и није могао да заспи. Слава је седећи! Био сам исто тако врло близак са братом Амеде, који је осим мене, био други монах из Тибирина који је преживео; умро је овде у Миделту.

Да ли сте у молитви заједно са вашом несталом сабраћом?

– Трудим се да нађем времена свако јутро. Не заборављамо их. Они су остали присутни. Сви. Трудимо се да напредујемо. Фilm нас у том погледу подстиче у нашем призиву.

Да ли Вам Ваша браћа говоре нешто у молитви?

– Не, још увек не... Уверен сам да су они близу Господа. Имао сам то уверење од самог почетка, због њиховог мучеништва. То даје радост, не жалост. То је оно што сам осетио гледајући фilm: радост, не носталгију (смех). Са надом да ће нам Господ послати другу браћу која ће хтeti да живе тако.

Зар никад не осетите носталгију за животом у Тибирину?

– Помало, да... Доживели смо заједно дивне ствари. Сем тога, живот у заједници је слика Господа и Цркве. То је диван призив. Он може далеко да вас одведе. Христос је већи од Цркве. Суфисти користе једну слику да би приказали наш однос са муслуманима. На слици су приказане двокрилне мердевине. Оне стоје на земљи а врх им досеже до неба. Ми се пењемо с једне стране, они са друге, свако на свој начин. Што смо ближи Богу, то смо ближи једни другима. И обратно, што смо ближи једни другима, ближи смо Богу. Сва је теологија у томе.

Па ипак, смрт је чекала у заседи.

– Наш живот тамо, заједно са оним народом, био је од почетка посвећен Богу.

Заједно смо се припремали. Због верности нашем призиву, одлучили смо да останемо, иако смо врло добро знали шта може да се догоди. Господ нас је ту довео, и зато нисмо хтели да одступимо чак и кад су насиљници око нас тражили да одемо, па чак и кад су званичне алжирске власти то тражиле. Ми смо имали нашег Господа и имали смо обавезе према Њему. Так на другом месту је долазила воља да останемо одани људима из нашег окружења и да их не напуштамо. Њима је претила опасност као и нама. Они су били између две ватре, између војске и терориста, устаника. Одлуку да се не раствајемо донели смо 1993. г. Чак и у случају да будемо на силу растурени, требало је да се поново нађемо у Фесу, у Мароку, да бисмо се поново настанили у некој муслуманској земљи.

Како сте доживели оно што се догодило: као пораз или као испуњење?

– После отмице, отац Амеде и ја смо били приморани да заједно с полицијом сиђемо у град Алжир. Молили смо се за нашу отету браћу. Да им Бог да снаге и благодат да издрже до краја. Очекивали смо да ће интервенција из Француске, или нека црквена интервенција, издејствовати њихово ослобађање. За њихову смрт сазнали смо 21. маја 1996. године. Били смо у молитви на вечерњу. Одједном је један млади брат улетeo у капелу и бацио се пред свима на под кукајући: „Браћа су убијена!“ Увече, док смо један поред другог прали судове, рекао сам му: „Треба то прихватити као нешто веома лепо, узвишено. Треба се удостојити тога. Миса коју будемо служили за њих неће бити у црном. Биће у црвеном“. Стварно, одмах смо их сматрали за мученике. Мучеништво је било испуњење свега онога за што смо се припремали још одавно у нашем животу. Током свих тих година које смо проживели заједно

Брат Жан-Пјер у капели. У позадини су фотографије монаха из Тибирина који су отети и убијени 1996. године.

у опасности. Били смо спремни, сви. Али то није искључивало страх.

Када је наступио страх?

– Још 1993, после посете припадника GIA¹ на Бадње вече. Од тада је наша заједница веома узнапредовала у јединству и дубински. Опасност је од 1993. г. вребала са свих страна, сваког тренутка, дању и ноћу. То нас је веома уздрмalo. Заиста смо тада додирнули дно.

Шта се тачно десило?

– За Божић 1993, увече, терористи су прескочили зид. Био сам у сакристији са Селестином који је припремао текстове са химнама за Божићну мису. Људи наоружани до зуба су нас опколили. Мало пре тога били су убијени Хрвати (који су били на раду у селу) и мислили смо да ће и нас побити. Међутим, умирили су нас. Пошто смо калуђери, неће нас дирати. Онда су почели да граде владу. Затим је њихов старешина рекао: „Хоћу да видим вашег папу“. Отишли смо и позвали Кристијана који им је одмах рекао: „Овде се не улази под оружјем. Ако хоћете да уђете, оставите оружје напољу. Нико још овде није ушао са оружјем. Ово је кућа мира“. На крају су преговарали и затражили три ствари: да доктор долази у планину да лечи рањенике и да могу добијати лекове и новац. На леп начин, Кристијан је одговорио „не“ на сва три захтева. Сем, да рањеници могу долазити у диспанзер као и сви други. Затим је рекао на арапском да се спремамо за „празник рођења Кнеза мира“. Они то нису знали и извинили су се, али су рекли: „Поново ћемо доћи“. Казаће лозинку и затражити „господина Кристијана“. Те вечери поноћна миса је била у посебном духу. Сутрадан, на братском састанку, започели смо дискусију о будућности.

Шта сте онда одлучили?

– Уколико затраже новац, да им га да-

¹ Groupe Islamique Arme = Исламска оружана група; терористичка организација.

мо мало како бисмо избегли насиље, али смо ипак намеравали да одемо, јер нисмо желели да сарађујемо с њима. Onда нам је дошао бискуп из Алжира да нам каже да, уколико одлучимо

да одемо, не треба да одемо сви одједном да не бисмо унели панику у Цркву у Алжиру. Одлучили смо да би двојица од нас могли да оду. Селестин, који се за Божић потресао и морао да се подвргне уградњи шест бајпас,-а и брат Павле коме је био потребан одмор.

Да ли сте били једнодушни?

– После Божића одржали смо још један братски састанак. Једни су мислили да треба да останемо, други да је боље да одемо. Поготову што смо у то време, због безбедности, морали да затворимо манастир већ од краја поподнева до јутру. Сем тога, рекли смо ходочасницима да више не долазе. Били смо изоловани. То је утицало на промену манастирске економије и требало је изнаћи нова средства за живот.

Било је дакле разлике у мишљењу?

– То је временом еволуирало. Отац Арман Веје који је дошао да говори на једном од последњих молитвених саобраћаја, рекао нам је да смо достигли „врхунац“ заједништва. Заиста, дошли смо једногласно до одлуке да останемо. Наши братски односи су се још више учврстили. Нисмо могли од почетка олако да доносимо важне одлуке: о нашем односу према GIA, о одласку, о томе шта да радимо уколико будемо киднаповани или раздвојени... На крају смо сви били решени да останемо, али присутан је био страх, мање-више код свих. Морали смо међутим да наставимо да живимо. Дешавали су се атентати лево десно. Људи близки манастиру били су ухапшени или им је прећено. То је била атмосфера у којој смо живели.

Нисте имали мира чак ни кад сте одлучили да останете?

– Не, нимало. Увече, док смо певали на повечерју, као да је неки мач, тежак као олово, висио над манастиром. У току ноћи могло се свашта догодити. Помиљали смо: шта ли ће се ноћас десити? Нисмо баш очекивали да ће нас убити,

али знали смо да се то може дододити сваког часа. Срећни смо били што смо били заједно. Живот је текао даље, један је био кувар, други баштован, трећи се бавио администрацијом. То је омогућавало да преко дана заборавимо, али увече, ноћу, питали смо се шта ће се дододити. Нисмо то говорили један другом, али свако је мислио на то.

И шта се дододило оне вечери када је извршена отмица?

– Увече, на дан отмице, био сам у вратарници. Пробудили су ме гласови пред капијом око 1 сат. Они су већ били ушли у башту. Мислио сам да су хтели да виде лекара. Чекао сам да се јавим тек кад буду закуцали на врата. Отишао сам до прозора да погледам. Угледао сам једног који је ишао право према соби брата Лик. То није било нормално, јер кад неко хоће код доктора он прво куца на улазна врата и вратар му се јави. Онда сам зачуо глас који је запитао: „Ко је старешина?“ Препознао сам Кристијанов глас. Помислио сам – чуо их је пре мене, отворио им и даће им шта траже. После четврт сата чуо сам да се затварају врата према улици и помислио сам да су отишли. Мало касније брат Амеде је закуцао и рекао ми: „Отели су братију!“ Значи, изашли су на задња врата, иначе ја бих их чуо.

Шта сте тада осетили?

– Питање које сам одмах себи поставио било је – да сам их чуо и видео како излазе, шта бих учинио? Да ли бих остао, или бих потрчао за њима да им се пријужим?

Ваш одговор?

– Још увек нисам одговорио на то питање. Да се тако дододило, не би ми било лако, али имам утисак да бих потрчао за њима. Амеде ми је одмах рекао: „Неће их убити, јер да су хтели да то учине, одмах би то и урадили“. Стварно, било је веома тешко кретати се кроз планину ноћу, јер је у близини била војничка постаја на брегу. Сем тога, брат Лик је имао 82 године, а други један брат је тек био изашао из болнице после уградње шест бајпас,-а. Ићи са њима није било лако. Мислили смо да ће их искористити за нешто. За то време осећали смо се веома усамљено, лишени братије. Заједница је била уништена. Очекивали смо да ће их брзо ослободити, јер уколико се не врате, свршено је са животом у манастиру.

Зашто отмичари нису ушли као обично?

– Кад су долазили, прескочили су зид. Онда су изнутра отворили врата која воде на улицу. На њима је била обична мала реза. Та врата се никад нису затварала кључем. Желели смо да се наши односи заснивају на међусобном поверењу.

Да ли су отмичари били људи из GIA или не?

– Чувар манастира ми је рекао да су прво дошли код њега и рекли да хоће да виде доктора, под изговором да имају два тешка рањеника. Одговорио им је да су му монаси забранили да дежура у току ноћи. То је било истина, забранили смо му то да не би имао проблема он и његова породица у случају невоље, ако дође до напада... Међутим, они су инсистирали. Чувар је онда изашао из своје куће кроз задње двориште и пошао ка манастиру. Тамо је затекао групу која је већ била у дворишту. Кад су га одвели до капије која води према вратарници, изашао се у сред друге групе која је већ била ухапсена оца Кристијана. Тада је о. Кристијан запитао: „Ко је старешина?“ Један од отмичара је одговорио: „Овај је шеф, њега треба да слушате“. Затим се један од њих обратио чувару и запитао: „Да ли их је седам?“ Вратар је одговорио: „Тако је како кажеш“. Међутим, нас је било девет... Вероватно је то разлог што отац Амеде и ја нисмо одведенни. Пошто су ухапсили седморицу браће, отишли су не извршивши претрес куће.

А Ви, шта Ви мислите: ко их је отео? GIA или војска?

– Не знаам шта се догодило у нашем манастиру. Што се осталог тиче, пита-мо се као и сви други. Истрага и даље траје. Што се тиче GIA, чувар ми је признао, када су изашли нападач који га је пратио је рекао свом колеги: „Иди нађи неки канап, видеће овај шта је GIA“, јер су намеравали да га задаве, али вратар је успео да побегне.

И после неколико година још увек Вам није јасно шта су били мотиви отмице?

– Није нам јасно. У једном саопштењу емитованом на радију Medi 1, GIA је, као разлог њиховог погубљења навела: „Народ је почeo да верује у Јеванђеље у додиру са њима, јер су општили са људима и излазили из свог манастира, што монаси не треба да чине. Заслужили су смрт. Ми имамо право да их убијемо“. Ето ка-

кав им је био један од разлога. Дали су га исламисти лично. Касније су навођени и други мотиви који су више претпоставке, док се не донесе решење истражног судије који води истрагу о околностима њихове отмице и погубљења.

Како доживљавате то што случај није решен?

– Волели бисмо да знамо ко их је убио и где су њихова тела закопана. Нађене су само њихове одсечене главе. Воле-ли бисмо да знамо, само то. Више од тога мене не заокупља; то не би ништа променили у смрти наше браће. Они су умрли из истих разлога због којих су изабрали да остану. Зато су мученици. Они су принели своје животе. Били су спремни да дају свој живот за то.

Може ли се желети мучеништво?

– Неки то чине, али то није био наш став. Ми то нисмо желели, ми нисмо били овде због тога. Али требало је бити спреман и на то. Ми смо били у Божијој руци. Живећи у таквом ду-ховном расположењу, моја браћа су умрла. Морам признати да нисмо били претерено изненађени. Наравно, то погоди, патите, то вас боли... Али ми знамо *зашто* су они изгубили живот; сви смо били спремни на то! Жivot је само један прелазак, он се свршава на овај или онај начин. После, идемо код Господа.

Може ли филм Ксавијеа Бовуoa, инспирисан њиховим мучеништвом, да буде клица измирења између хришћана и муслимана?

– Разуме се да може. Пример наше браће, њихов однос са људима, са муслиманима, показује да можемо да постанемо истинска браћа, заједно, дубински, а не само површно. Дубински, пред Богом. Неки су то доживели. То није ретко. Када хришћани виде тако нешто, они схвате да су муслимани људи као сви други. Неки су веома добри: код њих се могу видети врлине гостољубља, љубазности, услужности. Као и јединство с Богом, свакодневна молитва. Они имају прави однос с Богом који је понекад изненађујући и може бити пример за нас хришћане. Један Кристијанов пријатељ, који је дао живот за њега, рекао му је: „Хришћани не умеју да се моле... Они су веома милосрдни, чине многе услуге, али никад их не видимо да се моле!“ Многи хришћани би то требало да чују.

Зар никад нисте осетили mrжњу; у току драматичног догађаја или после?

– Чудно, али немам такво осећање.

А огорчење?

– Ни то.

Како објашњавате актуелно погоршање односа између неких муслимана и хришћана, на шта указују недавни атентати?

– То долази од екстремиста. Прави муслимани кажу: то нисмо ми. Њих је стид онога што се догодило нашој браћи. То није „вера“. С друге стране, не познајемо се довољно. Посматрамо се кроз насиља и то ствара тенденцију да се групишемо сами између себе и да се плашимо контаката. Излаз је у неговању пријатељства, чак и ако можемо бити преварени.

Преварени?

– Да, неки говоре: они нама мало, или нимало не узвраћају добро које ми њима чинимо: ми дозвољавамо муслиманима да подижу цамије код нас, али никад не добијамо дозволе да зидамо цркве код њих.

Заиста тако мислите? С правом се често замера хришћанима да су наивни кад је у питању ислам.

– Ствар није у томе. Тачно је да ризикујемо! У Јеванђељу стоји: „Љубите један другог као што ја вас љубих“. У том случају, човек је често губитник, и то треба знати. Али дешава се и да то делује. Тада је узајамност присутна и међусобна благодарност може далеко да достигне.

Чему се надате?

– Треба се надати да је љубав увек најјача. Да ће љубав Божија имати последњу реч. Нада, заснована на Богу, треба да опстане. Нисмо ми ти који решавамо ствари. Нада је непобедиви циљ, говорио је Кристијан де Шерже. Она не треба да буде побеђена, она треба увек да остане отворена, заснована на Богу, на Његовом милосрђу. Чак и онда кад умиремо под ударцима. Нада увек треба да остане отворена, говорио је о. Кристијан.

Разговор водио Жан-Мари Генуа

Фијар Мајазин, 5. фебруар 2011.

(из техничких разлога, текст који преносимо је делимично скраћен – *най. reg.*)

Свети Викторин Петавијски

– један од првих тумача Откривења Јовановог –

Радован Пилићовић

Развој секуларизације у Европи је тумачење последње књиге Новог Завета најчешће доводио до нивоа моде и краткорочних ефекта сензационализма, него неке стварне богословске потребе и тражења сотириолошког смисла.

Идући по северним ободима Балканског полуострва лимес Римског царства ишао је кроз места где се додиривала античка цивилизација вишег нивоа, ширена освајањима римских кохорти и легија, са насеобинама и начином живота северних варвара. Али, и у тим крајевима и таквим условима могла се чути проповед Христове вере. О црквеном животу као и о страдањима тамошњих првих хришћана сведоче различите мартирологије и мученичка акта. У једном од њих, званом „Римски мартирологијум“ уписано је и Викториново име. Тек су новија класичарска (историјско-филолошка истраживања) прекинула погрешно и неправедно идентификација Епископа Викторина са црквеним лицима који су могли да управљају заједницама хришћана у Пиктавијуму (Поатјеу у античкој Француској, тадашњој Галији, зван још и *Limonum*) или Африком, због идентификације са хришћанским ретором Викторином Афером. Дошло се до научних закључака да „Римски мартирологијум“ говори заправо о Викторину, Епископу и црквеном писцу који је живео у старом Петавијуму у провинцији Панонији у њеним граничним областима према Норику. То је град Птуј (немачки: Pettau) који се данас налази у Републици Словенији.

Сведочанства

Малобројна, али драгоценна биографска сведочанства о Епископу Викторину оставља нам Св. Јероним у својим „Знаменитим мужевима“, где набрајајући

његова дела каже како је овај црквени писац и учитељ „епископ Петавијума, није подједнако био упознат са латинским и грчким језиком, што показују његова дела која су велика по замислима, али ниска по слагању речи (стилским решењима). Од тих су сачувана следећа: *Коментари на Посланије, На Излазак, На Левитикус, На Исају, На Језекиља, На Авакума, На Проповедника, На Песму најгесмама, На Јованово Откривење, Против свих јереси и многа друга*. На kraју је био овенчен мучеништвом“. Већа везаност поменутог црквеног делатника за грчки језик нагони нас на мисао да је Викторин дошао у Петавијум, Панонију и Норику са даљег истока Балкана или можда из Мале Азије, да му латински није био материји и да та чињеница његове биографије управо објашњава лош стил његових списа.

У једном од својих писама, Св. Јероним контекстуализује Викториново место у целокупној дотадашњој црквеној књижевности писаној на латинском језику, настојећи да према карактеристикама стила писцу додели и богословски значај. Тако је вредно навести одломак из његовог 58. писма упућеног Павлину из Ноле у коме Викторину дољеју место једног од стубова Цркве:

„Тертулијанова мисао је добра, али му је језик тежак. Блажени Кипријан тече благо и мирно као најбистрији извор, и онда када се сав посвети подстицању врлина, и када је испуњен тескобом због прогона, он никада не оставља Свето Писмо. Викторин је овенчен славним мучеништвом, али није могао

да искаже оно што је схватао. Лактанције је као бујица Цицеронове речитости и камо среће да је могао наше да брани као што је туђе разарао. Арно-бије је неуједначен и претеран и конфузан, не знајући како да подели своје дело. Свети Хиларије се уздигао на јонским контурнама и како се радо укравашава јонским цвећем, упушта се у дуге реченице тако да је једноставној браћи неприступачан за читање. Нећу говорити о осталима, било да су покојни или да су још међу живима, јер ће о њима изрећи свој суд они који долазе после нас, на једној и на другој страни“. (Писмо 58, 10. Превод М. Мирковић, у: *Живот и претиска Светоја Хијеронима*, Београд 2000, стр. 300–301).

Исто тако, Опат Милевитански, Викторина убраја у „црквене апологете“ (*in album assertorum Ecclesiae*) Цркве и њеног учења које је на удару заблуда следбеника Маркиона, Праксеја, Савелија, Валентина и осталих, а против којих пишу још и папа Зефиријан римски (*Urbiico*) и својевремено Тертулијан.

Живот и дела

Св. Викторин је имао врхунац своје каријере (како би се то у старо време рејло: имао је акме, или је „цветао“ – *flos ruit*, последњи термин је управо карактеристичан за Св. Јеронима) око 270. године, а сматра се да је испио мученичку чашу страдања око 303. године у првом таласу Диоклецијанових прогона. Био је Епископ у граду Petabium (Poetovio), који се налазио на месту данашњег Птуја у Словенији, на реци Драви. У „Рим-

ском мартирологијуму“ се наводи да је пострадао 2. новембра што се касније узимало као дан његовом литургијског прослављања. Због чињенице да је дugo у патролошкој науци био идентификован са Викторином из Поатјеа, град у Галији или Викторином Афером (Африканцем) његова дела нису завређивала праву пажњу. Ипак Јероним му даје неку врсту почасног места набрајајући сва његова дела, дотада позната и читана. Већина тих списка се изгубила, неставши под зубом времена и неадекватне бриге. Поред „многих других“ и конкретно набројаних од стране Јеронима: *На Излазак, На Левишикус, На Исају, На Језекиља, На Авакума, На Проповедника, На Песму најшесмама, Прошив свих јереси до нас су доспела тек два и то не цела Тумачење Књиће Послања и Тумачење Ајокалијсе – Откривења Јовановој.* Са критичким апаратом различитог читања из сачуваних кодекса објављена су у Мињовој *Патрологији* (PL) т. V (1844) 301–344. Две песме „О Исусу Христу“ и „О Пасхи“ наука одбације као аутентична Викторинова дела.

Попут многих писаца његовог времена делио је миленијаристичке (хиљадистичке) ставове и погледе. По том погрешном учењу пре другог доласка Христовог праведници и верни оствариће своје хиљадугодишње царство на Земљи. Могуће да је овакав буквални месијанизам продро из јудаистичких схватања међу хришћане. Миленијаристи су се позивали и на конкретна места из Св. Писма, нпр. Отк 20,1–7 где се говори о свезаности Сатане на хиљаду година и

хиљадугодишњем царствовању праведника са Христом. Хиљадистичке идеје се могу, пре Викторина Петавијског, сретати код Папија Јерапољског, Јустина Мученика и Философа, Иринеја Лионског, Тертулијана, Иполита Римског. Са доношењем Миланског едикта и регулисањем друштвеног статуса Цркве у Римском царству хилијазам као покрет и идеологија јењава иако има понекде још заговорника као што су Лактанције и Сулпиције Север.

Суровост, размера и жестина прогона хришћана које је организовао и наредио цар Диоклецијан (236–316), масовна страдања верних, утицала су да се увреже и рас прострује представе о скрому крају света и века. Наime, император Гај Валерије Аурелије Диоклецијан је издао четири едикта: 23. фебруара 303. у Никомидији којим прокламује рушење хришћанских храмова и спаљивање светих књига. Затим су уследила два едикта уперена нарочито против свештенства. Широм Царства се дешавају масовна затварања хришћана, разна мучења и свирепа убијања. Четврти едикт је био уперен против хришћанских маса. Папа Геласије I (†496) је Викторинова дела ставио на списак апокрифа што је добрим делом допринело његовом забораву, а не само порекло из једне периферне и забачене провиније Римског царства.

Значај у богословљу

О богословљу Св. Викторина остали су подужи одломци, два вероватно његова и најзначајнија и најзрелија

остварења. У питању су *Fragmenta de fabricia mundi* (Одломци о стварању света) и *Scholia in Apocalypsin Beati Joannis* (Тумачење на Откривење Св. Ајостола Јована), код Миња у PL t. V 301–316 и PL t. V 317–344. Занимљиво да је прво штампано издање тумачења Апокалипсе приредио бенедиктински монах Василије Милански (Millianus) сабрат Манастира Монте Касино, а светлост дана је угледало у Болоњи (Bononiae) 1558. Монах Василије је додао и своје фусноте и аднотације. Појава тумачења Откривења Јовановог била је за тадашњу италијанску публику нарочито важна у времену када је на истоку Европе исламски турски освајач ширео своју власт и уједно када се западно хришћанство суочавало са изазовом и расколом реформације.

Св. Јероним Стридонски је први урадио прераду на Викториново Тумачење Апокалипсе. Развој секуларизације у Европи је тумачење те последње књиге Новог Завета најчешће доводио до нивоа моде и краткорочних ефекта сензационализма, него неке стварне богословске потребе и тражења сотеријолошког смисла. Поред свих страшних алегоријских описа страдања, мука и невоља „Апокалипсис“ проповеда и заговора тријумф Цркве и радост другог Христовог доласка. Ако наша хришћанска есхатологија учи о историјском поразу Цркве, исто тако остаје важна чињеница да „војујућа црква“ мора изборити силом Светога Духа и благодати Божије метаисторијску победу будућег века.

„Приступање“ Вожда устанку

Живорад Јанковић

Потомци ће се касније расправљати око тога коме припада првенство и чији удео при почетку буне је већи, њихови преци су се понашали друкчије. Већина од њих не жели да прима на себе улогу зачетника побуне из страха због неуспеха а потом и освете.

Наш питање о мести Црног Ђорђа током сече надовезује се и његов однос према самом почетку устанка. На први поглед то може да изгledа и сувишно, али није. По неодређеном утиску само по себи се подразумева да почетка буне не би могло бити без Ђорђа у водећој улози – десило се ипак друкчије.

Једна од епизода из дана непосредно пред почетак буне могла би да се назове „Недовршено орање“. Тополски субаша је позвао људе на орање ради сејања зоби. Било је то почетком фебруара. Из других извора познато је да је зима те године била блага што је омогућило обављање овог посла тако рано.

Током рада дошло је до сукоба субаше и осталих орача који су хтели да заштите свог сународника и сапатника од самовоље. За оне прилике тако нешто је било незамисливо: „А то, дићи руку на турчина, била је ствар немогућна и помислити. Ибраим брже за пиштолј. Но људи наједном окну волове, па се склептају око њи двојице.“ Сукоб је значио прекид посла и разлаз орача. Они се више неће вратити да доврше орање пошто ће убрзо од ратара постати ратници. Према Петру Јокићу међу тим орачима налазе се зачетници буне кроз одлуку да запале субашин хан. Тако су и учинили и то је била прва искра отпора а за њом су дошли следеће.

Субашки ханови су „најновије“ грађевине на подручју београдске области, настале по наређењу дахија ради учвршења њиховог система насиља. Грађени су током 1802. и 1803. Према Гаји Пантелићу који уствари само преноси речи Црног Ђорђа изговорене у Манастиру Волавчи на дан храмовне славе, Светог Архангела (13. јула), на подручју будуће устаничке државе било је око шест стотина ханова.

Према познатим вестима у време паљења тополског хана као првог корака буне будући, Вожд се налазио негде у близини или ван Тополе – као места где му је била кућа.

Тако Црни Ђорђе иако савременик, потом и предводник, не би могао о почетку буне да говори као очевидац и актер. О томе је и он касније сазнао по причи

других. Слично се може рећи и за јединог казивача о паљењу тополског хана током ноћи који такође није био непосредни учесник већ је о томе сазнао тек ујутру.

Он не крије да је са половином села тако значајан догађај једноставно преспавао: „Вечерамо и послимо не знајући шта је у ану било ништа...“ Догађаји иду испред појединача. Они који их чине и воде обично остају безимени као и толико пута.

У радовима овакве природе сведочење Јокића је драгоцен пошто нас приближава начину размишљања пред неки важан догађај. Други обично наводе само збивања, а њихова сећања се формирају на основу каснијег искуства. Међутим, Јокић ће више пута пред неку важну битку рећи како се само добије наређење за покрет или се војци не говори куда се иде: „Ујутру нам наједанпут заповедише да идемо, а, већ куд? Не знамо...“

Потомци ће се касније расправљати око тога коме припада првенство и чији удео при почетку буне је већи, њихови преци су се понашали друкчије. Већина од њих не жели да прима на себе улогу зачетника побуне из страха због неуспеха а потом и освете. Тако тополски кнез Матеја „да се не би крвопролитије баш овде код нас догодило први пут, намисли да Турке поплаши нека беже“.

Скоро истоветно се размишља и по околним селима кроз која пролази „дружина“ побуњеника палиоца тополског хана.

Да ли ће неки хан бити запаљен зависи од одлучности дошљака „нападача“ и „бранилаца“ домаћих људи у датом моменту. Највећи отпор дат је у Трнави где побуњеници наилазе на људе Младена Миловановића који прикупљају новац за његов откуп из турског затвора. Долази исповест Јокића где се види да почетак тако великог догађаја више личи на забрањену дечију игру него озбиљан подухват: „ми се чисто скаменимо. Још кад рекоште да ће они, ако се не оканемо, казати у Крагујевцу, те ће нас све на вешала, вратимо се брижни, невесели у Жабаре“. Већ у Јагњилу се наступа одлучније. „Јагњилци се противише, ал' ми најпосле запалимо и ту 'ан“. Тако се стигло и до Орашца.

Јанићије Ђурић

Иначе, паљење ханова је особеност крагујевачког краја. Према Проти Матији Ненадовићу, захваљујући његовој разборитости то се ређе чини „Хтедоше да запале ан, то јест, турску кућу; но бијаше близу један чардак пун куруза, те ја једва одбраним да не запале ан, јер би и чардак изгорео, а ране нам треба“.

У Орашцу се са Црним Ђорђем састају и два каснија тополска казивача Јанићије Ђурић и Петар Јокић. Обадва ће кроз устанак имати значајну улогу – Јанићије Ђурић ће бити лични секретар, а Јокић командант пратећег одреда. Ђурићу се приписује велики, понекад и кобни утицај на рад Вожда. Добар познавалац живота устаничке државе, Милан Милићевић, толики утицај представља и са извесним претеривањем: „...ком је он (Јанићије) рекао да живи није требало да се боји Ђорђева пиштолја, а ком је рекао да мре – није му помогло ни небо ни земља...“

Јанићије Ђурић до Ђорђа стиже независно од тополских збивања после трагања преко повериљивих људи. Петар Јокић у Орашцу долази са реком побуњеника да Ђорђу потврди оно што се већ прочуло... „Ђорђе се пољуби са мном па тек: Море, Петре, зар ти запали наш 'ан, па чујем и жабарски. Богме, брато, наш запалио Дукић па дође те и жабарски упалисмо...“

– наставиће се –

Са благословом Његове Светосави
Патријарха српског Господина ИРИНЕЈА,

у Београду ће се од 27. марта 2012. до 8. априла 2012. године одржати први

ВАСКРШЊИ САЈАМ

У СУСРЕТ ВАСКРСУ

На Сајму ће учествовати издавачи који се баве објављивањем православне литературе и књига из српске традиције и историје; манастирске радионице и рукодељи, иконописачке радионице, радионице за израду богослужбених предмета и одједа и слично. За време трајања Сајма одржаваће се предавања, промоције књига и концерти.

У сарадњи са Академијом СПЦ за уметност и консервацију организоваће се изложба студената као и креативни део програма, који ће обухватати уметничке радионице на којима ће професори и студенти Академије за уметност и консервацију представити своје радове. Током трајања сајма они ће радити са децом, упознајући их са техникама иконописа, мозаика, калиграфије, литографије и са другим вештинама. Један дан (Врбица) биће посвећен дечјем стваралаштву.

ВАСКРШЊИ САЈАМ ће се одржати у просторијама бивше Робне куће „Клуз”, у Масариковој улици бр. 4 у Београду.

Занинтересовани за учествовање на Сајму могу пријаве послати организатору до 15. 03. 2012. године.

Молимо Вас да уз пријаву пошаљете и захтев за резервацију термина за евентуалне промоције, презентације, предавања или друге активности којима бисте представили Вашу делатност.

Учесници Сајма упутства могу добити код организатора Вајкаршњег сајма:

ИЗДАВАЧКИ ФОНД СПЦ
Архиепископије београдско-карловачке

БЕОГРАД, Краља Петра 5.
Телефон: 011 3025 210; 3025 106, Факс: 3281 884.
Контакт особа:
Маја Радојчић, моб: 064 800 2044.
E-пошта: izdavackifond@spc.rs
www.spc.rs

РАДУЈЕМО СЕ ДА ЂЕТЕ ВАШИМ УЧЕШЋЕМ ДОПРИНЕТИ КВАЛИТЕТУ
ВАСКРШЊЕГ САЈМА

Из старог Православља

**Сусрет српског патријарха Германа са
кардиналом Шепером
– трећим човеком Римокатоличке цркве**

– Кардинал је са својом пратњом, у којој су били бискупи Ђаковачки Стјепан Бајерлан и загребачки Фрањо Кухарић, посетио српског патријарха у Срему. Карловцима – другој патријарашкој резиденцији –

Била је то сенација првог реда у читавом свету када је 8. фебруара о. г. објављена вест да је први пут у историји један странац – Хрват, надбискуп загребачки кардинал др фрања Ше-

пер постао префект – врховни чувар римокатоличког правовјерја Свете Конгрегације за наук вјере, управо једне најважније конгрегације Римске курије, на чијем су челу од оснивања 1542. г. до данас стајали искључиво талијански кардинали. Управо тим избором који је заиста изненадио читав свет, Његова Узоритост загребачки надбискуп кардинал др Фрања Шепер постао је трећи човек Римокатоличке цркве, било драго што на тако висок положај одлази грађанин наше земље, који ће већ кроз две недеље отићи у Рим и уз Светог оца папу стати као његова најближа и најутицајнија личност.

Пре него што ће његова Узоритост отићи на своју нову дужност сматрао је неопходним да се опрости од своје у Христу сабраће. У том смислу он је у среду, 17. априла са својом пратњом учинио посету Његовом Високопреосвещенству митрополиту загребачком г. др Дамаскину у његовој резиденцији. Истога дана Високопреосвећени са својом пратњом узвратио је посету Њ. Узоритости у Надбискупском двору. Приликом ових узајамних посете Његова Узоритост кардинал г. др Шепер је изразио своју давнашњу жељу да посети и Његову Светост патријарха српског г. Германа и да се са њим истовремено поздрави и опрости. Његова Светост је преко Високопреосвећеног митрополита г. Дамаскина изразио своју радост и готовост да до овога не само куртоазног но и братског сусрета и акта дође у другој његовој резиденцији у Ср. Карловцима, у којој иначе он ради одмах по Вајсбрду проводи по који дан, те је тако овај први сусрет, у исто време и опроштајни растанак, уследио данас, у четвртак 25. априла.

Православље – новине Српске Патријаршије, година II, број 27, Београд 25. април 1968. године, страна 1.

Бобан Стојковић

**Хришћанство у земљи
излазећег сунца**

(Мисија Православне Цркве у Јапану. Свети Николај Касаткин и његова мисија)

Епархија далматинска,
Шибеник 2010, 157. страна
[ISBN 987-86-82555-49-00]

Покрштавање свих народа у име Оца, Сина и Светога Духа јесте, као што је опште познато, новозаветни императив. Мисија је обавеза Цркве. Међутим, наше време је можда најнертније када је у питању мисионарски рад. Једноставно, као да су се савремени црквени апостоли улењили. То стање проповедничке делатности, због своје важности, захтева озбиљну пажњу и брзо реаговање. Када је о томе реч, мисија Николаја Касаткина у Јапану је, по много чему, парадигматична. Наиме, Свети Николај је проповедао Христа народу коме је православна традиција била потпуна непознаница, кренуо је, дакле, са „мртве тачке“; то је, у великој мери, ситуација у којој се налазе и данашњи мисионари, чије „циљне групе“ припадају или оним малобројним народима који никада нису чули за Јеванђеље Христово или пак оним који су се отргли од хришћанске традиције својих предака. И једним и другима, дакле, православно хришћанско предање је познато таман толико колико је било познато Јапанцима у време Николаја Касаткина. Отуда је истраживање његовог рада на покрштавању Јапана од непроцењиве користи за изналажење најадекватнијег мисионарског модела и његовој примену данас.

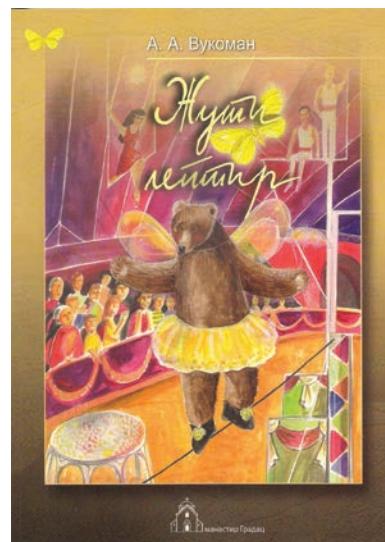
Нажалост, српски историчари хришћанства нису у значајној мери посвећивали пажњу ширењу Благе вести на крајњем Истоку планете. Више је разлога томе, а пре свих се, свакако, истичу значајне цивилизацијске и културолошке разлике, као и непознавање језика и историје тамошњег народа. Међутим, ако се узме у обзир чињеница да је „у земљи излазећег Сунца“ Христово Јеванђеље проповедао Николај Касаткин, који је био православни Рус, онда познавање јапанског језика није непремостива тешкоћа, тј. доволно је и знање руског како би се начинили први кораци на путу упознавања мисионарског подухвата са руба азијског континента и начи-на на који је хришћанство прихваћено од стране Јапанаца. Управо ту околност искористио је наш историчар Цркве млађе генерације – свештеник Бобан Стојковић, који је ангажовано приступио

Ана А. Вукоман;
илюстрације Весна
Моравић-Балкански

Жути лептир – лепота бајковитости

Манастир Градац 2011, 61 стр.
[ISBN 978-86-909951-3-4]

истраживању православне мисије у Јапану, а као резултат тих испитивања, у издању Епархије далматинске, појавила се његова монографска публикација *Хришћанство у земљи излазећег сунца* (*Мисија Православне Цркве у Јапану. Свети Николај Касаткин и његова мисија*). У књизи се анализирају сви историјски релевантни аспекти мисије Руске Православне Цркве у Јапану коју је предводио Николај Касаткин, од саме историје Јапана, преко мисије Римокатоличке цркве која је претходила Касаткиновој, до резултата које је он постигао и стања Јапанске Православне Цркве данас. Пионирски подухват оца Бобана Стојковића на расветљавању наведене теме није значајан, то треба посебно подвучи, само у развоју наше Црквене историографије (отварање унутар српског говорног подручја још једне области истраживања у оквиру историје помесних Цркава), него доприноси и квалитетнијем црквеном животу (који се, јасно је, односи на мисију Цркве у савременом свету).

П. Б.

Александар Шмеман

Евхаристијско богословље

Београд 2011, 224 стр.

Зборник садржи једанаест ауторских огледа, као и обимну студију на тему евхаристијске теологије оца Александра.

Књигу по сајамској ценi можете поручити на тел. 0112447860, моб. 0668887654 или e-mail: otacnik@gmail.com

До недавно су бајке биле веома важне, не само за забаву и успављивање деце, већ и за њихово васпитање и образовање. У њима су се преплитале и неговале историја, митологија, народна традиција и хришћански етос. Савремена деца, нажалост, стасавају уз друге видове општења, у којима се назиру само одјеци стварне бајковитости. Нове бајке, које су све чешће саопштене у анимираном облику, истичу материјално благостање, телесну лепоту и пожуду, а као циљ и смисао живота истичу овогоземальску љубав (ерос) и дуговечност.

Настављајући традицију ктиторке Јелене Анжујске, која је још у тринаестом веку у Манастиру Градац основала школу за девојке које ће се бавити домаћинством, подизањем и васпитавањем деце, игуманија Ефимија са својим сестринством издаје уџбенике из веронауке и запажене књиге за децу. Једна од њих је илустрована бајка *Жути лептир*, ауторке Ана Вукоман.

Радњу приче ауторка смешта у село Деспотовац у Србији, у којем

је љубав међу људима толико захладнела, да нису били кадри ни цркву да изграде. Охола и раздражљива Вита продаје своју добру маћеху Медену, за велику кућу и материјална добра, злом чаробњаку Злоћи Белзебубу. Тиме покушава да стекне наклоност своје ћерке Мионе и надомести губитак мужа. Након продаје, зли чаробњак претвара Медену у праву медведицу и осуђује је да лута Хомољем и долином реке Ресаве. Слична судбина, као последица породичне нетрпељивости, задесила је и сеоску учитељицу и доброћудног чувара гробља. Ове личности, у телу животиња, остају људи који праштавју, трпељиво подносе неправедну осуду и не престају да чине добро људима и животињама. Због тога задобијају наклоност и заштиту добре виле Анђеле, која Меденој символично даје крст као оружје против Белзебуба и враћа је у тело жење, која исијава унутрашњу лепоту и проналази праву љубав. Вита, у покајању, моли своју добру маћеху за опроштај и схвата да права срећа није ни у кући, ни у златницима, већ у љубави са ближњима.

Ова дивна бајка, прелепо илустрована од стране мр Весне Моравић Балкански, сама себе топло препоручује и деци и одраслима, али и вероучитељима као допуну у настави. Ауторка нас овом књигом враћа поучним причама наших бајка и подсећа на хришћанске врлине: љубав према ближњем, покајање и праштављење.

Свештеник Миле Суботић

РУСИЈА Ораторијум митрополита Илариона

У марта ове године, московски синодални хор је у великој сали Московског конзерваторијума извео другу верзију ораторијума Митрополита волоколамског Илариона Алфејева – „Страдање по Матеју“. Под руководством Владимира Теодосијева и диригентском палицом Алексеја Пузакова, уз велики симфонијски оркестар П. И. Чајковског изведен је ораторијум за чтеца, солисте, хор и оркестар. Текст Јеванђеља је читao сам Митрополит Иларион. Пре почетка концерта Митрополит Иларион се обратио присутним. Говорио је о страдању Господњем, крсној смрти и Вакрсењу. Он је позвао окупљене да заблагодаре Господу Који је био сам да ми не бисмо били сами и да „у свим страдањима и искушењима која нас задесе осетимо да је Спаситељ са нама до свршетка века“.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА Летња школа о икони

Институт за православне хришћанске студије у Кембрију је објавио детаље везане за овогодишњу летњу школу. Тринаеста међународна летња школа, која ће се одвијати на тему „Икона – мост између Истока и Запада“ почиње 22. и трајаће до 27. јула ове године.

Школа ће се одвијати на Колеџу у Вестминстеру. Предавачи ће бити Митрополит Калист Вер, иконописац Ајдан Харт, професор Ендрју Лаут и др Маркус Плестед.

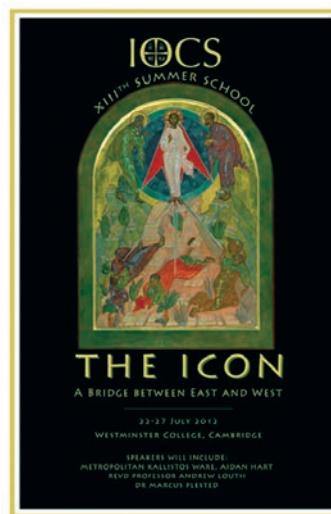
Митрополит Калист Вер је Митрополит Цариградске Патријаршије и бивши професор православних студија на Универзитету Оксфорд. Аутор је бројних књига и чланака о православљу као што су књиге *Православна Црква* (1963) и *Православни пут* (1979).

Ајдан Харт, чтец Грчке Православне Цркве је професионални иконописац и вајар. Његова дела красе многе цркве

и манастире. У иконопису се ослања првенствено на византијско и руско предање.

Професор Ендрју Лаут ради на Универзитету Дурам од 1996. године као професор светоотачких и византијских студија. У његова најзначајнија дела спадају *Извори хришћанској мистичкој прегађању: од Платона до Јесеудо-Дионисија Ареопагита*, као и књига *Грчки Исток и лајтнински зајад: Црква од 681. до 1071. године*. Првобитно англикански свештеник, професор Лаут је данас свештеник Руске Православне Цркве, уредник часописа *Саборност* (*Sobornost*) и ко-уредник серије књига *Oxford Early Christian Studies*.

Др Маркус Плестед је заменик директора Института за православне хришћанске студије, који се бави истраживањем макаријанских омилија, аутор књиге *Макаријанско завештање: место Макарија-Симеона у источном хришћанском прегађању* [*The Macarian Legacy: The Place of Macarius-Symeon in the Eastern Christian Tradition*].

Више информација о летњој школи може се наћи на веб-сајту кембријског Института – <http://www.iocs.cam.ac.uk/>.

ШКОТСКА Конференција о православној еклесиологији

На Универзитету Св. Андреја, најстаријем универзитету у Шкотској и једном од најстаријих универзитета на енглеском говорном подручју, 17. марта је одржана 21. годишња конференција на тему „Православна еклесиологија и савременост“. Конференција је била подељена на три заседања и дискусију.

У првом заседању под називом „Политика православља на Истоку и у источном свету“ своје радове су изнели др Лусијан Леустен са Универзитета Астон („Православне Цркве и симфонија у савременој европској политици“) и др Фиона Макалум са Универзитета Св. Андреја („Импликације јануарске револуције на коптско патријаршијско вођство“).

Други део конференције је обухватао живот Православне Цркве у савременом добу, са акцентом на односу према науци и глобализму. У овом делу своје радове су представили др Алексеј Нестерук са Универзитета у Портсмуту („Црквена димензија дијалога између православља и модерне науке“) и др Андреј Шарп са Универзитета у Виргинији („Модерни сусрети са исламом и утицај на православну мисао: идентитет и деловање“).

У трећем делу конференције учесници су се бавили еклесиологијом у Источној Европи након пада комунизма. Др Георгије Завершински, представник Московске Патријаршије у Ирској је говорио о православној еклесиологији и истинском дијалогу а др Кристила Хал са Универзитета у Упали на тему „Завештање Светlostи и tame: Румунска Црква и народ након пада комунизма“.

ЈЕРУСАЛИМ Међурелигијска конференција о клими

У конференцијском центру Мишленот Ша'ананим у Јерусалиму је 19. марта одржана међурелигијска конференција посвећена клими и енергији: На конференцији су учествовали бројни светски верски поглавари као и верски поглавари из Свете Земље. Они су говорили о етичком императиву и верској основи за делање поводом климатских промена у свету, али и о употреби обновљивих извора енергије. Циљ конференције је био да се донесе заједнички закључак и план у вези са одрживим изворима енергије, који би се спроводио унутар самих верских заједница широм света. Акценат је био на човековој одговорности према творевини.

Учеснике је дочекао рабин Јонатан Нерил, извршилни директор Међурелигијског центра за одрживи развој. У дискусијама на тему климе и енергије говорили

су Архиепископ Мелкитске грко-католичке цркве др Илија Чакоур, затим Његово Преосвештенство Патријарх јерусалимски Теофил III, шеик Мухамед Амара, рабин Ронен Лубич и рабин Данијел Спербер. Након паузе, верски поглавари су говорили о перспективама у вези са променом климе и животном средином. Овај део конференције је обухватао и унапред припремљене видеозаписе верских вођа. У овом делу су своју поруку преко видео-везе пренели Његова свесветост Патријарх цариградски Вартоломеј, Далај Лама, врховни рабин Израела Јона Мецгер, кардинал Турксон, врховни рабин Јонатан Сакс, оснивач Исламске фондације за екологију Фазлун Калид, Архиепископ кантеберијски Рован Вилијамс и на крају рабин Мендел Шнерсон.

У другом делу конференције говорило се о ставу жена према животном окружењу и климатским променама а затим су одржане две радионице посвећене конкретној примени свих донесених закључака и размотрених мера у вези са глобалним климатским променама.

САД Приручник за византијско појање

Школа за византијско појање Грчке Православне Архиепископије за Северну Америку је недавно објавила теоријски и практични приручник за византијско појање. Приручник је објављен на енглеском језику и намењен је студентима византијског појања или и локалним парохијама које желе да обогате своје литургијско појање. Пре објављивања овог приручника, студентима и појцима у Америци су били доступни једино уџбеници на грчком језику.

Већ прве године након оснивања ове школе за византијско појање, стручни кадар је проценио методе наставе али и уџбенике и закључили су да је неопходно да се ученицима, првенствено почетницима, обезбеди уџбеник на енглеском језику намењен њиховом

нивоу. Уз овај приручник је као пропратни материјал урађен и аудио CD са разноврсним вежбама.

Црква Св. Николе у Флашингу у Њујорку је увела овај уџбеник у свој парохијски школски програм за разреде од 4. до 8. (више од 300 ћака) а Богословска школа Часног Крста га већ користи. Многе локалне школе такође користе овај уџбеник. Школа за византијско појање Грчке Православне Архиепископије у Северној Америци има више од 40 студената а хор ове школе, сачињен од 25 младих појаца, до сада је објавио пар албума. Овај хор је недавно наступао у чувеном Карнеги Холу у Њујорку.

ИТАЛИЈА

Конференција о религији

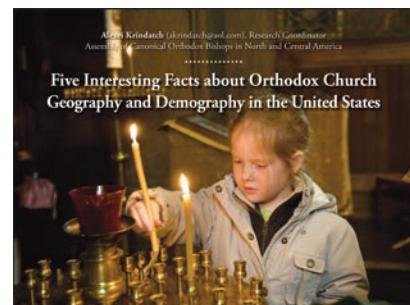
У здању седишта владе у Риму, у згради Палацо Кији, 19. марта је одржана конференција о религијама, култури и интеграцији.

Међу представницима Православне Цркве на конференцији су учествовали јеромонах Антоније, секретар Управе парохија Московске Патријаршије у Италији као представник Руске Православне Цркве, Епископ Силуан као представник Румунске Православне Цркве, архимандрит Симеон – представник Цариградске Патријаршије,protoјереј Рашко Радовић – представник Српске Православне Цркве. Присуствовали су и представници главних хришћанских деноминација у Италији као и представници Римокатоличке цркве, јеврејских, муслиманских и хинду заједница.

Конференцију је отворила професор Андреа Рикарди, Министар за међународну сарадњу нагласивши потребу да верске заједнице у Италији треба да узму активног учешћа у решавању проблема миграције. Она је изјавила да је у последње време то питање од великог значаја за Италију, посебно из перспективе контаката са религијама и културама оних који долазе у ову европску земљу. Затим је професор Рикарди изнела статистичке податке о верским заједницама у Италији према којима је Православна Црква заузима друго место по броју верујућих. Пријутнима се такође обратио и италијански министар спољних послова.

Током другог дела конференције, представници верских заједница су

имали прилику да изнесу свој став о напретку интеграција, из перспективе својих заједница. На крају конференције, професор Рикарди се захвалила учесницима наводећи да ће ова конференција наставити свој рад у блиској будућности и да ће се од сада редовно одржавати.

САД

Студија о православљу

Координатор за истраживања Сабора канонских епископа Северне и Централне Америке, Алексеј Криндач, објавио је на 40 страна своје истраживање под насловом „Пет занимљивих чињеница о географији и демографији Православне Цркве у САД“.

Ова интересантна публикација пружа читаоцима сажет и концизан увид у живот и праксу православних верника у Америци данас. Подељена је на пет одељака, а у првом делу у којем се аутор бави чланством у Православној Цркви наводи се да је „укупан број православних верника који редовно одлазе у цркву – 209.000“. Али се додаје да је број оних који себе сматрају верницима или не посебују православне храмове редовно око 797.600. У другом делу, у којем је размотрена географска распоређеност православних верника, изнесена је чињеница да су православни хришћани углавном концентрисани у неколико америчких савезних држава, тако да скоро половина њих живи у Њујорку, Калифорнији, Илиноису, Пенсилванији и Масачусетсу. Истражујући живот на локалне парохије, у трећем делу извештаја се наводи да само 26% православних парохијана редовно учествује у богослужбеном животу Цркве.

У четвртом делу се говори о етничкој култури, а у петом делу се излажу чињенице о монашким заједницама у Америци, којих у САД тренутно има око 80. Публикација је у електронском облику доступна на адреси <http://assemblyofbishops.org>.

М. Пејчић

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић

БОЦВАНА

Двогодишњица православне епархије

Прошлог месеца је у афричкој држави Боцвани отворена грчко-британска приватна школа под покровитељством православне Епархије боцванске која је под јурисдикцијом Александријске Патријаршије, надлежне за целу Африку.

Грци, Грци са Кипра, Украјинци, Руси, Срби и домородачки народ већ похађају наставу у овој школи, где могу да науче грчки и руски језик, затим локални дијалект сецвана, али и основе православне вере. Епископ Генадије је у сталним преговорима са министром образовања Боцване, како би школа добила статус средње школе. У томе му помажу и француска и немачка амбасада.

То је један од начина да ова православна епархија кроз различите активности и иницијативе на пољу образовања и здравства пронађе своје место у овој афричкој држави.

„Веома је важно да наша Православна Црква буде у могућности да служи народу и друштву Боцване у кључним секторима као што су образовање и здравство“, истакао је Епископ Генадије у интервјуу за боцвански дневни лист додајући да се „будућност Православне Цркве налази у образовању... Најбоље школе у Јужној Африци и околним афричким земљама традиционално припадају Православној Цркви. Народ подржава наш рад тако што своју децу шаље у наше школе како би она учила о хришћанским вредностима“.

Епископ Генадије је такође дао интервју и за ТВ канале *Animal Planet* и *National Geographic* и том приликом је позвао новинаре да учествују у овогодишњим прославама православног Васкрса како би искусили духовну димензију хришћанства.

За време Васкрса у Боцвану ће стићи доктори са Крита, како би у сарадњи са Клиником Англиканске Цркве помогли деци која болују од сиде.

Православна епархија у Боцвани ове године слави двогодишњицу од оснивања. Међутим, ова епархија још увек нема храм или епископ Генадије се састаје са локалним властима како би обезбедио земљишни посед на којем ће бити изграђена прва православна црква у овој земљи.

СУДАН

Стотине хиљада хришћана у бекству

Стотине хиљада људи пореклом из хришћанског Јужног Судана приморано је да оде из својих дома у држави Судан јер им је одузето држављанство.

Дат им је рок да до 8. априла напусте ову северну, претежно исламску земљу, јер ће у супротном бити третирани као странци под режимом који је веома непријатељски настројен према немуслиманима. Овај рок је објављен прошлог месеца и тим ултиматумом је погођено око 700.000 људи, претежно хришћана који су се ту насељили из Јужног Судана бежећи од вишедеценијских грађанских ратова у којима је страдало више од три милиона људи.

Након што је у јануару 2011. године Јужни Судан изгласао отцепљење од Судана, Судан је укинуо право држављанства свим људима који су пореклом из Јужног Судана. Влада у Картуму, главном граду Судана, сматра да су становници северног дела чији су родитељи и преци рођени у јужном делу, као и они који припадају било којој јужној етничкој групи – заправо припадници Јужног Судана и да треба да се врате у своју земљу.

Црквене организације страхују да ће након овог рока они хришћани који остану крај својих огњишта у Судану бити суочени са прогонима и насиљном депатријацијом. С друге стране, нагли прилив стотине хиљада људи у Јужни Судан би могао да изазове хуманитарну катастрофу несагледивих размера.

РУСИЈА

Изложба у Санкт Петербургу

У Народној библиотеци Русије у Санкт Петербургу је 20. марта отворена изложба под називом „Ја сам једини Рус овде...“ – из историје руске црквене мисије у Јапану“, којом је обележена стогодишњица од упокојења Св. Равноапостолног Николаја (Касаткина).

На изложби су представљени различити документи и други материјали који говоре о животу и делу Св. Николаја као и материјали о Јапану, белешке и мемоари руских и страних аутара. Ови записи су објављивани углавном крајем 19. века и говоре о јапанској традицији и обичајима. Приликом отварања изложбе гостима се обратио јапански конзуљ у Санкт Петербургу, господин Ићирио Кавабата.

ЛИБАН

Осуда насиља у Сирији

Учесници хришћанско-муслиманског сусрета одржаног у верском центру Бкирки у Либану, осудили су насиље у Сирији и изразили жеље због стања у тој земљи.

На овом сусрету, који је одржан на позив маронитског патријарха Бехаре Бутрос ал-Раја (Bechara Boutros al-Rai), такође је био разматран развој Либана и околних земаља као и последице недавних дешавања. Поменута су дешавања у Ираку и насиље над народом у Палестини. Учесници су нагласили значај јединства међу либанским народом и изразили наду у превазилажење политичких подела у земљи. У званичном саопштењу са овог сусрета се наводи да Либан једино кроз дијалог може

да се суочи са спорним питањима и да у друштвена питања не треба укључивати политичке аргументе и интересе.

СРЕДЊА АМЕРИКА Посета папе Бенедикта XVI

Како преноси римокатоличка информативна агенција Зенит (www.zenit.org), папа Бенедикт XVI се тренутно налази у званичној посети Мексику и Куби. Приликом ове посете он се обратио народима читавог латиноамеричког подконтинента.

У граду Леон у Мексику папу је дочекало на хиљаде верника. Затим је у централној мексичкој држави Гванахуато, на простору који може да прими више од пола милиона људи, папа Бенедикт служио мису на отвореном.

Папа је уочи ових посете, које су уједно и увод у посете земљама Јужне Америке, позвао на борбу против зла које са собом доносе нарко-банде. Поручио је омладини да одбације лажи на основу којих их кријумчари дроге увлаче у своје картеле.

„Драге“, каже папа, „уништавају човека, а изнад свега уништавају омладину. Улога Цркве у овом контексту је да раскринка зло где год да се оно настани. Због тога је неопходно да наставимо да објављујемо и сведочимо Христу.“

Приликом посете комунистичкој Куби, у којој се око 10% становника изјашњавају као хришћани, папа је указао на потребу стварања нових модела и изнео је своје залагање за транзицију ка демократији, као и своју спремност да до принесе дијалогу са режимом у Хавани.

ЕГИПАТ Упокојио се папа Шенуда

У Александрији се, у 89. години живота, након дуге борбе са тешком болешћу, упокојио поглавар Коптске Цркве, папа Шенуда III. Папа Шенуда је на челу Коптске Цркве био пуних четрдесет година.

Како се наводи на веб-сајту Информативне службе СПЦ (www.spc.rs), папа Шенуда III је рођен 3. августа 1923. године у граду Асијут, у области горњег Египта, као најмлађе дете у десеточланој хришћанској породици. Као шеснаестогодишњак био је катихета у својој парохијској заједници и активно је учествовао у црквеном животу у свом граду. Дипломирао је историју на Универзитету у Каиру и одмах се запослио као професор социологије и енглеског језика у средњој школи у египатској престоници. Упоредо са школским обавезама, уписао је теологију, дипломирао и уписао специјализацију из области библистике. Замонашио се у Богородичином Манастиру у Скиту у Нитријској пустињи. Коптски патријарх Кирило VI га је поставио за ректора богословије и на место председника комисије за хришћанско образовање.

Коптски Александријски патријарх и поглавар Коптске Цркве постао је 14. новембра 1971. године. У току његове четрдесетогодишње службе Коптска Црква је доживела духовни препород. Унапредио је мисионарски рад, основао је две стотине парохија у Сједињеним Америчким Државама, двадесет и три у Канади и Јужној Америци, али и огранке коптских богословских школа у Америци, Аустралији и Великој Британији. Рукоположио је преко шест стотина ћакона и свештеника. У свету је био познат као добар богослов, даровит проповедник и писац, духовник и заговорник дијалога међу хришћанима. Аутор је сто књига, које је писао на разне богословске теме, а више од половине тих публикација објављене су и на енглеском, француском, немачком, италијанском и другим светским језицима.

Камил Седик (Kamil Seddiq), секретар Сабора Коптске Цркве каже да је смрт папе Шенуде „велики губитак за египатски народ, како за хришћане тако и за мусимане. Он је био познат по свом родољубљу и својој бризи за

јединство нације“ – преноси египатска штампа.

Андреј Исаак (Andrew Isaak), хришћански активиста и режисер, сматра да је папа Шенуда III био побожни поглавар који је заиста волео коптску заједницу. „Биће памћен по својим добрим делима, којих је много“, изјавио је Исаак.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА Архиепископ кантерберијски се повлачи са службе

Како се наводи на званичном сајту Архиепископа кантерберијског, духовни вођа Англиканске заједнице Рован Вилијамс је објавио да прихвата позицију на Кембрију и да тиме напушта службу епископа кантерберијске дијецезе. У званичном саопштењу за јавност он наводи: „Била ми је велика привилегија да у претходној деценији служим као архиепископ кантерберијски, и није ми било лако да се одлучим на овај корак. У наредном периоду имам много тога да урадим... Веома сам захвалан пријатељима и колегама који су ме подржавали свих ових година као и многим парохијама и заједницама у Цркви Енглеске и Англиканској заједници које су у моју службу унеле визију и наду. Надам се да ћу у исту подршку и на дахнуће наставити да служим у интересу мисије Цркве и да ћу у годинама које ће уследити сведочити најбоље што могу.“

За стога четвртог архиепископа кантерберијског Рован Вилијамс је постављен 2002. године и наставиће да обавља ову службу до краја 2012. године.

Помени жртвама Мартовског погрома

Са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, у свим храмовима Српске Православне Цркве служени су помени жртвама погрома српског народа на Косову и Метохији, који је почињен од 17. до 19. марта 2004. године.

У ПОДВОРЈУ СПЦ Помен жртвама погрома

У храму Светих првоврховних апостола Петра и Павла на Јаузи при подворју Српске Православне Цркве у Москви Литургију и паастос 17. марта 2012. године служио је викарни Епископ моравички Г. Антоније, представник Патријарха Српског при Московској Патријаршији. Саслуживали су муprotoјереј Николај Балашов, заменик председника Одсека спољних црквених веза Московске Патријаршије, и protoјереј Алексије Јушћенко, представник Православне Цркве Чешких земаља и Словачке при Московској Патријаршији, са клирицима подворја.

Литургији су присуствовали Вук Јеремић, министар спољних послова Републике Србије; Јелица Курјак, амбасадор Србије у Руској Федерацији, као и чланови делегације, који се налазе у пратњи министра Јеремића, као и представници српске дијаспоре у руској престоници.

Представник Српске Цркве је подсетио на помоћ руске државе за обнављање разрушених српских светиња на

Косову. За рестаурацију у оквиру пројекта којим руководи УНЕСКО Русија је издвојила два милиона долара. Епископ је такође истакао важност уговора који су потписали министри иностраних послова Србије и Русије, а тиче се руског учешћа око уређења унутрашњости саборног Храма Светог Саве у Београду.

Извор: www.pravoslavie.ru и
Митрополија црногорско-приморска

У ЕПАРХИЈИ ДАЛМАТИНСКОЈ Помозимо обнову светиња

У среду, 21. марта 2012. године, Његово Преосвештенство Епископ далматински Г. Фотије обишао је Црквену општину Скрадин и тамошње цркве које су тренутно у обнови. На цркви Св. Спиридана из 1878. године тренутно се постављају прозори, као и нови малтер у куполи храма. Ускоро се очекује и наставак радова на заштити иконостаса, које изводи Завод за заштиту споменика из Новог Сада уз одобрење конзерватора из Шибеника. Друга скрадинска Црква Свете Петке је такође у великој обнови. На цркву ће, ако Бог да, бити постављен потпуно нови кров, а предвиђа се и унутрашње уређење цркве.

Молимо све православне Србе скрадинскога краја и све људе добре воље да се укључе у обнову ових светиња скрадинске парохије, како би се очувало присуство Срба и њихових светиња у Скрадину. Своје прилоге можете послати на жиро рачун:

Црквена општина Скрадин
2484008–1103054244

За све потребне информације везане за обнову скрадинских цркава можете контактирати надлежног скрадинског свештеника протонамесника Саву Миланковића на број 098/994–15–62.

Извор: Епархија далматинска

У БЕОГРАДУ

Дан Војне академије

Његово Преосвештенство Епископ хвостански Г. Атанасије, са благословом и у име Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, био је званичан гост на свечаности организованој поводом Дана Војне академије – 18. марта 2012. г.

Свечаности су присуствовали Министар одбране и Начелник Генералштаба, а домаћин је био генерал-мајор Младен Вуруна, начелник Војне академије. Војна академија већ 162 године школује будуће официре и има веома развијену сарадњу са Српском Православном Црквом.

У ЦРКВИ СВЕТОГ МАРКА Молитвено сећање

Са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, Његово Преосвештенство Епископ хвостански Г. Атанасије, викар Патријарха Српског, служио је 24. марта 2012. г. у београдској Цркви Светог Марка паастос пострадалим у НАТО бомбардовању Србије и Црне Горе 1999. године. Паастосу су присуствовали председник Владе Републике Србије г. Мирко Цветковић, саветник председника Републике г. Млађан Ђорђевић, амбасадор Руске Федерације у Србији г. Александар Конузин, заменик председника Скупштине града Београда г. Зоран Алимић, као и многоbrojni народ српске престонице.

Саопштење за јавност

Архиепископу охридском и Митрополиту скопском Г. Јовану продужен притвор

После две ослобађајуће пресуде Основног суда у Велесу (април 2006. и април 2007. године) и после одбијања екстрадиције и ослобађајуће пресуде Апелационог суда у Софији (Република Бугарска, јануар 2011. године), на упорно тражење Синода расколничке „Македонске православне цркве”, за исти предмет за који је, као што је наведено, био ослобађан, 12. децембра 2011. године, Негово Блаженство Архиепископ охридски и Митрополит скопски Г. Јован, поново је био ухапшен и затворен у централни затвор Идризово.

Монтиране судске процесе и државни прогон на верској основи против Архиепископа Јована судови у Републици Македонији и расколничка МПЦ започели су пре десет година само због различитих верских убеђења Архиепископа Јована, због чега је од стране угледне организације *Amnesty International*, још 2005. године био проглашен за „затвореника савести“.

Приликом најновијег хапшења, 17. фебруара 2012. године, после нешто више од два месеца проведених у затвору Идризово, Архиепископ Јован је пребачен у истражни затвор Шутка, где му је одређен једномесечни притвор.

Очекивало се да ће захтев за ослобађање из притвора бити усвојен јер, сагласно закону, дело за које је оптужен није предвиђена мера притвора и да ће Архиепископ Јован имати могућност да се брани са слободе, на инсистирање расколничке МПЦ, која је и покренула поменути судски спор, у последњем тренутку, 17. марта 2012. године, телефоном је затвору Шутка достављен акт да је Архиепископу Јовану продужен притвор за још месец дана, дакле до после Васкрса, 17. априла 2012. године.

Од правних саветника, који су по службеној дужности имали могућности да га посете, додуше само једном, дознајемо да су Архиепископу Јовану изважене пертле са ципела, да је са саветницима могао да разговара само преко заштитног стакла, да нема никакве могућности да прима посете блиских људи, да је лишен могућности благовремене бриге о његовом здравственом стању и примању лекова, велики део посне хране упућен њему за време поста је враћен, није му дозвољено да прими Свето Причешће...

И поред свега тога, Архиепископ Јован је пун наде и животне радости и припадницима Православне Охридске Архиепископије упућује свој архијастирски благослов.

Међународна заједница годинама уназад, преко својих извештаја (последњи пут, 15. марта 2012. године, то је учинио и комесар за проширење Европске Уније, г. Штефан Филе), указује македонским владама на суштински недостатак, који удаљава македонско друштво од цивилизованих демократија. Несумњиво, реч је о одсуству владавине права и корумпираности судова.

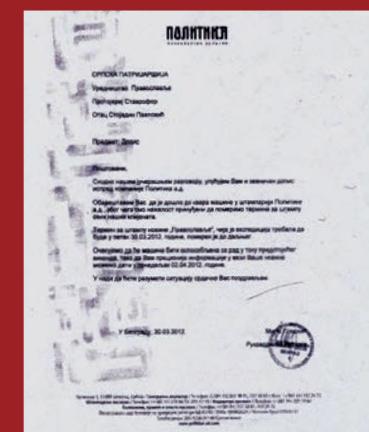
Управо то, пословично корумпирено судство, у политички монтираним процесима, током последњих десет година, по шести пут шаље у тамницу Архиепископа Јована и упорно одбија да региструје Православну Охридску Архиепископију. Најновије продужавање притвора Архиепископу Јовану само је још једна у низу потврда да власти у Републици Македонији не само да не поштују верске слободе свих грађана подједнако већ, уместо да изналазе решења за грубо угрожавање верских слобода, додатно продукују проблеме и изазивају нестабилност.

Извор: Архиепископија охридска – www.poa-info.org

Васкршњи сајам

Са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја у Београду се, од 27. марта до 8. априла 2012. године, одржава Васкршњи сајам.

Поштовани читаоци,

Извињавамо се због кашњења новина Српске Патријаршије. До промене датума изласка из штампе овог броја је дошло услед квара на машини у штампарији компаније а. д. Политика, како смо и званично обавештени. Термин за експедицију *Православља* број 1081 је био петак, 30. април 2012. године. Како смо обавештени званичним дописом од руководиоца продаје, термин је због квара померен до даљњег. У допису је наведено и да се очекује да машина буде поправљена у току викенда, те да ће прецизније податке у вези изласка новине дати у понедељак, 2. априла 2012. године.

На нашу велику жалост, поштовани читаоци, накнадно смо обавештени да је дан изласка *Православља* број 1081 од 1. априла 2012. године, померен за недељу, 8. април 2012. г.

Надамо се да ћете уважити наше извињење и схаватити да је до њега дошло из чисто техничких проблема који су настали у компанији а. д. Политика

Редакција *Православља*

Опело и сахрана монаха Нектарија, сабрата Манастира Буково

Yреду 21. марта упокојио се у Господу монах Нектарије, сабрат Манастира Буково код Неготина, Епархија тимочка. За оне који нису стигли да га упознају као монаха он је био Станислав Стефановић, отац Владике тимочког Јустина иprotoјереја Дејана, свештеника при храму Светог Апостола Марка у Београду. Опело је служио Епископ тимочки Г. Јустин, уз саслужење Епископа рашко-призренског Г. Теодосија и више од четрдесет свештенослужитеља, у присуству мноштва верника из целе Епархије. Након опела, обратили су се настојатељ Манастира архимандрит Иларион, protoјереј Дејан Стефановић, Епископ Теодосије који је између осталог рекао: „Када сам ја дошао у Манастир Црну Реку, да будем искушеник, срео сам брата Станка који ми се ту нашао и као отац, као неко ко је и старији и искуснији да ме научи многим стварима и није часио ни једног тренутка да ме поучи. У њему сам видео правога оца и родитеља. И своје време сваког монаха он је гледао као свога најмилијег и најрођенијег тако да, рекао бих, није он монах само десет дана. Џео свој живот од оног дана кад је своју децу упутио Господу, кад су они кренули Божијим путем и он је кренуо Божијим путем. Био је предан Господу али је увек био природан, увек је био савестан, одговоран и као таквог га знамо и памтимо“.

Затим се присутнима обратио Епископ Јустин чију беседу у целини преносимо.

— Драга браћо и сестре, благодарим моме брату и сaborцу из Манастира Црне Реке, садашњем Епископу рашко-призренском Г. Теодосију, свој браћи свештеницима, свештеницима храма Светога Апостола Марка где сам прве кораке вере своје добијао. Захваљујем свима вама који сте данас дошли, а најпре морам да захвалим особљу Медицинског центра који су годинама исказивали необичну пажњу и старање да моме оцу, монаху Нектарију, олакшају тешкоће које су му задавале тешке болести од којих је боловао. Добили смо пуно телеграма саучешћа, поводом овога дана, тужног растанка, али веселог одласка његовог Господу Богу и Спаситељу његовом. Од свих телеграма на којима од срца благодарим, издвојио бих следећи:

„Поводом уйокојења у Господу Вашег оца, у монаштву Нектарија, који је својим животом послужио Господу, изражавамо у своје лично име наше искрено саучешће. Молимо се Господу и Спаситељу Исусу Христу, који је воскрсење и живот, за његове илеменије душе.“

Патријарх српски Г. Иринеј

Хвала, дакле свима вама који сте дошли. Неколико само речи. Станислав, Станко, Луле како смо га звали, као цивил био је човек који је волео живот овакав какав је Господ дао нама људима. Да овај живот искористимо на добро. Уживао је у свакој капљи воде, парчету хлеба и благодарио је Господу Богу. Моја жеља и жеља мага брата била је, када се мајка, као монахиња Христина, упокојила 1989. године, а он постао удовац, да и он једнога дана пође тим путем. И он се припремао. Потрудили смо се сви који смо око њега да му тих двадесет три године његовог удовичког живота засладимо. И он је, када се тешко разболео прво од једног рака простате, после од другог рака једњака, остао борац доследан себи. Никада у своме животу га нисам видeo да је у депресији, у неким модерним психолошким болестима, некакве анксиозности, некакве изгубљености. Увек

и увек се борио. И као такав он је заслужио да га Господ Бог удостоји да својом вољом затражи да буде прво искушеник, а онда и монах. Тим чином он је засладио наш живот. И он ће сладити живот свих оних који су га познавали, који су са њим били у вези. Био је често пута и строг, нарочито пре-ма мени, јер је хтео да будем добар. Надам се да је нешто од моје доброте и видео. Е сада, благодарим градоначелнику Града Зајечара који је успео да припитоми овог поносног Београђанина, што је стално истицао, јер су му и прадеда и отац и он рођени Београђани. И није могао да се помири са тиме да је Зајечар,

један мали Зајечар, место у коме ће он проживети задње дане. Постао је Зајечарац, али постао је Неготинац и Крајинац, да овде почива, да буде темељ мага монаштва, мага свештенства, моје Цркве. Нека Господ прими душу његову, нека се моли за нас, нека нас чува и нека припрема место у Царству Небеском. Путуј драги оче, отвори врата раја, чекај нас тамо све. Амин.

Архијакон Сава, сабрат Манастира Буково

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА
електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ
„GPS“ - сателитска синхронизација
063/ 315 841

MJ 011/ 30 76 245; 30 76 246
Инжењеринг
Земун, И. Цанкара 9/29 www.mj.rs

1. ЕЛ. ЗВОЊЕЊЕ – ИСТОЧНИ начин (у Руса, Грка и Светогорца до данас, а код Срба до пада Деспотовине, и наново од 2008. године) – са програмирањем и откуцавањем часова и четвртина, а по избору, и даљинским управљањем.

ПРЕДНОСТИ у односу на ЗАПАДНИ начин: 1.1. Звоњење не потреса звоник; 1.2. Знатно више звона може да стане у исти простор; 1.3. Укључењем, односно искључењем, звоњење истог трена почне, односно престане. 1.4. Качење звона је простије, и због тога је знатно јефтиније; 1.5. Потрошња ел. енергије је низа; 1.6. Ако престане ел. напајање, и дете може са лакоћом ручно звонити. 1.7. Са више звона у хармонији, могу се ручно, али и програмирани изводити мелодије – без додатних чекића и ел. магнета.

2. ОБНОВА старих, механичких, од историјског значаја ЧАСОВНИКА

3. ЧАСОВНИЦИ нови и тачни и још сами прелазе на „зима-лето“ време.

ЈЕМСТВО: 3 ГОДИНЕ

szeljko7@verat.net (szeljko7@gmail.com)

ЖЕЛ-МИР“

026/312 752; 065 (064)/920 5 851;
064/20 80 145

САЈТ: zelmir.atspace.com

МАНТИЈЕ

ПОНОВО У ПОНУДИ

Одличан квалитет, изузетна понуда!
Позовите 064/800-1322, информишите се одмах.

Још нових модела црквених одејди на нашем сајту!
Посетите www.amfia.rs

ЦРКВЕНА УМЕТНИЧКА
КРОЈАЧКА РАДИОНИЦА АМФИА

Ибарска 40, 37000 Крушевац
Лела Белушин, власник
037/491-138, 064/167-9082
Бранислав Јоцић, ПР
064/800-1322
е-майл: informacije@amfia.rs
вебсайт: www.amfia.rs

ДОБРОЧИНСТВО
Београд, Добрињска 2
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobrocinstvo@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

СВЕТИЊЕ УКРАЈИНЕ
17 - 26. мај

МАНАСТИРИ РУМУНИЈЕ
05 - 13. јун

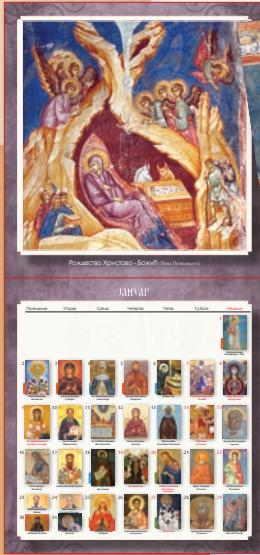
ХИЛАНДАР 07 - 12. јун

ЦАРИГРАД
23 - 30. јун
Како га нисте видели!

МАНАСТИРИ БУГАРСКЕ
23 - 29. јун

ОСТРОГ сваког петка

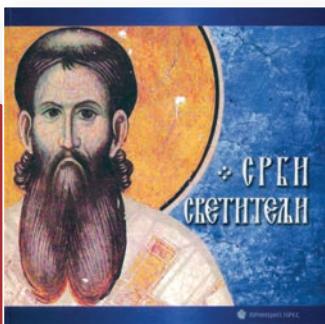
АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

ЗИДНИ ПРАВОСЛАВНИ ПОДСЕТНИК 2012.
31x32 cm, 26 страница

ПРАВОСЛАВНИ ПЛАНЕР 2012.
8x14 cm, 120 страница

СРБИ СВЕТИТЕЉИ

Капитална књига о Србима светитељима, од светог Јована Владимира у X, до светог Јустина Ђелијског у XX веку. О њиховим животима и духовном подвигу, о њиховој важности за српску духовност, историју и судбину. 20,6x20 cm, 236 страница

НОВО!

ПРИНЦИП ПРЕС

11000 Београд, Цетињска 6; +381 11 322 70 34; 324 56 21
www.turistinfosrbija.com, www.nacionalnarevija.com

ПРАВОСЛАВНИ ПОДСЕТНИК 2012.

Наша стона књига и у 2012, наш роковник, поучник, подсетник. Овога пута у осам верзија, посвећених некој од највећих српских крсних слава (Свети Лука, Свети Димитрије, Света Петка, Свети Архангел Михаило, Свети Никола, Свети Врачи, Свети Јован Крститељ, Свети Ђорђе). 16,5x24 cm, 384 странице

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА АРХИЈЕПИСКОПИЈА БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКА ПРОИЗВОДНИ ЗАВОД

НАЈВЕЋА ПОНУДА СВИХ ЦРКВЕНИХ ПРОИЗВОДА У СРБИЈИ

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА
АРХИЈЕПИСКОПИЈА
БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКА
ПРОИЗВОДНИ ЗАВОД

КРАЉА ПЕТРА ПРВОГ 5
11000 БЕОГРАД, СРБИЈА

ТЕЛ/ФАКС:

00 381 11 30 25 220

МОБ:

00 381 64 800 43 45

00 381 64 800 43 33

proizvodni.zavod.spc@gmail.com
www.spc-aem.org